ANICII MANLII
TORQVATI SEVERINI
BOETHII

DE

CONSOLATIONE PHILOSOPHIAE

LIBRI V.

CVM PRAEFATIONE
PETRI BERTII.

LIPSIAE,
APVD IOANNEM MICHAELEM TEVBNER,
MDCCLIII.

AD

GENEROSAE INDOLIS, PRISCAEQUE NOBILITATIS IUVENEM,

D. RUTGERUM BOETZELERIUM AB ASPEREN,

LIBERI BARONIS ASPERANI FILIUM,

PETRI BERTII

PRAEFATIO.

Libros Anicii Manlii Torquati Severini Boethii de Consolatione Philosophiae, quos in tanta dignatione viri eruditi semper habuerunt, ut in illis legendis, enarrandis, recensendis, evulgandis, laudem non exiguam positam existimarent, (scripsere enim in eos ex antiquioribus, Albertus Magnus et Thomas Aquinas, Deus bone! qui viri, et quanti?

post illos Rudolphus Agricola Frisius, et Ioannes Murmellius Ruremundanus, ac nuper admodum Ioannes Bernartius et Theodorus Zitzmannus:) libros igitur Boethii de Consolatione Philosophiae nuper a me publicis lectionibus in Academia explicatos, tibi inscribo, Iuvenis Nobilissime. Exiguum mole munus, sed ingens pondere. Etsi enim brevitati ipse quondam studuerit Boethius, brevitatemque operis contractiorem adhuc fecerit typographi nostri solertia: tamen ubique adhuc effulget magnum illud et coelo adfine ingenium. Certe inter posterioris aevi scriptores Graecos pariter ac Latinos, nemo fuit in omni genere sapientiae Boethio nostro par. Philippum Pulchrum Francorum Regem constat tanti hos libros fecisse, ut quamvis ipse Latine intelligeret, tamen pro beneficio habuerit, quod ipsi Ioannes Magdunensis, Poëta (ut tunc ferebant tempora) eruditus, eos Gallice a se redditos, inscripsisset: adservaturque ejus operis exemplar adhuc hodie Lutetiae in Bibliotheca Augustinianorum. Merito autem authorem istum tanti fecit Magnus Rex. Nihil quippe in eo non est eximium. Religionem spectamus? Christianus est, et quidem inter Christianos fidei *Orthodoxae* sectator atque adsertor. Patriam?

Ro-

Romanus. Dignitatem? Patritius, Exconsul ordinarius, Exmagister Officiorum. Familiam? Anicius, Manlius, Torquatus, Severinus, Boethius. Studium et vitae genus? Logicus acutissimus, Theologus gravissimus, Mathematicus solertissimus, Mechanicus artificiosissimus, Musicus suavissimus: adhaec Orator et Poëta optimus. Dictionis modum? Vtroque in genere, fuso pariter et numeris adstricto, egregius, sed in hoc praecipue excellens. Argumentum scriptionis? Id vero est Consolatio in rebus adversis, quod ille argumentum tractavit in carcere Ticinensi, quum jussu Theodorici Ostrogothi, Regis Italiae, captivus illic detineretur, ubi etiam postea resecto capite vitam finiit; suntque huic tractationi multa alia capita adnexa, De summo bono, De malo, De Fato, Providentia, Concordia liberi arbitrii cum praescientia divina, aliaque. Vsum? Solus hic author sufficere potest componendis controversiis omnibus quibus hoc tempore multorum ingenia agitantur.

Sed priusquam ipsum inspicias operis contextum, videntur mihi praemittenda quaedam quae huic nostrae tractationi lucem aliquam possunt adfundere. Principio igitur

 illud

illud occurrit; Plures olim fuisse Boethios: nam et Stoicum quendam nominat Laertius in vita Zenonis; et Epicureum Plutarchus loquentem facit in Symposiacis, et Cretensem alium citat Galenus Aristotelis studiosum, virum Consularem: noster quoque iste in Commentario in Porphyrium, quendam nominat Boethium Philosophum, citatum pridem ab *Ammonio* et Simplicio. Patrem quoque *Boethii* nostri Boethium appellatum fuisse suspicio est, sicut postea liquebit. Sed nostrum istum ab aliis omnibus distinguunt adjecta nomina: vocatur enim Anicius, Manlius, Torquatus, Severinus: adduntur tituli ex honoribus in Repub. gestis, Exconsul Ordinarius, Exmagister Officiorum, Vir Clarissimus, et Illustrissimus.

Sed unde tot unius hominis nomina? Fuit illius saeculi moribus receptum, ut praestantes Viri nomen suum ad alios transmitterent. Haec res tot Antonios inter Caesares dedit, tot Aurelios, Severos, Flavios, Valerianos, Valentinianos, Constantes, Constantios, et Constantinos: tot longa serie Otones, Henricos. Putaverunt enim grata in vulgus nomina commendationem personis adferre posse. Video etiam adsumpta interdum no-

mina excellentium virorum ab iis qui extra familiam erant. Illius ergo temporis more factum est, ut noster iste Anicius, Manlius, Torquatus, Severinus, Boethius vocaretur, abavi, proavi, avi, patris nominibus conjunctis.

Primum ergo nomen referendum est ad ANICIOS, quorum genus antiquum et nobile non uno loco praedicat beatus Hieronymus. Emicuit autem inter eos prae caeteris Boethii nostri atavus, Anicius Sextus Petronius Probus, cujus frequens est et honorata mentio apud Ammianum Marcellinum, Ausonium, Symmachum, inque Codice Theodosiano. Gessit enim Consulatum cum Gratiano Imperatore, Anno Christi CCCLXXI: idemque, quum in Italia Praetorio Praefectus esset, provincias, Insubriam, Aemiliam, atque Liguriam cum insignibus Consularibus Ambrosio (ei qui postea Mediolanensis Ecclesiae Episcopus factus est) administrandas dedit. Qui Hieronymum et Augustinum legunt, offendunt crebra Aniciorum familiae elogia. Claudianus non dubitat illam caeteris omnibus Romae viventibus nobilitate praeferre.

- - *Quemcumque requiris*, inquit,
Hac de stirpe virum, certum est de Consule nasci.
Per fasces numerantur, semperque renata
Nobilitate virent, et prolem fata sequuntur
Continuum simili servantia lege tenorem.
Nec quisquam procerum tentat, licet aere vetusto
Floreat, et claro cingatur Roma Senatu,
Se jactare parem - - -

Fuere autem Anicio Sexto Petronio Probo filii duo, Probinus et Probus: filia unica, Turriana Anicia Iuliana, quae nupta Quinto Claudio Hermogeniano Olybrio; mater fuit Demetriadis, Christianorum Rhetorum praeconiis decantatissimae virginis, utpote cujus in laudibus praedicandis certatim laborarint, Pelagius monachus, Hieronymus presbyter, Augustinus Episcopus, et post illos Prosper quoque Aquitanicus, quemadmodum matrem Iulianam viduam celebrarunt idem ille Pelagius, Hieronymus, Augustinus. Hieronymi ad Demetriadem verba de gente Anicia haec sunt: Scilicet nunc mihi Proborum et Olybriorum clara repetenda sunt nomina, et illustris Anicii sanguinis genus, in quo aut nullus aut rarus erit, qui non meruerit Consulatum. Proferendus Olybrius, virginis nostrae pater,

pater, quem immatura morte subtractum Roma congemuit. Vxor Anicio illi fuit Faltonia Proba, dicta quoque ipsa Anicia, Consulis uxor, Consulum filia, Consulum mater, mulier erudita, cujus hodieque exstat Cento Virgilianus. Honores illius, quem dixi, Anicii indicant auctores a me citati; sed imprimis crebrae inscriptiones Romae. Vnam tibi hoc tempore in medium proferemus, ex basi statuae ipsi positae a filiis Probino et Probo,

SEXTO. PETRONIO. PROBO: VIRO CL. PROCONSVL. AFRICAE. PRAEFECTO. PRAETORIO. QVATER. ITALIAE. ILLYRICI. AFRICAE. GALLIARVM. CONSVLI. ORDINARIO. PATRI. CONSVLVM.

ANICIVS. PROBINVS. VIR. CL. CONSVL. ORDINARIVS. ET. ANICIVS. PROBVS. VIR. CL.

QVAESTOR. CANDIDATVS. FILII. MVNVS. SINGVLARI. RELIGIONE. DEBITVM. DEDICARVNT.

Cui similis etiam alia inscriptio conspicitur, posita ab Hermogeniano Olybrio, et uxore Anicia Iuliana.

Praecipuum autem familiae Aniciae decus fuit, quod Christi fidem amplexa, mul-

tis aliis Romae exemplum dedit deserendi Gentilismi. Prudentius,

Fertur enim ante alios generosus Anicius urbis
Illustrasse caput. Sic se Roma inclyta jactat.
Quin et Olybriaci gentisque et nominis haeres,
Abjectis fastis, palmata insignis ab aula,
Martyris ante fores Bruti submittere fasces
Ambit, et Ausoniam Christo inclinare securim.

Spectatur Romae adhuc Anicii Petronii et Faltoniae Probae sepulchrum, adeo magnificum, ut vix aliud splendidius credatur in ea urbe exstare. Ejus inscriptionem unam carmine factam, quia id meretur, et quia ad Aniciae gentis gloriam facit, adponam:

Sublimes quisquis tumuli miraberis arces,
Dicas, quantus erat qui Probus hic situs est?
Consulibus proavis soceroque exconsule major,
Quod geminas consul reddidit ipse domos.
Praefectus quartum toto dilectus in orbe,
Sed fama emensus quicquid in orbe hominum est.
Aeternos, heu, Roma tibi qui posceret annos,
Cur non vota tui vixit ad usque boni?
Nunc quum sexdenos mensis suspenderet annos,
Dilectae e gremio raptus in aethra Probae.
Sed periisse Probum meritis pro talibus absit
Credas Roma tuum: Vivit et astra tenet.
Virtutis, fidei, pietatis, honoris amicus,
Parcus opum nulli; largus at ipse fuit,

Sola-

Solamen tanti conjunx tamen optima luctus
Hoc Proba sortita est, jungat ut urna pares.
Felix, heu nimium felix! dum vita maneret,
Digno juncta viro, digna simul tumulo.

Atqui hic quidem Anicius atavus fuit nostri Boethii. Filii istius Anicii (ut ante diximus) fuere Probus et Probinus, quorum ille, Boethii nostri abavus, tanta fuit per orbem universum virtutis fama, ut Persae duo potentissimi et sapientissimi (teste Paulino in vita beati Ambrosii) Romam venerint, ipsius videndi ac salutandi gratia.

Hujus Probi filia nupta fuit Manlio Theodoro, quem codices quidam Mallium vocant; Et quia gens Manlia Torquata fuit, eo factum est, ut Boethius noster dictus fuerit ANICIVS MANLIVS TORQVATVS. Fuit autem Manlius iste Boethii nostri proavus: eumque Fasti Consulem signant cum Eutropio. Ejusdem Manlii memoria exstat apud Augustinum, qui matrem suam Monicam alloquens: His inquit, temporibus (ut omittam caeteros) vir et ingenio et eloquentia, et ipsis insignis muneribus fortunae, et, quod ante omnia est, mente praestantissimus, Theodorus, quem bene nosti, id agit, ut et nunc, et apud posteros, nullus hominum de literis nostrorum temporum jure conqueratur. Ejus-

dem Manlii Consulatum luculento carmine Panegyrico celebravit Claudianus, cujus in extrema parte, ubi vota sua exponit pro gente Manlia, quasi de Boethio nostro vaticinatur: Sic enim canit,

Consul per populos idemque gravissimus author
Eloquii, duplici vita subnixus, in aevum
Procedat, pariter libris fastisque legendus.
Accipiat patris exemplum, tribuatque nepoti
Filius, et coeptis ne desit fascibus haeres.
Decurrat trabeata domus, tradatque secures
Mutua posteritas, servatoque ordine fati
Manlia continuo numeretur Consule proles.

Adhaesit autem Genti Manliae TORQVATORVM nomen, ex eo, quod TITVS Manlius L. F. A. N. Imperiosus, Sulpicio Dictatore tribunum agens militum, Gallum provocantem singulari certamine prostravit, corporeque ejus ab omni alia vexatione intacto, unum torquem abstulit, eoque se induit, ut est apud Livium. Sic igitur, Boethius noster ab atavo nomen habet Anicii, ab avo Manlii Torquati.

SEVERINI nomen unde tractum sit, video dubitari. Sunt qui ex gentis Manliae severitate illud petitum existiment. Constatque, severam imprimis atque imperiosam hanc familiam fuisse. L. Manlius Titum filium

suum,

ſuum, qui poſtea Torquatus dictus fuit, rus ab hominum converſatione relegavit: idem Dictator tanta ſeveritate delectum habuit, ut Imperioſi nomen retulerit. Ipſe T. Manlius Torquatus, filium ſuum, quod provocatus a Geminio Metio, duce Tuſculanorum ad dimicandum, ſe ignaro deſcenderat, abripi a lictore, et in modum hoſtiae, mactari juſſit, ſatius judicans, patrem filio forti, quam patriam militaris diſciplinae exemplo carere; quo quidem facto Manlius uſque adeo inviſum ſe atque exoſum juventuti Romanae effecit, ut ipſi de Latinis, Campanis, Sidicinis, Auruncis triumphum agenti, nemo adoleſcens nobilis obviam proceſſerit. Ad hanc ſeveritatem reſpexit Virgilius, quum ſcripſit,

- - Saevumque ſecuri
Adſpice Torquatum - -

L. quoque Manlius Torquatus, is qui Conſul cum Cnaeo Octavio fuit, filium ſuum, accuſatum a Macedonum legatis, quod in Praetura ſua provinciam pecunia ſpoliaſſet, vetuit in conſpectum ſuum prodire, negans eum videri tali ingenio fuiſſe, quales ejus majores fuiſſent; quam quidem notam filius tam acerbe tulit, ut eadem nocte ſe laqueo interemerit. Ab hac igitur Manliae gentis ſeveritate

cre-

credunt quidam Boethium nostrum dictum fuisse SEVERINVM: quibus tamen ego adstipulari non possum: eo quod nusquam videam cognomen istud genti Manliae tributum: nam Imperiosos quidem Manlios lego, Severos aut Severinos non lego. Et quia Severinorum familiam nobilem tunc temporis fuisse constat, quae tamen non fuerit gentis Manliae, malo ego ad Severinos illos nomen istud referre. Fuerunt autem hoc nomine Consules plures Fastis notati, sub Imperatoribus Leone et Zenone. Ac fieri potest, ut vel Manlii Theodori filia Severino alicui nupta fuerit, avo nostri Boethii, vel filius Manlius adoptione transierit in familiam Severinorum, ex quo natus sit BOETHIVS, nostri Boethii pater; is qui quum Praefecturam gereret Praetorii, a Valentiniano Imperatore una cum Aetio Patritio innocens in Palatio interfectus est. Hic ille est, cujus mentionem facit in Chronico [illegible] Cassiodorus Aethius, inquit, Patritius in Palatio manu Valentiniani Tertii Imperatoris extinctus est, Boethius vero praefectus Praetorio amicis ejus circumstantibus interemtus. Haec refert Cassiodorus ad Consulatum Aetii et Studii: qui incidit in annum Christi CCCCLV, quo ipso anno Boethius noster natus esse creditur. Eodem anno Fl. Ani-

cius

cius Petronius Maximus, qui Valentinianum, iuſto uxoris ab ipſo vitiatae dolore ardens occidit, ejusque contra uxorem Eudoxiam ſtupravit, et imperium, ſibi vindicare conatus eſt a Genſerici militibus interemtus occubuit.

Referenda ſunt igitur ad Boethii majores, a quibus petita ſunt, iſta nomina: Anicii, ad Anicium Petronium Probum atavum. Manlii Torquati, ad Manlium Theodorum proavum. Severini, ad avum Severinum. Boethii ad patrem Boethium. Duravit vero etiam poſt Boethii et Theodorici obitum Aniciorum gens: Iuſtinus enim et Iuſtinianus Imperatores Anicii dicti ſunt: Fratrem quoque Iuſtiniani nomine Germanum, ait Iordanes ducta Malhaſuenta, Witigis Gothi vidua, Aniciorum gentem cum Amala ſtirpe conjunxiſſe.

Praenomen Boethii nulli libri praeferunt. Mihi dubium non eſt, praenomen ipſi fuiſſe Flavii, ita enim vocari video in Actis Eccleſiaſticis, quae ſic habent: Fl. Boethio V. C. Conſule, die III. Iduum Martiarum, in Baſilica Conſtantiana, reſidente venerabili viro, Papa Felice, etc. Quae verba ad primum Boethii Conſulatum referenda ſunt.

Floruit autem Boethius noſter Theodorici Amali regis Oſtrogothi temporibus. Hic ille

est Theodoricus Theodemiri filius, qui *delatum* sibi a Zenone Imperatore Italiae regnum, quod tunc quidem Odoacer Herulus occupaverat, cum ingentibus Ostrogothorum copiis invasit, ipsoque interfecto, regni Gothorum in Italia sedem Ravennae fixit, atque inde toti Italiae et Siciliae jus dixit, rescripta sua quaquaversum mittens, quorum magnam partem M. Aurelius Cassiodorus libris suis Variarum inseruit.

Fuit autem tempestas illa gravis admodum Romanae urbi: nam inter tot magnos et praestantes viros quos adhuc habebat Respublica, optimus quisque dignitatem Imperii et majestatem summam alio translatam tacite indignabatur. Imperatoris enim sedem aulamque habebat Constantinopoli, quae tunc nova Roma dicebatur. Italiam vero omnem occupatam primum a Vandalis, postea ab Herulis, tenebant tunc Gothi, qui regni sui sedem non Romae, sed Ravennae posuerant. Vna in tanto dignitatis naufragio supererat tabula, Consulatus: sed et is quoque altera parte erat imminutus, quum a Constantini inde temporibus alter Consulum Constantinopoli, alter Romae designaretur.

Natus est Boethius anno Christi (ut ante dixi) CCCCLV, hoc est quinquaginta annis post

captam

captam ab Athalarico Gotho Romam. Ex quo apparet, non multo ipsum posteriorem fuisse Hieronymo et Augustino, quorum aetas incidit in extremos annos Anicii Petronii Probi. Coaevus fuit Cassiodori, Caesarii Arelatensis, Fulgentii, Vigilii, Prisciani, Victoris Africani, Sidonii Apollinaris, sancti quoque Benedicti, a quo fertur in monte Cassino una cum Tertullo Placidi monachi patre, Senatore Romano, mensae monasticae adhibitus.

Puerum Deus miris ingenii dotibus imbuerat: sed et aliis omnibus instruxerat rebus quae ad vitam bene beateque degendam exoptari solent; Opes enim dederat, valetudinem, formam, amicos.

Sed, orbatum patre, amicorum fides atque industria ad eruditionis et Sapientiae templa perduxit. Missus est enim infans statim Athenas, ubi jam restaurata litterarum et Philosophiae studia magno praestantissimorum ingeniorum confluxu atque ardore agitabantur. Ibi ille totos annos XVIII, cum aliorum Philosophorum, tum Aristotelis imprimis atque Euclidis et Ptolemaei lectioni vacavit. Ac videtur quidem Eleaticae primum, postea Academiae, tandem vero Peripateticae sectae addictus fuisse. Huc illud refero, quod initio

hujus libri legitur: ubi Philosophia Poëticas Musas apud Boethium in carcere conspiciens, fingitur aegre ferre illarum praesentiam, et dicere: Hunc vos, Eleaticis atque Academicis studiis innutritum ausae fuistis adire? Quod de annis XVIII Athenis exactis dixi, confirmatur ipsius Boethii testimonio, ex libro de disciplina Scholarium. Exercuit autem in prima illa aetate studium Poëticae; itaque ipse de se:

Carmina qui quondam studio florente peregi,
Flebilis, heu, moestos cogor inire modos.

Sic ergo Boethius pueritiam et juvenilem aetatem consumpsit. Atque huc pertinent illa Fortunae ad ipsum verba: Quum te matris ex utero natura produxit, nudum rebus omnibus inopemque suscepi, meis opibus fovi, et, quod te nunc impatientem nostri facit, favore prono indulgentius educavi, et omnium quae mei sunt juris adfluentia et splendore circumdedi.

Reversum Athenis in urbem, statim egregia animi virtus, moresque ad humanitatem facti commendavere praecipuis in Republ. viris, qui juvenem ad summa natum ambire, et affinitates suas ipsi ultro etiam offerre, non inhonestum sibi putavere. Duxit autem uxo-

rem

rem primam, Elpidem Siculam, virginem nobilem, ex eaque duos filios Patritium et Hypatium suscepit. Fuit autem Elpis ista non probitatis tantum, sed etiam litterarum laude celebris, imprimisque Poëticae amans. Ejus creduntur esse Hymni duo, qui in Ecclesia canuntur, *Aurea lux*, et *Felix per omnes.*

Elpidis istius quis pater fuerit, nescitur: primae illum dignitatis virum fuisse, constat ex iis quae libro secundo Philosophia Boethium alloquens dicit. Taceo, inquit, quod desolatum parente, summorum te virorum cura suscepit, delectusque in affinitatem Principum civitatis (quod pretiosissimum propinquitatis genus est) prius carus quam proximus fuisti. Quis non te felicissimum cum tanto splendore socerorum, cum conjugis pudore, tum masculae quoque prolis opportunitate praedicavit?

Ita ille juvenis admodum admotus est praecipuis in Republ. honoribus, ac per eos tandem ad summum fastigium, hoc est, Consulatum, pervenit. Huc spectant ista Philosophiae verba, Praetereo (libet enim praeterire communia) sumptas in adolescentia negatas senibus dignitates. Incidit autem pri-

mus ille Boethii Conſulatus in annum Chriſti CCCCLXXXVII, quo anno, ut auctor eſt Caſſiodorus in Chronico, Odoacer Herulus Phoeba, Rugorum rege, victo captoque potitus eſt. Ex quo apparet, Boethium ante occupatum a Theodorico regnum Italiae Conſulem fuiſſe. Biennio enim poſt conſulatum Boethii ingreſſus eſt Italiam Theodoricus, et poſtea imperante Anaſtaſio, Conſuleque Albino Ravennam venit et Odoacrem interemit.

Filii Boethii Patritius et Hypatius annis *XIII* poſt patrem Conſules facti ſunt. Fuit autem is annus a Chriſto nato quingenteſimus, Regis Theodorici octavus. Scribit autem Caſſiodorus in Chronico, eo anno Theodoricum Romam cunctorum votis expetitum advenisse, et Senatum ſuum mira affabilitate tractaſſe, Romanae urbi donaſſe annonas, atque admirandis moenibus, deputata per annos ſingulos maxima pecuniae quantitate, ſubveniſſe. Hic ille eſt annus quo Boethius noſter filiis ſuis curules inſidentibus, Theodoricum regem diſerta admodum oratione in Curia laudavit; cui ille reſpondens, Senatum mira comitate appellavit, ac ſe dignitati et commodis ejus numquam defuturum oſtendit.

dit. Progreſſus tunc e Curia in Circum Theodoricus, ad locum qui Palma aurea dicebatur, concionem habuit ad populum cum Senatoribus in gradibus conſidentem. Hic vero Boethius, medius inter filios ſuos conſiſtens, congiarium populo dedit. Profectus autem e Circo Theodoricus, triumphale epulum Senatoribus dedit, ac plebi Romae frumentum donavit. Quanta vero fuerit illius actus celebritas, ex eo cognoſci poteſt, quod beatus Fulgentius, qui tunc temporis nova Traſimundi ſaevitia exanimatus deſerta Africa Romam venerat, pompam illam conſpiciens, acclamationes audiens, ordinemque rerum admirabilem ſecum expendens exclamavit: Quam ſpecioſa debet eſſe Ieruſalem illa coeleſtis, ſi ſic fulget Roma terreſtris? et ſi in hoc ſeculo datur tanti honoris dignitas diligentibus vanitatem, qualis honor et gloria tribuetur ſanctis contemplantibus veritatem? Sed ſplendorem illius actus eleganter deſcripſit ipſe Boethius hujus operis libro ſecundo, ubi Philoſophiam ſic loquentem introducit: Si quis rerum mortalium fructus, ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri, quum duos pariter liberos tuos domo provehi ſub frequentia Pa-

trum, ſub plebis alacritate vidiſti? quum eisdem in Curia curules inſidentibus, tu Regiae laudis orator, ingenii gloriam facundiaeque meruiſti? Quum in circo duorum medius Conſulum circumfuſae multitudinis expectationem Conſularis triumphali largitione ſatiaſti? Secundus Boethii noſtri conſulatus incidit in annum Chriſti DX, Theodorici Regis XVIII. Hoc anno Boethius Conſul, Praedicamenta Ariſtotelis commentariis illuſtrare aggreſſus eſt. Teſtatur id ipſe initio ſui Commentarii. *Etſi, inquit, nos curae officii Conſularis impediunt, quo minus in his ſtudiis omne otium, plenamque operam conſumamus: pertinere tamen videtur ad aliquam Reipubl. curam, elucubratae rei doctrina cives inſtruere, nec male de civibus meis merear, ſi, quum priſca hominum virtus urbium caeterarum in hanc unam Rempublicam Imperium tranſtulerit, ego, id ſaltem quod reliquum eſt, Graecae ſapientiae artibus, mores noſtrae civitatis inſtruxero. Quare ne hoc quidem ipſum Conſulis vacat officio; quum Romani moris ſemper fuerit, quod ubicumque gentium pulcherrimum eſſet atque laudabile, id magis ac magis imitatione honeſtare.* Iudicabat enim graviſſimus vir, non poſſe a ſe tempus, quod a Republ. vacuum

cuum habebat, melius collocari, quam ſi illud maximorum virorum, Catonis, M. Tullii, Senecae, aliorumque exemplo, ſapientiae ſtudiis, atque Ariſtotelis imprimis, Philoſophorum maximi, lectioni, verſioni, atque explicationi tribueret. Nam et ipſe a prima aetate illis ſtudiis fuerat delectatus, et intelligebat, nihil eſſe, quo aeque humana mens gaudeat atque veri cognitio: & ſperabat Romanam juventutem ſua opera ad priſcam illam virtutem poſſe excitari. Habebat autem Bibliothecam optimorum utriusque linguae librorum copia inſtructiſſimam, cujus parietes ebore ac vitro compti nitebant, neque in carcere poſtea quicquam tulit moleſtius, quam quod ea carere debuerit: quocirca ipſe cum Philoſophia ſua de hac re ita in catenis conqueritur: Haeccine, inquit, eſt Bibliotheca illa, quam certiſſimam tibi ſedem noſtris in laribus ipſa delegeras? in qua mecum ſaepe reſidens de divinarum humanarumque rerum ſcientia diſſerebas?

Hiſce igitur praeſidiis inſtructus Boethius omnem Philoſophiam Latinis litteris illuſtrare inſtituerat. Sic enim ſcribit: Ego omne Ariſtotelis opus quodcumque in manus venerit, in Romanum ſtylum vertens, eorum omnium commenta Latina oratione perſcri-

bam: ut ſiquid ex Logicae artis ſubtilitate, vel ex Moralis gravitate peritiae, et ex Naturalis acumine veritatis, ab Ariſtotele perſpicuum eſt, id omne ordinatum transferam, atque id quodam lumine Commentariorum illuſtrem.

Hac ille contentione multa in univerſa Philoſophia vel e Graecis vertit, vel ipſe Latine ſcripſit.

IN LOGICIS ISTA,

A Iſagogen Porphyrii libros II.
Secundae editionis librum I.
In Categorias Ariſtotelis libr. II.
In librum περὶ ἑρμην. lib. I.
Editionis ſecundae libros VI.
De Diviſione librum I.
De Definitionibus librum I.
Ad Categoricos Syllogiſmos introductionis librum I.

IN TOPICA Ciceronis libros VI.
De differentiis Topicis libros IV.
De Syllogiſmo Categorico lib. II.
De Syllogiſmo Hypothetico libros II.

IN RHETORICIS,

De locis Rhetoricis lib. I.

IN ARITHMETICIS,

Tranſtulit Nicomachum Arithmeticum. Caſſiodor. de Arith. Hanc apud Graecos Nicoma-

comachus diligenter exposuit: quem primum Madaurensis, Apulejus, deinde magnificus vir Boethius, Latino sermone translatum, Romanis contulit lectitandum.

De Arithmetica lib. II.

IN MVSICA,

Transtulit Pythagoram Musicum.
Scripsit de Musica libros V.

IN GEOMETRIA,

Transtulit Euclidem. Cassiodorus loquens de Geometria, Cujus disciplinae, inquit, apud Graecos Euclides, Apollonius, Archimedes, nec non et alii scriptores probabiles exstiterunt: ex quibus Euclidem translatum in Romanam linguam idem vir magnificus Boethius dedit, qui si diligenti cura relegatur, hoc quod de divisionibus praedictis apertum est, manifesta intelligentia et clara veritate cognoscetur.

Scripsit in Geometriam Euclidis libros tres.

De Quadratura circuli.

IN GEOGRAPHIA ET ASTRONOMIA.

Transtulit Ptolemaeum Alexandrinum.

IN METAPHYSICIS,

De Vnitate et Vno lib. I.

IN MECHANICIS,

Transtulit Archimedem Mechanicum.

Edidit praeterea, Platonem a se versum.

Epistolarum ad diversos librum I.

Concordiam quoque Philosophiae Aristotelicae cum Platonicis scribere adgressus est.

De hebdomadibus lib. I.

Crediderim etiam Romae vel ipsum extra ordinem quosdam nobiles juvenes docuisse, vel docentibus aliis praefuisse, et varia omnis sapientiae exercitia domi suae instituisse. Fuit enim tunc temporis ipsa etiam Roma litterarum, et Philosophiae, et humaniorum disciplinarum artiumque celebritate clara: quemadmodum ex Rescripto Theodorici Regis ad Symmachum Boethii socerum apparet, in quo ille Romam eloquentiae vocat foecundam matrem, virtutumque omnium latissimum templum: vetatque, ne Valeriani liberi e Syracusana civitate studiorum caussa Romam deducti, ipso inconsulto aut inscio ad patrem redeant.

Nota quoque exteris fuit Boethii nostri eruditionis fama. Nam quum Theodoricus Francorum regi Chlodoveo, et Burgundionum regi Gundibaldo adfinitate junctus esset, quod illius quidem sororem Audafledam uxorem ipse duxisset, alteri vero ipse filiam elo-

caſſet, forte evenit, ut Gundibaldus, qui Ravennae ſocerum inviſerat, Romam quoque excurreret, urbis fama, et Boethii nominis celebritate excitus, cui quum Boethius inter alia mechanici operis organa oſtendiſſet horologia duo, quorum alterum in Sphaera mobili curſum Solis ſignificabat, alterum aquis ſtillantibus indicabat horarum ſpatia, cujusmodi Graeci clepſydras vocant, obſtupefactus eorum conſpectu homo Barbarus, ſimulatque in ſuum regnum reverſus eſt, miſſis legatis petiit a Theodorico ejuſmodi ad ſe horologia transmitti. Theodoricus Boethium ut talia adfini ſuo concinnaret, rogavit; concinnata vero miſit. Exſtant ejus apud Caſſiodorum Epiſtolae duae, harum rerum teſtes, quas operae pretium eſt cognoſcere, tum ad confirmandam fidem eorum quae dixi, tum quia eximiam continent Boethii praedicationem. Audi ergo quid priore Epiſtola Theodoricus ſcribat: Burgundionum Dominus a nobis magnopere poſtulavit, ut horologium, quod aquis ſub modulo fluentibus temperatur, et quod Solis immenſi comprehenſa illuminatione diſtinguitur, cum magiſtris rerum ei tranſmittere deberemus.... Merito ſiquidem reſpicere cupiunt, quod Legatorum ſuorum relatio-

nibus

nibus obstupescunt. Hoc te, multa eruditione saginatum, ita nosse didicimus, ut artes quas exercent vulgariter nescientes, in ipso disciplinarum fonte potaveris. Sic enim Atheniensium Scholas longe positus introisti, sic palliatorum choris miscuisti togam, ut Graecorum dogmata doctrinam feceris esse Romanam. Didicisti enim, qua profunditate cum suis Speculativa cogitetur; qua ratione Activa cum sua divisione discatur: deducens ad Romuleos Senatores quicquid Cecropidae mundo fecerant singulare. Translationibus enim tuis Pythagoras Musicus, Ptolemaeus Astronomus leguntur Itali: Nicomachus, Arithmeticus, Geometricus Euclides, audiuntur Ausoniis: Plato Theologus, Aristoteles Logicus Quirinali voce disceptant: Mechanicum etiam Archimedem Latialem Siculis reddidisti: Et quascumque disciplinas vel artes foecunda Graecia per singulos viros edidit, te uno auctore, patrio sermone Roma suscepit: quos tanta verborum luculentia reddidisti claros, tanta linguae proprietate conspicuos, ut potuissent et illi opus tuum praeferre, si utrumque didicissent. Tu artem praedictam, ut disciplinis nobilibus natam, per quadrifarias Mathesis januas introisti. Tu illam in Naturae penetralibus, confidentem, auctorum

libris

libris invitantibus, cordis lumine cognovisti * * *. Haec quia studiosius te legisse comperimus, praedicta nobis horologia quantocius transmittere maturabis; ut te notum in illa parte mundi facias, ubi aliter pervenire non poteras. Agnoscant per te exterae gentes, tales nos habere nobiles, quales leguntur authores. Quoties non sunt crediturae quod viderint? Quoties hanc veritatem lusoria somnia putabunt? Et quando fuerint a stupore conversi, non audebunt se aequales nobis dicere, apud quos sciunt sapientes talia cogitasse.

In Epistola Theodorici ad Gundibaldum Burgundionum regem leguntur ista: Quapropter salutantes gratia consueta, per harum portitores, praesentiae vestrae, horologia, cum suis dispositoribus credidimus destinanda; Vnum, in quo humana solertia videtur colligi quod totius coeli noscitur spatia pervagari; aliud, ubi Solis meatus sine Sole cognoscitur, et aquis guttantibus horarum spatia terminantur. Habetote in vestra patria, quod aliquando vidistis in civitate Romana. Dignum est, ut nostris bonis vestra gratia perfruatur, quae nobis etiam adfinitate conjungitur.

Sed

Sed et citharoedum miſſurus Theodoricus ad Chlodoveum Francorum regem, Boethium noſtrum conſuluit, deditque ipſi curam deligendi alicujus idonei. Apparet id ex epiſtola ipſius Theodorici ad Boethium, in qua haec leguntur: Quum Rex Francorum convivii noſtri fama pellectus, a nobis citharoedum magnis precibus expetiiſſet, ſola ratione complendum eſſe promiſimus, quod te eruditionis Muſicae peritum eſſe noveramus. Adjacet enim vobis doctum eligere, qui diſciplinam ipſam in arduo collocatam potuiſtis attingere.

Idem quoque ad Chlodoveum (quem Caſſiodorus Luduin vocat) victoria Alemannica elatum ſcribens; eum, ut moderatione et clementia victos ſibi devinciat, hortatur, ac tandem addit, Citharoedum etiam arte ſua doctum pariter deſtinavimus expetitum, qui ore manibuſque conſona voce cantando, gloriam veſtrae poteſtatis oblectet: quem ideo fore credimus gratum, quia ad vos eum judicaſtis magno opere dirigendum. Haec igitur ſtudia fuêre Boethii.

Quae dum tractat, eripitur ipſi morte Elpis, fida curarum, et gaudiorum, et ſtudio-

rum

rum ſocia. Ejus Epitaphium, (incertum, ſcriptumne a Boethio, an ab alio aliquo,) tale legitur,

Elpis dicta fui, Siculae regionis alumna,
Quam procul a patria conjugis egit amor.
Quo ſine moeſta dies, nox anxia, flebilis hora.

* * *

Porticibus ſacris jamnunc peregrina quieſco,
Iudicis aeterni teſtificata thronum.

Defuncta Elpide, Boethius ſecundam uxorem duxit Symmachi Senatoris et Conſularis viri filiam Ruſticianam, ex qua duos filios paterni avitique ingenii ſpeciem praeferentes ſuſcepit. Atque hos quidem Conſulares vocat, non quod Conſules fuiſſent, ſed quod viro Conſulari eſſent progeniti.

Sequutus eſt poſtea Boethii tertius ultimuſque Conſulatus, quem ille cum Symmacho ſocero ſuo geſſit, anno Chriſti D XXII, aetatis ſuae LXVII. Ad eum vero petendum, ut et alios quoque honores, non ambitio Boethium, aut lucri ſpes, ſed bonorum commune ſtudium impulit. Ac videtur Symmachum quidem Conſulem dediſſe Senatus Romae novae, Boethium vero Senatus Romae veteris. Huic Symmacho Boethius libellum

inſcripſit a ſe compoſitum de S. Trinitate adverſus Neſtorii et Eutychetis errores. Fuit enim S. Theologiae imprimis ſtudioſus Boethius; ac tunc quidem eo impenſius, quod videret Orthodoxam de S. Trinitate ſententiam vehementer ab Oſtrogothis Arianis, ipſorumque rege Theodorico oppugnari. Scripſit ergo de Vnitate Trinitatis, Vtrum Pater, Filius, et Spiritus ſanctus de divinitate ſubſtantialiter praedicentur: Praeterea, de fide, ad Ioannem Diaconum: et, de duabus in Chriſto naturis. Sed Boethius editis iſtis operibus odium ſibi Theodorici Regis conflavit, et in ſuſpicionem apud ipſum venit, capti de mutando Reip. ſtatu et vindicanda in libertatem Italia, conſilii. Nec defuere, qui hac occaſione in ipſum aperte inſurgerent; Conſuliſque authoritatem aperte oppugnarent: quibus omnibus Boethius, fretus recti animi conſcientia, fortiter ſeſe oppoſuit, neque eſt veritus, pro tuenda Republ. et privatorum civium jure, inimicitias potentiorum ſuſcipere.

Primum ergo Conigaſtum exactorem repreſſit, miſerorum civium fortunas nefarie invadentem, neque id ſemel tantum fecit, ſuo Conſulatu, ſed ſaepius. Poſtea Triguillam,

Regi-

Regiae domus praefectum, ab incepta, jamque perpetrata injuria, revocavit. Bona et innocuos cives, quos infinitis calumniis effrenis Gothorum avaritia divexabat, objecta periculis nominis sui authoritate protexit. Provincialium quoque fortunas privatis praefectorum rapinis et publicis vectigalibus persumdari, apud Regem Theodoricum questus est. Quumque acerba fame fervente, gravis atque inexplicabilis indicta coëmptio profligatura Campaniam provinciam videretur, ipse communis commodi caussa certamen adversus Praefectum Praetorii suscepit, et Rege ipso cognoscente pro Campanis acriter contendit, et ne coëmptio illa exigeretur, orationis suae vi effecit. Paulinum, Consularem virum, cujus opes Palatinae hirudines jam spe atque animo exsuxerant, faucibus accusatorum famelicis eripuit. Albinum quoque et ipsum virum Consularem, Cypriani delatoris accusatione pressum, defendit Veronae, derivato etiam in se Cypriani odio: quumque Rex ipse majestatis crimen in Albinum delatum, ad universum Senatum transferre conaretur, faceretque pro uno reos plures, Boethius noster ingenti cum securitatis suae periculo Senatum omnem gravissima oratione defendit. Sed audiamus gesta a se

in suo Consulatu referentem Boethium: Su
sceptae sunt mihi cum improbis graves ine
orabilesque discordiae: et, quod conscienti
libertas habet, pro tuendo jure spreta pote
tiorum semper offensio. Quoties ego Con
gastum in imbecillis cujusque fortunas in
petum facientem obvius excepi? Quoti
Triguillam regiae praepositum domus
incepta perpetrataque jam prorsus injuria d
jeci? Quoties miseros, quos infinitis cal
mniis impunita Barbarorum semper avari
vexabat, objecta periculis authoritate pro
xi? Nunquam me ab jure ad injuriam qu
quam detraxit. Provincialium fortunas tu
privatis rapinis, tum publicis vectigalib
pessumdari, non aliter quam patiebantur,
dolui. Quum acerbae famis tempore gra
atque inexplicabilis indicta coëmptio pro
gatura inopia Campaniam Provinciam vide
tur, certamen adversum praefectum Praet
communis commodi ratione suscepi, R
cognoscente contendi, et, ne coëmptio e
geretur, evici. Paullinum, Consularem
rum, cujus opes Palatini canes jam spe at
ambitione devorassent, ab ipsis hiantium f
cibus traxi. Ne Albinum Consularem vir
praejudicatae accusationis poena corrige
odiis me Cypriani delatoris opposui.

ti

tissime magnas in me videor exacerbasse discordias?

Hisce a Boethio tempore sui Consulatus gestis, quum Regis et aulicorum odia in ipsum flagrarent, sequente anno, qui in Fastis Maximum Consulem habet, accusatus est a Basilio, Opilione, et Gaudentio, hominibus flagitiose improbis, et (quia ipsi impium quoque Arii dogma ad exemplum sui regis sequebantur) Orthodoxo nomini infensissimis. Ex his Basilius olim regio ministerio depulsus, in delationem Boethii aeris alieni necessitate, et spe Regii favoris, descendit: Opilio vero et Gaudentius, qui ob multa flagitia exilio destinati, aedium sacrarum, ad quas confugerant, se praesidio tuebantur, (etsi Rex edixisset, nisi intra praestitutum diem Ravenna excederent, futurum, ut extracti e templis, frontibus suis inusti urbe pellerentur) simulatque Boethii accusationem professi sunt, (quod quidem eopse die quo Rex id ipsis comminatus fuerat, accidit) repente admissi, auditi, in gratiam Regis recepti, ac pristinae dignitati restituti sunt. Summa vero accusationis, vel delationis potius, haec fuit.* Quod Boethius salvum Senatum, ejusque authoritatem esse voluisset. Quod delatori ob-

ftitisset, ne documenta adferret, quibus Senatum reum laesae majestatis probaret. Quod restitutionem Imperii Romani molitus fuisset; ad cujus capitis confirmationem ipsi litteras quasdam tanquam a Boethio scriptas proferebant, quum essent a se confictae. Dicebant etiam, Boethium ob ambitum dignitatis conscientiam suam sacrilegio polluisse. Theodoricus autem Ostrogothorum Rex, qui hactenus, etsi ab Ecclesiae sententia dissideret in articulo de sancta Trinitate, aequum se atque humanum Orthodoxis praebuerat, ab hoc inde tempore coepit ingenium a clementia ad crudelitatem, et ab humanitate consueta ad Barbariem tyrannidemque transferre, sive blandientis fortunae aura elatus, sive odio eorum quos intelligebat a sua sententia in religione alienos, sive quod ab illis praetextu religionis propagandae et oppugnandae haereseos mutationem Reipubl. metuebat. Tantum enim falsis accusationibus et fictis criminibus [illegible]buit fidei, ut Boethium, quo vix alius, sicut antea intelleximus, ipsi fuerat dilectior, etiam insontem condemnarit, et publicatis ejus bonis omnibus, Ticinum (quod posteriores Papiam vocaverunt) relegarit, quingentis, ut ipse conqueritur, ab urbe passuum millibus. Ipse ait, se bonis omnibus pulsum, dignitatibus.

bus exutum, existimatione foedatum, ob beneficium supplicium retulisse: et ob studium propensius in Senatum morti proscriptionique damnatum fuisse.

In hoc carceris pedore, remotus a Bibliotheca, pressus catenis, non fuit otiosus, neque dolori succubuit, sed medicinam petiit ex studiis sapientiae, quae sola animi aegritudinem lenire potest, et in summis malis sola est viri boni haereditas. Primum ergo scripsit ad exemplum Socratis, Apologiae, vel defensionis suae librum, contra falsas malevolorum accusationes; id enim ipse indicat his verbis: *Cujus rei seriem atque veritatem, ne latere posteros queat, stylo etiam memoriaeque mandavi.* Scripsit quoque in eodem carcere ad Symmachum librum de S. Trinitate, quo sententiam B. Augustini breviter expressit. Scripsit leniendo dolori suo libros istos quinque de Consolatione Philosophiae. Neque vero opus ille totum, prout instituerat, absolvit: habeo enim certissima argumenta, quibus possim evincere, propositum Boethio fuisse, ex doctrina quoque Christiana ea superioribus addere, quibus ad considerationem aeternae vitae animus humanus attolli posset. Nam primum, non est verisimile, partem istam a Christiano homine,

 mor-

mortem ob oculos habente, fuisse prae
itam; eumque qui de S. Trinitate in car
scripsit, consolationem in adversis non
tiisse ex disciplina Christi, et doctrina re
credendarum ac sperandarum libris sacri
plicata. Deinde, ipse Philosophica ista pr
nens, pollicetur quaedam altiora. Hae
quit, nondum morbi tui remedia, sed ad
contumacis adversus curationem dolori
menta quaedam sunt. Nam quae in profun
sese penetrent, quum tempestivum fueri
ponam. Videsne N. I. sapientiam ipsi prom
re majora quaedam, et efficaciora? Adhae
bro quarto Boethius Philosophiam com
lans, eam vocat veri praeviam luminis, nor
tur in parte illa statuit subsistere, sed prog
ulterius ad majus lumen. Iam, quod p
post dicitur: Decursis omnibus quae prae
tere necessarium puto, viam tibi quae te
mum revehat ostendam. Pennas etiam
menti, quibus se in altum tollere possit, affi
vt perturbatione depulsa, sospes in patr
meo ductu, mea semita, meis etiam vel
lis revertaris. Nemo non videt, rerum
ctandarum propositionem hisce verbis c
neri. Promittit autem, se primum prae
surum quaedam, postea se quaedam sub
cturum. Quae praemissurum se ait, h

mus: alteram partem desideramus, in qua erat ostensurus viam quae hominem domum, id est, in coelum ducat: quaeque pennas ipsius mentis affixura erat, quibus se in altum posset tollere, atque ita sospes in patriam, hoc est, coelum, reverti. Ex his apparet, libros istos nondum esse perfectos. Sed quid cesso valido et inconcussae authoritatis argumento idem probare? Initio libri quinti sic loquitur Boethius de Philosophia: Dixerat, orationisque cursum ad alia quaedam tractanda, et expedienda vertebat: Quaenam? illa scilicet, quae ex Christianae religionis mysteriis peti possunt; quum Boethius sermonem injicit de Casu, De Libero Arbitrio, et Concordia Praescientiae divinae cum libertate arbitrii, quae tractatio usque ad finem libri sese extendit. Sequitur igitur, nondum id quod docere instituerat, plene esse absolutum, sed desiderari partem illam quae viam ad coelum monstrat, quae ex sola Christi doctrina peti debet. Indicat hoc ipsum clarius postea Philosophia, quum ait: Festino debitum promissionis absolvere, viamque tibi, qua in patriam eveharis, aperire. Haec autem etsi perutilia cognitu, tamen a propositi nostri tramite paullisper aversa sunt; verendumque est, ne deviis fatigatus, ad emetiendum re-

ctum iter sufficere non possis. Devia vocat disputationem de Casu, de Libertate arbitrii humani, et Concordia divinae praescientiae cum libertate arbitrii. Emensio autem recti itineris, et via quae in patriam ducit quam nos desideramus, erat futura pars illa propria Christianitatis, in qua Philosophia ipsum per infamiam, accusationes, carceres, mortem, omniaque adversa duxisset ad vitam aeternam, et beato Christi Servatoris, ac Prophetarum atque Apostolorum choro conjunxisset.

Neque vero quia Christi et Apostolorum non meminit in his libris Boethius, propterea minus efficax consolatio ejus videri debet, quandoquidem ea ipsa quae dicuntur, vera, et scripturis divinis sunt congrua. Magis autem aestimanda est divina veritas ex ratione, quam ex verbis hoc aut illo modo prolatis. Ratio enim semper uniformis est, verba pro scribentis aut loquentis arbitrio mutari possunt. Ioannes Sarisberiensis, vir, etiam quum de nugis scribit, gravissimus: *Licet*, inquit, *liber ille Verbum non exprimat incarnatum; tamen apud eos qui ratione nituntur, non mediocris authoritatis est, quum ad reprimendum quemlibet exulceratae mentis*

tis dolorem, congrua cuique medicamenta conficiat.

Caetera quae ad Boethii nostri in carcere Ticinensi agentis statum conditionemque pertinent, possunt intelligi ex sermone Philosophiae ad Boethium. Viget, inquit, incolumis, illud pretiosissimum generis humani decus. Symmachus socer, et, quod vitae pretio non segnis emeres, vir totus ex sapientia virtutibusque factus, suarum securus, tuis ingemiscit injuriis. Vivit uxor, ingenio modesta, pudicitiae pudore praecellens, et, ut omnes ejus dotes breviter includam, patri similis. Vivit, inquam, tibique tantum, vitae hujus exosa, spiritum servat, et, (quo uno felicitatem minui tuam vel ipsa concesserim) tui desiderio lacrymis ac dolore tabescit. Quid dicam liberos Consulares, quorum jam, ut in id aetatis pueris vel paterni, vel aviti specimen elucet ingenii? Atque haec quidem ita sese habent. Nunc ea videamus, quae ad ipsius obitum faciunt.

Praeerat in Oriente rebus humanis Iustinus Imperator, ipse enim ex gente Anicia, vocatus enim fuit FL. ANICIVS IVSTINVS,

atque ita nomen ejus numi referunt. Hunc necesse est cognatum fuisse nostro Boethio. Proposuit autem Iustinus Edictum, ut Arianorum Ecclesiae ubique Catholicis cederent. Per id aegre tulit Theodoricus Italiae Rex, quod et ipse Arianus esset, et toti sectae faveret. Is idcirco Ioannem Episcopum Romanum Constantinopolim misit, qui ipsius verbis Imperatorem Iustinum moneret, ut ereptas Arianis in Graecia et Asia Ecclesias restitueret, neque ullum ipsis negotium facesseret; sin minus, se eadem omnia Catholicis in Italia illaturum, quae Arianis intelligeret in Asia omnique Graecia facta esse. Profectus ad Iustinum Ioannes Papa, non paruit Regis mandatis, sed ex consilio et jussu Iustini, quacumque iter fecit, Ecclesias omnes sententiae Orthodoxae consecravit. Itaque reversum Theodoricus Ravennam ad se evocavit, una cum Symmacho Boethii socero: atque illic primum Ioannem, tanquam reum majestatis, carceri inclusum, fame, siti, aliisque incommodis interemit: postea etiam Symmachum, ut conscium rerum adversus Arianos gestarum; ac tandem quoque Boethium: quem ille Ticini, resecta in carcere cervice, occidi jussit, anno Christi DXXVI, qui Theodorici regis fuit XXXIV, Iustini

Impe-

Imperatoris nonus, Boethii vitae LXXI, Ioannis Papae ultimus et Felicis primus. Ostenditur hodieque Ticini turris lateritia, in qua Boethius detentus in vinculis fuit. Corpus ejus cives in templo B. Petri condidere, sub coelo aureo, sacello B. Augustini, qua parte in aditum templi adscensus incipit, estque ejus monumento insculptum hoc Epitaphium,

Maeoniae et Latiae linguae clarissimus, et qui
Consul eram, hic perii, missus in exsilium.
Sed quem mors rapuit, probitas evexit ad auras;
Et nunc fama viget maxima, vivet opus.

Nec superfuit diu Ioanni, Symmacho, Boethio, Theodoricus, ipso enim illo anno mortuus est.

Post obitum ejus Amalisuenta, Theodorici filia, Athalarici mater, vidua Eutharici, omnes Boethii statuas prostratas Romae erexit, et haeredibus patrimonium incolume reddidit. Theodobatus quoque Rex, quem Amalisuenta soror ad regnum promoverat, Maximum quendam ex gente Anicia ad Primiceriatus provehens dignitatem, adscivit in regiae stirpis conjugem, ut est apud Cassiodorum lib. X. epist. XI.

Denique ducentis ſeptuaginta poſt annis, hoc eſt anno Chriſti CMXCVI Otho III Auguſtus, oſſa Boethii, ſepulchro, in quo eum in diem uſque abdita jacuerant, educta, elevari, et in tumba marmorea exaltari fecit. In cujus rei memoriam Gerbertus, is qui Rhemenſi Archiepiſcopatu abdicato Epiſcopus Ravennas ac tandem Pontifex Maxim. adſumpto nomine Sylveſtri II factus eſt, hoc carmen eo tempore condidit,

Roma potens, dum jura ſuo declarat in orbe,
Tu pater et patriae lumen Severine Boethi
Conſulis officio rerum diſponis habenas,
Infundis lumen ſtudiis, et cedere neſcis
Graecorum ingeniis: ſed mens divina coërcet
Imperium mundi. Gladio bacchante Gothorum
Libertas Romana perit. Tu Conſul et exſul
Inſignes titulos praeclara morte relinquis.
Nunc decus Imperii, ſummas qui praegravat artes,
Tertius Otho ſua dignum te judicat aula,
Aeternumque tui ſtatuit monumenta laboris,
Et bene promeritum, meritis exornat honeſtis.

Expoſui breviter, Nob. I. ea quae de vita Fl. Anicii Manlii Torquati Severini Boethii dicere habui. Supereſt ut de hoc opere pauca ſubjiciam. Sunt quidem omnes Boethii libri graves et eruditi, ſed in his de Conſolatione

latione Philosophiae, nescio quomodo noster author seipsum vicerit. Ac puto homines, quo sunt morti viciniores, eo plus experiri in se divinitatis; eoque communem vitae ordinem egressos, majora dicere, facere, videre, cogitare, quam in omni vita acta fecerint, quae res ingens momentum habet ad probandam immortalitatem animarum. Boethius igitur in carcere animum suum a rebus aliis omnibus abductum revocavit ad considerationem beatitudinis; scripsitque Consolationem istam, verbis sententiisque ita numerosam, ut nihil possit concipi elegantius. Accipe Iulii Caesaris Scaligeri judicium, ex ipsius Hypercritico: Boethii Severini ingenium, eruditio, ars, sapientia, facile provocat omnes authores, sive illi Graeci sint, sive Latini. Saeculi Barbarie ejus oratio soluta deterior invenitur; at quae libuit ludere in poesi, divina sane sunt. Nihil illis cultius, nihil gravius; neque densitas sententiarum Venerem, neque acumen abstulit, ardorem. Equidem censeo, paucos cum illo comparari posse. Valla docet illum latine loqui; at Vallam Boethius bene sapere.

Forma libri est Dialogistica, non μονοπρόσωπος: et in Dialogo ipso non interlo-

quum-

quuntur nudae personae, sed intercedit saepe ipse Boethius, narrans multa, et filo orationis suae consuens, atque contexens ea, quae a se, quaeque a Philosophia differuntur. Dictio est varia, modo soluta, modo pedibus adstricta; ipse Prosam vocat et metrum.

Libri sunt quinque. Primus habet querelam et lamentationem Boethii, ex collatione status prioris cum praesente.

II. Secundo libro applicat Philosophiae leviora quaedam fomenta, docetque, *injuste* Boethium de fortuna queri.

III. Tertius liber certiora continet adversus animi aegritudinem remedia, et rejecta falsae felicitatis specie, veram beatitudinem ostendit.

IV. Quartus docet: Omnes malos infelices et imbecillos esse, Bonos vero semper beatos et potentes, Deo cuncta regente. Hic agitur de Providentia et Fato; docetur que nullam esse fortunam malam.

V. Quintus est de Casu, de Libertate arbitrii, et Concordia libertatis cum praescientia divina.

Quibus si sextus accessisset de vita aeterna, in quo ostendisset ad vitam illam contendentibus ferenda esse multa adversa, exemplo Christi, Prophetarum, Apostolorum, haberemus plenam et consummatam adversus omnia hujus vitae mala consolationem.

Habes, Nobilissime Iuvenis, ea quae ad aureolum hunc Boethii libellum praemittenda duxi. Haec autem sub tuo nomine publice conspici volui, ut exstaret aliquod mei in te adfectus, amicitiaeque ab utroque avo, patreque insuper, et patruo, viris omni saeculorum memoria dignissimis, ad te usque cum vero cultu derivatae, testimonium. Si jam haec usui non sunt, proderunt forte olim. Non debet autem te offendere, quod partes docendi Boethius tribuat philosophiae; neque enim vel alienum est a Philosophiae munere, tractare res divinas, vel proprium ejus, tractare tantum res profanas. Omnis veri consideratio pertinet ad Philosophum. Philosophatur Physicus de rebus naturalibus; Ethicus de moribus; Mathematicus de quantitatibus; Metaphysicus de supernaturalibus; Theologus de rebus divinis. Nulla veri consideratio a philosopho aliena, nulla non

ejus

ejus propria est. Philosophatur Paulus, philosophantur Prophetae: Ipse etiam Dominus noster in divinis suis et salutaribus concionibus philosophatur.

Quae quum ita sint, cogita, Philosophiam nostram dum adversus animi aegritudinem remedia proponit, proprio suo fungi munere; et Boethium nostrum aestima, vel propter se, vel propter me, vel propter remedia adversus ancipites humanae vitae casus. Vale.

ANICII MANLII TORQVATI

SEVERINI BOETHII

DE

CONSOLATIONE

PHILOSOPHIAE,

LIBER PRIMVS.

METRVM I.

Carmina qui quondam studio florente peregi,
Flebilis, heu, moestos cogor inire modos,
Ecce mihi lacerae dictant scribenda Camenae,
Et veris elegi fletibus ora rigant.
Has saltem nullus potuit pervincere terror,
Ne nostrum comites prosequerentur iter.
Gloria felicis olim viridisque juventae
Solatur moesti nunc mea fata senis.
Venit enim properata malis inopina senectus,
Et dolor aetatem jussit inesse suam.

Intempestivi funduntur vertice cani,
Et tremit effoeto corpore laxa cutis.
Mors hominum felix, quae se nec dulcibus annis
Inserit, et moestis saepe vocata venit.
Eheu, quam surda miseros avertitur aure,
Et flenteis oculos claudere saeva negat!
Dum levibus malefida bonis fortuna faveret,
Paene caput tristis merserat hora meum.
Nunc quia fallacem mutavit nubila vultum,
Protrahit ingratas impia vita moras.
Quid me felicem toties jactastis amici?
Qui cecidit, stabili non erat ille gradu.

PROSA I.

Haec dum mecum tacitus ipse reputarem, querimoniamque lacrymabilem styli officio designarem, adstitisse mihi supra verticem visa est mulier reverendi admodum vultus, oculis ardentibus, et ultra communem hominum valentiam perspicacibus, colore vivido, atque inexhausti vigoris; quamvis ita aevi plena foret, ut nullo modo nostrae crederetur aetatis: statura discretionis ambiguae. Nam nunc quidem ad communem sese hominum mensuram cohibebat, nunc vero pulsare coelum summi verticis cacumine videbatur: quae cum caput altius extulisset, ipsum etiam coelum penetrabat, respicientiumque hominum frustrabatur intuitum. Vestes erant tenuissimis filis, subtili artificio, indisso-lubili-

bilique materia perfectae; quas, uti post eadem
odente cognovi, suis manibus ipsa texuerat. Qua-
m speciem, veluti fumosas imagines solet, cali-
quaedam neglectae vetustatis obduxerat. Ha-
n in extremo margine Π in supremo vero Θ le-
batur intextum. Atque inter utrasque litteras,
scalarum modum, gradus quidam insigniti vide-
ntur, quibus ab inferiore ad superius elemen-
n esset adscensus. Eandem tamen vestem vio-
torum quorundam sciderant manus, et particu-
, quas quisque potuit, abstulerant. Et dexte-
quidem ejus libellos, sceptrum vero sinistra ge-
bat. Quae ubi poëticas Musas vidit, nostro as-
enteis toro, fletibusque meis verba dictanteis,
nmoda paulisper, ac torvis inflammata lumini-
. Quis, inquit, has scenicas meretriculas ad
ic aegrum permisit accedere? quae dolores ejus
modo nullis foverent remediis, verum dulci-
insuper alerent venenis? Hae sunt enim, quae
uctuosis affectuum spinis, uberem fructibus
onis segetem necant, hominumque menteis as-
faciunt morbo, non liberant. At si quem pro-
m, uti vulgo solitum, nobis blanditiae vestrae
aherent, minus moleste ferendum putarem.
il quippe in eo nostrae operae laederentur.
ic vero Eleaticis, atque Academicis studiis at-
tis innutritum? Sed abite potius Seirenes usque
xitium dulces, meisque eum Musis curandum
ndumque relinquite. His ille chorus increpi-
dejecit humi moestior vultum, confessusque
ore verecundiam, limen tristis excessit. At
cujus acies lacrymis mersa caligarat, ne digno-

ſcere poſſem quaenam haec eſſet mulier t
periosae auctoritatis, obſtupui, viſuque in
defixo, quidnam deinceps eſſet actura, ex
ſpectare tacitus coepi. Tum illa propius accedens,
extrema lectuli mei parte conſedit, meumque
vultum luctu gravem atque in humum m
deiectum, his verſibus de noſtrae mentis pe
turbatione conqueſta eſt.

METRUM II.

Heu, quam praecipiti merſa profundo
Mens hebet, et propria luce relicta,
Tendit in externas ire tenebras,
Terrenis quoties flatibus aucta
Creſcit in immenſum noxia cura!
Hic quondam coelo liber aperto,
Suetus in aetherios ire meatus,
Cernebat roſei lumina ſolis,
Viſebat gelidae ſidera lunae,
Et quaecunque vagos ſtella recurſus
Exercet, varios flexa per orbeis,
Comprenſam numeris victor habebat.
Quin etiam cauſſas, unde ſonora
Flumina ſollicitent aequora Ponti,
Quis volvat ſtabilem ſpiritus orbem,
Vel cur Heſperias ſidus in undas
Caſurum rutilo ſurgat ab ortu:
Quis veris placidas temperet horas,
Ut terras roſeis floribus ornet:
Quis dedit ut pleno fertilis anno
Autumnus gravidis influat uvis,

Rimari solitus, atque latentis
Naturae varias reddere caussas:
Nunc jacet effoeto lumine mentis,
Et pressus gravibus colla catenis,
Declivemque gerens pondere vultum,
Cogitur, heu! stolidam cernere terram.

PROSA II.

Sed medicinae, inquit, potius tempus est quam querelae. Tum vero totis in me intenta luminibus: Tu ne es ille, ait, qui nostro quondam lacte nutritus, nostris educatus alimentis, in virilis animi robur evaseras? Atqui talia contuleramus arma, quae nisi prius abjecisses, invicta te firmitate tuerentur. Agnoscisne me? Quid taces? pudore an stupore siluisti? mallem pudore; sed te, ut video, stupor oppressit. Cumque me non modo tacitum, sed elinguem prorsus, mutumque vidisset, admovit pectori meo leniter manum. Et nihil, inquit, periculi est, lethargum patitur, communem illusarum mentium morbum. Sui paulisper oblitus est; recordabitur facile, si quidem nos ante recognoverit. Quod ut possit, paulisper lumina ejus, mortalium rerum nube caligantia, tergamus. Haec dixit, oculosque meos fletibus undanteis, contracta in rugam veste, siccavit.

METRVM III.

Tunc me discussa liquerunt nocte tenebrae,
Luminibusque prior rediit vigor:

Vt cum praecipiti glomerantur sidera coro,
Nimbosisque polus stetit imbribus,
Sol latet, ac nondum coelo venientibus astris,
Desuper in terram nox funditur;
Hanc si Thraïcio Boreas emissus ab antro
Verberet, et clausum reseret diem,
Emicat, et subito vibratus lumine Phoebus,
Miranteis oculos radiis ferit.

PROSA III.

Haud aliter tristitiae nebulis dissolutis, hausi coelum, et ad cognoscendam medicantis faciem mentem recepi. Itaque ubi in eam deduxi oculos, intuitumque defixi, respicio nutricem meam, in cujus ab adolescentia Laribus versatus fueram, Philosophiam. Et quid, inquam, tu in has exilii nostri solitudines; ô omnium magistra virtutum, supero cardine delapsa venisti? an ut tu quoque mecum rea falsis criminationibus agiteris? An, inquit illa, te, ô alumne, desererem, nec sarcinam, quam mei nominis invidia sustulisti, communicato tecum labore partirer? Atqui Philosophiae fas non erat, incomitatum relinquere iter innocentis, meam scilicet criminationem vererer? et quasi novi aliquid acciderit, sic perhorrescerem? Nunc enim primum censes apud improbos mores lacessitam periculis esse sapientiam? Nonne apud veteres quoque, ante nostri Platonis aetatem, magnum saepe certamen, cum stultitiae temeritate certavimus? eodemque superstite, praeceptor ejus Socrates injustae victoriam mortis me adstante promeruit?

Cujus

Cujus haereditatem cum deinceps Epicureum vulgus, ac Stoicum, caeterique pro ſua quiſque parte raptum ire molirentur, meque reclamantem, renitentemque, velut in partem praedae, traherent, veſtem, quam meis texueram manibus, diſciderunt, abreptisque ab ea panniculis, totam me ſibi ceſſiſſe credentes, abiere. In quibus, quoniam quaedam noſtri habitus veſtigia videbantur, meos eſſe familiareis imprudentia rata, nonnullos eorum profanae multitudinis errore pervertit. Quod ſi nec Anaxagorae fugam, nec Socratis venenum, nec Zenonis tormenta, quoniam ſunt peregrina, novisti, at Cauios, at Senecas, at Soranos, quorum nec pervetuſta, nec incelebris memoria eſt, ſcire potuiſti. Quos nihil aliud in cladem detraxit, niſi quod noſtris moribus inſtituti, ſtudiis improborum diſſimillimi videbantur. Itaque nihil eſt quod admirere, ſi in hoc vitae ſalo circumſtantibus agitemur procellis, quibus hoc maxime propoſitum eſt, peſſimis diſplicere. Quorum quidem tametſi eſt numeroſus exercitus, ſpernendus tamen eſt: quoniam nullo duce regitur, ſed errore tantum temere, ac paſſim lymphante raptatur. Qui ſiquando contra nos aciem ſtruens valentior incubuerit, noſtra quidem dux copias ſuas in arcem contrahit; illi vero circa diripiendas inutiles ſarcinulas occupantur. At nos deſuper irridemus, viliſſima rerum quaeque rapienteis, ſecuri totius furioſi tumultus, eoque vallo muniti, quo graſſanti ſtultitiae adſpirare fas non ſit.

METRVM IV.

Quisquis composito serenus aevo,
Fatum sub pedibus dedit superbum,
Fortunamque tuens utramque rectus,
Invictum potuit tenere vultum;
Non illum rabies, minaeque Ponti
Versum funditus excitantis aestum,
Nec ruptis quoties vagus caminis
Torquet fumificos Vesevus igneis,
Aut celsas soliti ferire turreis
Ardentis via fulminis movebit.
Quid tantum miseri feros tyrannos
Mirantur sine viribus furenteis?
Nec speres aliquid, nec extimescas:
Exarmaveris impotentis iram:
At quisquis trepidus pavet, vel optat,
Quod non sit stabilis, suique juris,
Abjecit clypeum, locoque motus
Nectit, qua valeat trahi, catenam.

PROSA IV.

Sentisne, inquit, haec, atque animo illabu tuo? Esne ὄνος πρὸς λύραν? Quid fles? lacrymis manas? ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ. Si ram medicantis expectas, oportet ut vulnus gas tuum. Tum ego collecto in vires animo: ne adhuc eget admonitione, nec per se satis net fortunae in nos saevientis asperitas? Nih te ipsa loci facies movet? Haeccine est biblioth quam certissimam tibi sedem nostris in Laribus

dele

delegeras? in qua mecum ſaepe reſidens, de divinarum humanarumque rerum ſcientia diſſerebas? Talis habitus, taliſque vultus erat cum tecum naturae ſecreta rimarer, cum mihi ſiderum vias radio deſcriberes, cum mores noſtros, totiuſque vitae rationem ad coeleſtis ordinis exemplar formares. Haeccine praemia referimus tibi obſequentes? Atque tu hanc ſententiam Platonis ore ſanxiſti, Beatas fore respublicas, ſi eas vel ſtudioſi ſapientiae regerent, vel earum rectores ſtudere ſapientiae contigiſſet. Tu ejuſdem viri ore hanc ſapientibus capeſſendae reipublicae neceſſariam cauſſam eſſe monuiſti, ne improbis flagitioſiſque civibus urbium relicta gubernacula, peſtem bonis ac perniciem inferrent. Hanc igitur auctoritatem ſecutus, quod à te inter ſecréta otia didiceram, transferre in actum publicae adminiſtrationis optavi. Tu mihi, et qui te ſapientium mentibus inſeruit Deus, eſtis conſcii, nullum me ad magiſtratum, niſi commune bonorum omnium ſtudium, detuliſſe. Inde cum improbis graves inexorabileſque diſcordiae, et quod conſcientiae libertas habet, pro tuendo jure ſpreta potentiorum ſemper offenſio. Quoties ego Conigaſtum in imbecillis cujuſque fortunas impetum facientem obvius excepi! Quoties Triguillam regiae praepoſitum domus ab incepta, perpetrataque jam prorſus injuria dejeci! Quoties miſeros, quos infinitis calumniis impunita Barbarorum ſemper avaritia vexabat, objecta periculis auctoritate protexi! Numquam me ab jure ad injuriam quiſquam detraxit. Provincialium fortunas, tum privatis rapinis, tum publicis vectigalibus peſſumdari,

non aliter, quam qui patiebantur, indolui. Cum acerbae famis tempore gravis atque inexplicabilis indicta coëmtio profligatura inopia Campaniam provinciam videretur, certamen adversum praefectum praetorii communis commodi ratione suscepi, rege cognoscente contendi, et ne coëmtio exigeretur evici. Paullinum consularem virum, cujus opes Palatini canes jam spe atque ambitione devorassent, ab ipsis hiantium faucibus traxi. Ne Albinum consularem virum praejudicatae accusationis poena corriperet, odiis me Cypriani delatoris opposui. Satisne in me magnas videor exacervasse discordias? sed esse apud caeteros tutior debui, qui mihi amore justitiae nihil apud aulicos, quo magis essem tutior, servavi. Quibus autem deferentibus perculsi sumus? quorum Basilius olim regio ministerio depulsus, in delationem nostri nominis, alieni aeris necessitate compulsus est. Opilionem vero, atque Gaudentium, cum ob injurias, atque multiplices fraudes ire in exilium regia censura decrevisset, cumque illi parere nolentes sacrarum sese aedium defensione tuerentur, compertumque id regi foret, edixit, ut nisi intra praescriptum diem Ravenna urbe decederent, notis insigniti frontibus pellerentur. Quid huic severitati posse adstrui videtur? Atqui eodem die deferentibus eisdem, nominis nostri delatio suscepta est. Quid igitur? nostrae ne artes ita meruerunt? an illos accusatores justos fecit praemissa damnatio? Itane nihil fortunam puduit, si minus accusatae innocentiae, at accusantium vilitatis? At, cujus criminis arguimur, summam quaeris? Senatum

natum dicimur ſalvum eſſe voluiſſe. Modum deſideras? delatorem, ne documenta deferret, quibus Senatum majeſtatis reum faceret, impediiſſe criminamur. Quid igitur ô magiſtra cenſes? inficiabimur crimen, ne tibi pudori ſimus? At volui, nec unquam velle deſinam. Fatebimur? Sed impediendi delatoris opera ceſſabit. An optaſſe illius ordinis ſalutem nefas vocabo? ille quidem ſuis de me decretis, uti hoc nefas eſſet, effecerat. Sed ſibi ſemper mentiens imprudentia rerum, merita non poteſt immutare: nec mihi Socratico decreto fas eſſe arbitror, vel occuluiſſe veritatem, vel conceſſiſſe mendacium. Verum id quo modo ſit, tuo, ſapientiumque judicio, aeſtimandum relinquo. Cujus rei ſeriem, atque veritatem, ne latere poſteros queat; ſtylo etiam, memoriaeque mandavi. Nam de compoſitis falſo literis, quibus libertatem arguor ſperaſſe Romanam, quid attinet dicere? Quarum fraus aperta patuiſſet, ſi nobis ipſorum confeſſione delatorum, quod in omnibus negotiis maximas vires habet, uti licuiſſet. Nam quae ſperari reliqua libertas poteſt? Atque utinam poſſet ulla! Reſpondiſſem Canii verbo: qui cum à C. Caeſare Germanici filio conſcius contra ſe factae conjurationis fuiſſe diceretur; Si ego, inquit, ſciſſem, tu neſciſſes. Qua in re non ita ſenſus noſtros moeror hebetavit, ut impios ſcelerata contra virtutem querar molitos: ſed quae ſperaverint effeciſſe vehementer admiror. Nam deteriora velle, noſtri fuerit fortaſſe defectus: poſſe vero contra innocentiam, quae ſceleratus quiſque conceperit, inſpectante Deo, monſtri ſimile eſt: unde haud injuria tuorum qui-

dem

dem familiarium quaesivit: Siquidem Deus, inquit, est, unde mala? bona vero unde, si non est? Sed fas fuerit nefarios homines, qui bonorum omnium, totiusque Senatus sanguinem petunt, nos etiam, quos propugnare bonis Senatuique viderant, perditum ire voluisse. Sed num idem de patribus quoque merebamur? Meministi, ut opinor, quoniam me dicturum quid, facturumve praesens ipsa semper dirigebas. Meministi, inquam, Veronae cum rex avidus communis exitii, majestatis crimen in Albinum delatum ad cunctum Senatus ordinem transferre moliretur, universi innocentiam Senatus, quanta mei periculi securitate defenderim. Scis me haec et vera proferre, et in nulla umquam mei laude jactasse. Minuit enim quodam*modo se* probantis conscientiae secretum, quoties ostentando quis factum recipit famae pretium. Sed innocentiam nostram quis exceperit eventus vides. Pro verae virtutis praemiis falsi sceleris poenas subimus. Et cujus unquam facinoris manifesta confessio ita judices habuit in severitate concordes, ut non aliquos vel ipse humani error ingenii, vel fortunae conditio cunctis mortalibus incerta submitteret? Si inflammare sacras aedes voluisse, si sacerdotes impio jugulare gladio, si bonis omnibus necem struxisse diceremur, praesentem tamen sententia confessum, convictumve punisset. Nunc quingentis fere passuum millibus procul moti, atque indefensi ob studium propensius in Senatum, morti, proscriptionique damnamur. ô meritos, de simili crimine neminem posse convinci! cujus dignitatem reatus ipsi etiam, qui detulere, viderunt:

quam

quam uti alicujus ſceleris admiſtione fuſcarent, ob ambitum dignitatis ſacrilegio me conſcientiam polluiſſe mentiti ſunt. Atqui et tu inſita nobis, omnem rerum mortalium cupidinem de noſtri animi ſede pellebas, et ſub tuis oculis ſacrilegio locum eſſe fas non erat. Inſtillabas enim auribus, cogitationibusque quotidie meis Pythagoricum illud ἕπȣ Θεῷ. Nec conveniebat viliſſimorum me ſpirituum praeſidia captare, quem tu in hanc excellentiam componebas, ut conſimilem Deo faceres. Praeterea penetrale innocens domus, honeſtiſſimorum coetus amicorum, ſocer Symmachus ſanctus, et aeque actu ipſo reverendus ab omni nos hujus criminis ſuſpicione defendunt, Sed ô nefas! illi vero de te tanti criminis fidem capiunt, atque hoc ipſo affines fuiſſe videmur maleficio; quod tuis imbuti diſciplinis, tuis inſtituti moribus ſumus. Ita non eſt ſatis nihil mihi profuiſſe tuam reverentiam, niſi ultro tu mea potius offenſione lacereris. At vero hic etiam noſtris malis cumulus accedit, quod exiſtimatio plurimorum non rerum merita, ſed fortunae ſpectat eventum; eaque tantum judicat eſſe proviſa, quae felicitas commendaverit. Quo fit, ut exiſtimatio bona prima omnium deſerat infelices. Qui nunc populi rumores, quam diſſonae, multipliceſque ſententiae, piget reminiſci. Hoc tantum dixerim: ultimam eſſe adverſae fortunae ſarcinam, quod dum miſeris aliquod crimen affingitur, quae perferunt, meruiſſe creduntur. Et ego quidem bonis omnibus pulſus, dignitatibus exutus, exiſtimatione foedatus, ob beneficium ſupplicium tuli. Videre autem videor

nefa-

nefarias sceleratorum officinas gaudio, laetitiaq
fluitanteis: perditissimum quemque novis delati
num fraudibus imminentem: jacere bonos, nos
discriminis terrore prostratos: flagitiosum quei
que ad audendum quidem facinus impunitate,
efficiendum vero praemiis incitari: insonteis a
tem non modo securitate, verum ipsa etiam defe
sione privatos. Itaque libet exclamare.

METRUM V.

O Stelliferi conditor orbis!
Qui perpetuo nixus solio
Rapido coelum turbine versas,
Legemque pati sidera cogis;
Ut nunc pleno lucida cornu,
Totis fratris obvia flammis,
Condat stellas Luna minores,
Nunc obscuro pallida cornu,
Phoebo propior, lumina perdat.
Et qui primae tempore noctis
Agit algenteis Hesperus ortus,
Solitas iterum mutat habenas,
Phoebi pallens Lucifer ortu,
Tu frondifluae frigore brumae
Stringis lucem breviore mora:
Tu cum fervidens venerit aestas,
Agileis noctis dividis horas.
Tua vis varium temperat annum,
Ut, quas Boreae spiritus aufert,
Revehat mitis Zephyrus, frondeis:

Quae-

Quaeque Arcturus semina vidit,
Seirius altas urat segetes.
Nihil antiqua lege solutum
Linquit propriae stationis opus.
Omnia certo fine gubernans,
Hominum solos respuis actus,
Merito rector cohibere modo.
Nam cur tantas lubrica versat
Fortuna vices? premit insonteis
Debita sceleri noxia poena:
At perversi resident celso
Mores solio, sanctaque calcant
Injusta vice colla nocentes.
Latet obscuris condita virtus
Clara tenebris, justusque tulit
Crimen iniqui.
Nil perjuria, nil nocet ipsis
Fraus mendacii comta colore.
Sed cum libuit viribus uti,
Quos innumeri metuunt populi,
Summos gaudent subdere reges.
O jam miseras respice terras,
Quisquis rerum foedera nectis.
Operis tanti pars non vilis
Homines, quatimur fortunae salo.
Rapidos rector comprime fluctus,
Et quo coelum regis immensum
Firma stabileis foedere terras.

PRO-

PROSA V.

Haec ubi continuato dolore declaravi, illa vultu placido, nihilque meis questibus mota: Cum te, inquit, moestum, lacrymantemque vidissem, illico miserum, exulemque cognovi. Sed quam id longinquum esset exilium, nisi tua prodidisset oratio, nesciebam. Sed tu procul à patria non quidem pulsus es, sed aberrasti. At si te pulsum existimari mavis, te potius ipse pepulisti. Nam id quidem de te numquam cuiquam fas fuisset. Si enim cujus oriundus sis patriae reminiscaris, non, uti Atheniensium quondam, multitudinis imperio regitur: *ἀλλὰ εἷς βασιλεύς ἐστιν, εἷς κοίρανος*, qui frequentia civium, non depulsione laetatur: *cujus* agi frenis, atque obtemperare justitiae summa libertas est. An ignoras illam tuae civitatis antiquissimam legem, qua sancitum est, ei jus exulare non esse, quisquis in ea sedem fundare maluerit? Nam qui vallo ejus, ac munimine continetur, nullus metus est, ne exsul esse mereatur. At quisquis inhabitare eam velle desierit, pariter desinit etiam mereri. Itaque non tam me loci hujus, quam tua facies movet. Nec bibliothecae potius, comptos ebore, ac vitro parietes, quam tuae mentis sedem requiro. In qua non libros, sed id quod libris pretium facit, librorum quondam meorum sententias collocavi. Et tu quidem de tuis in commune bonum meritis vera quidem, sed pro multitudine gestorum tibi, pauca dixisti. De objectorum tibi vel honestate, vel falsitate, cunctis nota memorasti. De sceleribus, fraudibusque delatorum recte

tu

i quidem strictim attingendum putasti, quod ea melius, uberiusque recognoscentis omnia vulgi ore celebrentur. Increpuisti etiam vehementer injusti actum Senatus. De nostra etiam criminatione voluisti, laesaeque opinionis damna flevisti. Postremus adversus fortunam dolor incanduit, conquestusque es non aequa meritis praemia pensari. In extremo Musae saevientis, uti quae coelum, terras quoque pax regeret, vota posuisti. Sed quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit, diversumque te dolor, ira, moeror distrahunt, uti nunc mentis es, nondum te validiora remedia contingunt. Itaque lenioribus paulisper utemur, ut quae in tumorem perturbationibus influentibus induruerunt, ad acrioris vim medicaminis recipiendam, tactu blandiore mollescant.

METRVM VI.

Cum Phoebi radiis grave
Cancri sidus inaestuat;
Tum qui larga negantibus
Sulcis semina credidit,
Elusus Cereris fide,
Quernas pergit ad arbores.
Nunquam purpureum nemus
Lecturus violas petas,
Cum saevis Aquilonibus
Stridens campus inhorruit,
Nec quaeras avida manu
Vernos stringere palmites,
Vvis si libeat frui;

Autumno potius sua
Bacchus munera contulit.
Signat tempora propriis
Aptans officiis Deus;
Nec, quas ipse coërcuit,
Misceri patitur vices,
Sic quod praecipiti via
Certum deserit ordinem,
Laetos non habet exitus.

PROSA VI.

Primum igitur paterisne me pauculis rogationibus statum tuae mentis attingere, atque tentare; ut qui modus sit tuae curationis intelligam? Tu vero arbitratu, inquam, tuo quae voles, ut responsurum rogato. Tum illa, Hunccine, inquit, mundum temerariis agi, fortuitisque casibus putas? an ullum credis ei inesse regimen rationis? Atqui, inquam, nullo existimaverim modo, ut fortuita temeritate tam certa moveantur. Verum operi suo conditorem praesidere Deum scio: nec umquam fuerit dies, qui me ab hac sententiae veritate depellat. Ita est, inquit. Nam id etiam paullo ante cecinisti, hominesque tantum divinae exsortes curae esse deplorasti. Nam de caeteris, quin ratione regerentur, nihil movebare. Papae autem vehementer admiror, cur, in tam salubri sententia locatus, aegrotes! Verum altius perscrutemur; nescio, quid abesse conjecto. Sed dic mihi, quoniam à Deo mundum regi non ambigis, quibus etiam gubernaculis regatur advertis? Vix, inquam

uam, rogationis tuae ſententiam noſco, ne dum
d inquiſita reſpondere queam. Num me, inquit,
efellit abeſſe aliquid, per quod, velut hiante valli
obore, in animum tuum perturbationum morbus
rrepſerit? Sed dic mihi, meminiſtine, quis ſit
erum finis? quove totius naturae tendat intentio?
Audieram, inquam, ſed memoriam moeror hebe-
avit. At qui ſcis, unde cuncta proceſſerint? No-
ti, inquam, Deumque eſſe reſpondi. Et qui fieri
oteſt, ut principio cognito, quis ſit rerum finis,
gnores? Verum hi perturbationum mores ſunt,
a valentia eſt, ut movere quidem loco hominem
oſſint; convellere autem, ſibique totum exſtirpa-
e non poſſint. Sed hoc quoque reſpondeas ve-
im; hominemne te eſſe meminiſti: Quid ni, in-
uam, meminerim? Quid igitur homo ſit, poteris
ne proferre? Hoccine interrogas, an eſſe neſciam
ationale animal, atque mortale? Scio, et id me
ſſe confiteor. Et illa: Nihilne te aliud eſſe novi-
ti? Nihil. Iam ſcio morbi tui, inquit, aliam
el maximam cauſſam; quid ipſe ſis, noſſe deſiſti.
Quare pleniſſime vel aegritudinis tuae rationem,
el aditum reconciliandae ſoſpitatis inveni. Nam
uoniam tui oblivione confunderis, et exſulem,
t exſpoliatum propriis bonis eſſe doluiſti. Quo-
iam vero, quis ſit rerum finis, ignoras, nequam
omines, atque nefarios, potenteis, feliceſque
rbitraris. Quoniam vero, quibus gubernaculis
nundus regatur, oblitus es, has fortunarum vi-
es exiſtimas ſine rectore fluitare. Magnae non ad
norbum modo, verum ad interitum quoque cauſ-
ae. Sed ſoſpitatis auctori grates, quod te non-

dum totum natura destituit. Habemus maximum tuae fomitem salutis, veram de mundi gubernatione sententiam, quod eam non casuum temeritati, sed divinae rationi subditam credis. Nihil igitur pertimescas. Iam tibi ex hac minima scintillula vitalis calor illuxerit. Sed quoniam firmioribus remediis nondum tempus est uti, et eam mentium constat esse naturam, ut quoties abjecerint veras, falsis opinionibus induantur, ex quibus orta perturbationum caligo verum illum confundit intuitum; hanc paulisper lenibus, mediocribusque fomentis attenuare tentabo, ut dimotis fallacium affectionum tenebris, splendorem verae lucis possis agnoscere.

METRVM VII.

Nubibus atris
Condita nullum
Fundere possunt
Sidera lumen.
Si mare volvens
Turbidus Auster
Misceat aestum,
Vitrea dudum,
Parque serenis
Vnda diebus,
Mox resoluto
Sordida coeno,
Visibus obstat.
Quique vagatur
Montibus altis
Defluus amnis,

Saepe

Saepe resistit
Rupe soluti
Objice saxi.
Tu quoque si vis
Lumine claro
Cernere verum,
Tramite recto
Carpere callem:
Gaudia pelle,
Pelle timorem;
Spemque fugato,
Nec dolor adsit.
Nubila mens est,
Vinctaque frenis,
Haec ubi regnant.

* * * * * * * * * * * * * * *

LIBER SECVNDVS.

PROSA I.

Post haec paulisper obticuit: atque ubi attentionem meam, modesta taciturnitate collegit, sic exorsa est. Si penitus aegritudinis tuae caussas, habitumque cognovi, fortunae prioris affectu, desiderioque tabescis; ea tantum animi tui statum, sicuti tu tibi fingis, mutata pervertit. Intelligo multiformeis illius prodigii fucos; et eo usque cum iis, quos eludere nititur, blandissimam familiaritatem exercere, dum intolerabili dolore confundat, quos insperata reliquerit. Cujus si naturam, mores ac meritum remi-

 niscare,

niſcare, nec habuiſſe te in ea pulchrum aliquid, nec amiſiſſe cognoſces. Sed, ut arbitror, haud multum tibi haec in memoriam revocare laboraverim. Solebas enim praeſentem quoque, blandientemque virilibus inceſſere verbis; eamque de noſtro adyto prolatis inſectabare ſententiis. Verum omnis ſubita mutatio rerum non ſine quodam quaſi fluctu contingit animorum. Sic factum eſt, ut tu quoque pauliſper à tua tranquillitate diſceſſeris. Sed tempus eſt, haurire te aliquid ac deguſtare molle, atque jucundum, quod ad interiora tranſmiſſum validioribus hauſtibus viam fecerit. Adſit igitur rhetoricae ſuadela dulcedinis, quae tunc tantum recto calle procedit, cum noſtra inſtituta non deſerit; cumque hac Muſica Laris noſtri vernula nunc leviores, nunc graviores modos ſuccinat. Quid eſt igitur ô homo, quod te in moeſtitiam, luctumque dejecit? novum credo aliquid, inuſitatumque vidiſti. Tu, ſi fortunam putas erga te eſſe mutatam, erras. Hi ſemper ejus mores ſunt; haec natura eſt. Servavit circa te propriam potius in ipſa ſui mutabilitate conſtantiam. Talis erat, cum blandiebatur, cum tibi falſae illecebris felicitatis alluderet. Deprehendiſti caeci Numinis ambiguos vultus. Quae ſeſe adhuc velat aliis, tota tibi prorſus innotuit. Si probas, utere moribus, ne queraris. Si perfidiam perhorreſcis, ſperne, atque abjice pernicioſe alludentem. Nam quae nunc moeroris tibi cauſſa tanti eſt, haec eadem tranquillitatis eſſe debuiſſet. Reliquit enim te, quam non relicturam nemo unquam poterit eſſe ſecurus. An vero tu pretioſam aeſtimas

s abituram felicitatem? et cara tibi est fortuna
esens, nec manendi fida, et cum discesserit al-
ira moerorem; Quod si nec arbitrio retineri
est, et calamitosos fugiens facit; quid est aliud
ax, quam futurae quoddam calamitatis indicium?
que enim quod ante oculos situm est, suffecerit in-
ri. Rerum exitus prudentia metitur; eademque
lterutro mutabilitas, nec formidandas fortunae
ias, nec exoptandas facit esse blanditias. Postremo
io animo toleres oportet, quidquid intra fortu-
aream geritur, cum semel jugo ejus colla submise-
Quod si manendi, abeundique scribere le-
ı velis ei quam tu dominam sponte elegisti,
ne injurius fueris: & impatientia tua sortem
erbabis, quam permutare non possis? Si ven-
ela committeres, non quo voluntas peteret,
quo flatus impelleret, promovereris. Si arvis
ina crederes, feraces inter se annos, sterileis-
pensares. Fortunae te regendum dedisti, do-
ae moribus oportet obtemperes. Tu vero vol-
is rotae impetum retinere conaris? At omnium
talium stolidissime, si manere incipit, fors
desistit.

METRVM I.

c cum superba verterit vices dextra,
estuantis more fertur Euripi,
um tremendos saeva proterit reges,
ilemque victi sublevat fallax vultum;
illa miseros audit: haud curat fletus;
oque gemitus, dura quos fecit, ridet.

Sic illa ludit, ſic ſuas probat vires;
Magnumque ſuis monſtrat oſtentum, ſi quis
Viſatur una ſtratus ac felix hora.

PROSA II.

Vellem autem pauca tecum fortunae ipſiu
bis agitare. Tu igitur an jus poſtulet, a
adverte. Quid tu ô homo ream me quoti
agis querelis: Quam tibi fecimus injuriam?
tua tibi detraximus bona? Quovis judice de o
dignitatumque mecum poſſeſſione contende.
ſi cujusquam mortalium proprium quid h
eſſe monſtraveris, ego jam tua fuiſſe quae
tis, ſponte concedam. Cum te matris ex u
natura produxit, nudum rebus omnibus, inoj
que ſuſcepi, meis opibus fovi, et quod te
impatientem noſtri facit, favore prona indu
tius educavi, et omnium, quae mei ſunt jur
fluentia, et ſplendore circumdedi. Nunc
retrahere manum libet; habe gratiam, velu
alienis. Non habes jus querelae, tanquai
prorſus perdideris. Quid ergo ingemiſcis?
tibi à nobis illata eſt violentia. Opes, ho
caeteraque talium mei ſunt juris. Dominam fa
cognoſcunt; mecum veniunt, me abeunte diſce
Audacter affirmem, ſi tua forent, quae
conquereris, nullo modo perdidiſſes. A
ſola meum jus exercere prohibeor? Licet
proferre lucidos dies, eosdemque tenebroſis
bus condere. Licet anno terrae vultum nun
ribus frugibusque redimire, nunc nimbis,
rib

ribusque confundere. Ius eſt mari, nunc ſtrato aequore blandiri, nunc procellis, ac fluctibus inhorreſcere. Nos ad conſtantiam noſtris moribus alienam inexpleta hominum cupiditas alligabit? Haec noſtra vis eſt, hunc continuum ludum ludimus. Rotam volubili orbe verſamus, infima ſummis, ſumma infimis mutare gaudemus. Adſcende ſi placet, ſed ea lege, ne uti, cum ludicri mei ratio poſcet, deſcendere injuriam putes. An tu mores ignorabas meos? Neſciebas Croeſum regem Lydorum Cyro paulo ante formidabilem, mox deinde miſerandum rogi flammis traditum, miſſo coelitus imbre defenſum? Num te praeterit Paullum Perſi regis à ſe capti calamitatibus piis impendiſſe lacrymas? Quid tragoediarum clamor aliud deflet, niſi indiſcreto ictu fortunam felicia regna vertentem? Nonne adoleſcentulus δύο τοὺς πίθους τὸν μὲν ἕνα κακῶν τὸν δε ἕτερον καλῶν, in Iovis limine jacere didiciſti? Quid ſi uberius de bonorum parte ſumſiſti? quid ſi à te non tota diſceſſi? quid ſi haec ipſa mei mutabilitas juſta tibi cauſſa eſt ſperandi meliora? Tamen ne animo contabeſcas, et intra commune omnibus regnum locatus, proprio jure vivere deſideres.

METRVM II.

Si quantas rapidis flatibus incitus
Pontus verſat arenas,
Aut quot ſtelliferis edita noctibus
Coelo ſidera fulgent,
Tantas fundat opes, nec retrahat manum
Pleno copia cornu,

Humanum miseras haud ideo genus
Cesset flere querelas.
Quamvis vota libens excipiat Deus
Multi prodigus auri;
Et claris avidos ornet honoribus.
Nil jam parta videntur:
Sed quaesita vorans saeva rapacitas
Altos pandit hiatus.
Quae jam praecipitem frena Cupidinem
Certo fine retentent,
Largis cum potius muneribus fluens
Sitis ardescit habendi?
Nunquam dives agit qui trepidus gemens
Sese credit egentem.

PROSA III.

His igitur si pro se tecum fortuna loqueretur, quid profecto contra hisceres non haberes. At si quid est, quo querelam tuam jure tuearis, proferas oportet; dabimus dicendi locum. Tum ego: Speciosa quidem ista sunt, inquam, oblitaque rhetoricae, ac musicae melle dulcedinis; tum tantum, cum audiuntur, oblectant. Sed miseris malorum altior sensus est. Itaque cum haec auribus insonare desierint, insitus animum moeror praegravat. Et illa, Ita est, inquit. Haec enim nondum morbi tui remedia, sed adhuc contumacis adversus curationem doloris fomenta quaedam sunt. Nam quae in profundum sese penetrent, cum tempestivum fuerit, admovebo. Verumtamen

tamen ne te miserum existimari velis, an numerum modumque tuae felicitatis oblitus es? Taceo quod desolatum parente, summorum te virorum cura suscepit, delectusque in affinitatem principum civitatis, quod pretiosissimum propinquitatis genus est, prius carus, quam proximus esse coepisti. Quis non te felicissimum cum tanto splendore socerorum, cum conjugis pudore, tum masculae quoque prolis opportunitate praedicavit? Praetereo (libet enim praeterire communia) sumtas in adolescentia negatas senibus dignitates: ad singularem felicitatis tuae cumulum venire delectat. Si quis rerum mortalium fructus ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri? cum duos pariter consules liberos tuos domo provehi, sub frequentia patrum, sub plebis alacritate vidisti; cum eisdem in curia curules insidentibus, tu regiae laudis orator, ingenii gloriam, facundiaeque meruisti: cum in circo duorum medius consulum circumfusae multitudinis exspectationem, triumphali largitione satiasti. Dedisti, ut opinor, verba fortunae, dum te illa demulcet, dum te, ut suas delicias, fovet. Munus, quod nulli umquam privato commodaverat, abstulisti. Visne igitur cum fortuna calculum ponere? Nunc te primum liventi oculo praestrinxit. Si numerum, modumque laetorum, tristiumve consideres, adhuc te felicem negare non possis. Quod si idcirco te fortunatum esse non existimas, quoniam quae tunc laeta videbantur, abierunt, non est quod te miserum putes; quoniam quae nunc moesta creduntur,

praeter-

praetereunt. An tu in hanc vitae scenam primum subitus, hospesque venisti? ullamn manis rebus inesse constantiam reris, cum saepe hominem velox hora dissolvat? Nam e ra est fortuitis manendi fides, ultimus tamen dies mors quaedam fortunae est etiam man Quid igitur referre putas? Tune illam mor deseras, illa an te fugiendo?

METRVM III.

Cum polo Phoebus roseis quadrigis
Lucem spargere coeperit,
Pallet albenteis hebetata vultus
Flammis stella prementibus,
Cum nemus flatu Zephyri tepentis
Vernis irrubuit rosis.
Spiret insanum nebulosus Auster,
Iam spinis abeat decus:
Saepe tranquillo radiat sereno
Immotis mari fluctibus:
Saepe ferventeis Aquilo procellas
Verso concitat aequore.
Rara si constat sua forma mundo,
Si tantas variat vices,
Crede fortunis hominum caducis,
Bonis crede fugacibus.
Constat, aeterna positumque lege est,
Vt constet genitum nihil.

PR

PROSA IV.

Tum ego, Vera, inquam, commemoras ô virtutum omnium nutrix, nec inficiari possum prosperitatis meae velocissimum cursum. Sed hoc est, quod recolentem me vehementius coquit. Nam in omni adversitate fortunae infelicissimum genus est infortunii, fuisse felicem. Sed quod tu, inquit, falsae opinionis supplicium luis, id rebus jure imputare non possis. Nam si te hoc inane nomen fortuitae felicitatis movet, quam plurimis, maximisque abundes, mecum reputes licet. Igitur si quod in omni fortunae censu pretiosissimum possidebas, id tibi divinitus illaesum adhuc, inviolatumque servatur, poterisne meliora quaeque retinens, de infortunio jure caussari? Atqui viget incolumis, illud pretiosissimum generis humani decus, Symmachus socer; et quod vitae pretio non segnis emeres, vir totus ex sapientia, virtutibusque factus, suarum securus, tuis ingemiscit injuriis. Vivit uxor ingenio modesta, pudicitiae pudore praecellens, et ut omneis ejus dotes breviter includam, patri similis. Vivit, inquam, tibique tantum vitae hujus exosa spiritum servat. Quo uno felicitatem minui tuam, vel ipsa concesserim, tui desiderio lacrymis ac dolore tabescit. Quid dicam liberos consulares, quorum jam, ut in id aetatis pueris, vel aviti, vel paterni specimen elucet ingenii? Cum igitur praecipua sit mortalibus vitae cura retinendae, ô te, si tua bona cognoscas, felicem, cui suppetunt etiam nunc, quae vita nemo dubitat esse cariora. Quare sicca

jam

jam lacrymas. Nondum est unum omneis exosa fortuna, nec tibi nimium valida tempestas incubuit; quoniam tenaces haerent ancorae, quae nec praesentis solamen, nec futuri spem temporis abesse patiantur. Et haereant, inquam, precor: illis namque manentibus, utcumque se res habeant, enarrabimus. Sed quantum ornamentis nostris decesserit, vides. Et illa, promovimus, inquit, aliquantulum, si te nondum totius tuae sortis piget. Sed delicias tuas ferre non possum, qui abesse aliquid tuae beatitudini tam luctuosus, atque anxius conqueraris. Quis est enim tam compositae felicitatis, ut non aliqua ex parte cum status sui qualitate rixetur? Anxia enim res est humanorum conditio bonorum, et quae vel numquam tota proveniat, vel numquam perpetua subsistat. Huic census exuberat, sed est pudori degener sanguis. Hunc nobilitas notum facit, sed angustia rei familiaris inclusus, esse mallet ignotus. Ille utroque circumfluus vitam caelibem deflet. Ille nuptiis felix, orbus liberis, alieno censum nutrit haeredi. Alius prole laetatus, filii, filiaeve delictis moestus illacrymat. Idcirco nemo facile cum fortunae suae conditione concordat. Inest enim singulis, quod inexpertus ignoret, expertus exhorreat. Adde quod felicissimi cujusque delicatissimus sensus est, et, nisi ad nutum cuncta suppetant: Omnis adversitatis insolens, minimis quibusque prosternitur: adeo perexigua sunt, quae fortunatissimis beatitudinis summam detrahunt. Quam multos esse conjectas, qui sese coelo proximos arbitrentur, si de fortunae tuae reliquiis pars eis minima contingat?

Hic

Hic ipse locus, quem tu exilium vocas, incolentibus patria est. Adeo nihil est miserum, nisi cum putes; contraque beata sors omnis est aequanimitate tolerantis. Quis est ille tam felix, qui cum dederit impatientiae manus, statum suum mutare non optet? Quam multis amaritudinibus humanae felicitatis dulcedo respersa est! quae si etiam fruenti jucunda esse videatur, tamen, quo minus cum velit, abeat, retineri non possit. Liquet igitur quam sit mortalium rerum misera beatitudo, quae nec apud aequanimos perpetua perdurat, nec anxios tota delectat. Quid igitur ô mortales extra petitis intra vos positam felicitatem? Error vos, inscitiaque confundit. Ostendam breviter tibi summae cardinem felicitatis. Estne aliquid tibi te ipso pretiosius? Nihil, inquies. Igitur si tui compos fueris, possidebis quod nec tu umquam amittere velis, nec fortuna possit auferre. Atque ut agnoscas in his fortuitis rebus beatitudinem constare non posse, sic collige. Si beatitudo est summum naturae bonum ratione degentis, nec illud est summum bonum, quod eripi ullo modo potest: quoniam praecellit id, quod nequeat auferri: manifestum est, quod ad beatitudinem percipiendam fortunae instabilitas aspirare non possit. Ad haec, quem caduca ista felicitas vehit, vel scit eam, vel nescit esse mutabilem. Si nescit, quaenam beata sors esse potest ignorantiae in caecitate? Si scit, metuat necesse est, ne amittat, quod amitti posse non dubitat; quare continuus timor non finit felicem. An si amiserit, negligendum putat? ... quoque perexile bonum est, quod aequo animo

mo feratur amissum. Et quoniam tu idem es, cui persuasum esse, atque insitum permultis demonstrationibus scio, menteis hominum nullo modo esse mortaleis: cumque sit clarum, fortuitam felicitatem corporis, morte finiri: dubitari nequit, si haec afferere beatitudinem non potest, quin omne mortalium genus in miseriam, mortis fine, labatur. Quod si multos scimus beatitudinis fructum non morte solum, verum etiam doloribus suppliciisque quaesisse, quonam modo praesens vita facere beatos potest, qui miseros transacta non efficit?

METRVM IV.

Quisquis volet perennem
Cautus ponere sedem,
Stabilisque nec sonori
Sterni flatibus Euri,
Et fluctibus minantem
Curat spernere Pontum,
Montis cacumen alti
Bibulas vitet arenas.
Illud protervus Auster
Totis viribus urget;
Hae pendulum solutae
Pondus ferre recusant.
Fugiens periculosam
Sortem sedis amoenae,
Humili domum memento
Certus figere saxo.
Quamvis tonet ruinis
Miscens aequora ventus,

Tu

Tu conditus quieti
Felix robore valli,
Duces serenus aevum,
Ridens aetheris iras.

PROSA V.

ed quoniam rationum jam in te mearum fomenta
descendunt, paullo validioribus utendum puto.
e enim, si jam caduca, et momentanea fortunae
ıa non essent, quid in eis est, quod aut ve-
ım umquam fieri queat, aut non perspectum,
ısideratumque vilescat? Divitiaene vel vestri,
sui natura pretiosae sunt? Quid earum potius?
ımne, an vis congestae pecuniae? Atqui hae
ındendo magis, quam coacervando melius ni-
t: siquidem avaritia semper odiosos, claros lar-
ıs facit. Quod si manere apud quemquam non
est, quod transfertur in alterum: tunc est pre-
a pecunia, cum translata in alios largiendi usu
init possideri. At eadem si apud unum, quan-
st ubique gentium congeratur, caeteros sui in-
s fecerit. Et vox quidem tota pariter multo-
n replet auditum: vestrae vero divitiae, nisi
ıminutae, in plures transire non possunt, quod
ı factum est, pauperes necesse est faciant, quos
nquunt. O igitur angustas, inopesque divitias,
ıs nec habere totas pluribus licet, et ad quem-
t sine caeterorum paupertate non veniunt! An
ımarum fulgor oculos trahit? Sed si quid est
ıoc splendore praecipui, gemmarum est lux illa,
ı hominum: quas quidem mirari homines ve-

hementer admiror. Quid eſt enim carens animae motu, atque membrorum compage, quod animatae, rationabilique naturae pulchrum eſſe jure videatur? Quae tametſi conditoris ſunt opera, ſuique diſtinctione poſtremae aliquid pulchritudinis trahunt, infra veſtram tamen excellentiam collocatae, admirationem veſtram nullo modo merebantur. An vos agrorum pulchritudo delectat? Quidni? Eſt enim pulcherrimi operis pulchra portio. Sic quondam ſereni maris facie gaudemus: ſic coelum, ſidera, Solem, Lunamque miramur. Num te horum aliquid attingit, num audes alicujus talium ſplendore gloriari? An vernis floribus ipſe diſtingueris? aut tua in aeſtivos fructus intumeſcit ubertas? Quid inanibus gaudiis raperis? quid externa bona pro tuis amplexaris? Numquam tua faciet eſſe fortuna, quae à te natura rerum fecit aliena. Terrarum quidem fructus animantium proculdubio debentur alimentis. Sed ſi, quod naturae ſatis eſt, replere indigentiam velis, nihil eſt quod fortunae affluentiam petas. Paucis enim minimisque natura contenta eſt: cujus ſatietatem ſi ſuperfluis urgere velis, aut injucundum, quod infuderis, fiet, aut noxium. Iam vero pulchrum variis fulgere veſtibus putas: quarum ſi grata intuitu ſpecies eſt, aut materiae naturam, aut ingenium mirabor artificis. An vero longus ordo famulorum facit eſſe felicem? Qui ſi vitioſi moribus ſunt, pernicioſa domus ſarcina, et ipſi domino vehementer inimica: ſin vero probi, quonam modo in tuis opibus aliena probitas numerabitur? Ex quibus omnibus nihil horum, quae in

tuis

tuis computas bonis, tuum esse bonum liquido monstratur. Quibus si nihil inest appetendae pulchritudinis, quid est, quod vel amissis doleas, vel laeteris retentis? Quod si natura pulchra sunt, quid id tua refert? Nam haec per se à tuis quoque opibus sequestrata placuissent. Neque enim idcirco sunt pretiosa, quod in tuas venere divitias: sed quoniam pretiosa videbantur; tuis ea divitiis annumerare maluisti. Quid autem tanto fortunae strepitu desideratis? Fugare, credo, indigentiam copia quaeritis. Atqui hoc vobis in contrarium cedit. Pluribus quippe adminiculis opus est ad tuendam pretiosae supellectilis varietatem: verumque illud est, permultis indigere eos, qui permulta possideant: contraque minimo, qui abundantiam suam naturae necessitate, non ambitus superfluitate metiantur. Itane autem nullum est proprium vobis atque insitum bonum, ut in externis, ac sepositis rebus bona vestra quaeratis? Sic rerum versa conditio est, ut divinum merito rationis animal, non aliter sibi splendere, nisi inanimatae supellectilis possessione videatur? Et alia quidem suis contenta sunt: vos autem Deo mente consimiles, ab rebus infimis excellentis naturae ornamenta captatis: non intelligitis quantam conditori vestro faciatis injuriam. Ille genus humanum terrenis omnibus praestare voluit: vos dignitatem vestram infra infima quaeque detruditis. Nam si omne cujusque bonum, eo cujus est, constat esse pretiosius, cum vilissima rerum vestra bona esse judicatis, eisdem vosmetipsos vestra aestimatione summittitis: quod quidem haud immerito cadit. Humanae quippe

naturae haec conditio est, ut tum tantum caeteris rebus, cum se cognoscit, excellat: eadem tamen infra bestias redigatur, si se nosse desierit. Nam caeteris animantibus sese ignorare, natura est; hominibus vero, vitio venit. Quam vero late patet vester hic error, qui ornari posse aliquid ornamentis existimatis alienis? At id fieri nequit. Nam si quid ex appositis luceat ipsa quidem, quae sunt apposita, laudantur; illud vero his tectum, atque velatum in sua nihilo minus foeditate perdurat. Ego vero nego illud esse bonum, quod noceat habenti. Num id mentior? Minime, inquies. Atqui divitiae possidentibus persaepe nocuerunt, cum pessimus quisque, eoque alieni magis avidus, quidquid usquam auri, gemmarum est, se solum, qui habeat, dignissimum putat. Tu igitur, qui nunc contum, gladiumque solicitus pertimescis, si vitae hujus callem vacuus viator intrasses, coram latrone cantares. O praeclara opum mortalium beatitudo, quam cum adeptus fueris, securus esse desistis!

METRUM V.

Felix nimium prior aetas,
Contenta fidelibus arvis,
Nec inerti perdita luxu;
Facili quae sera solebat
Iejunia solvere glande.
Nec Bacchica munera norat
Liquido confundere melle,
Nec lucida vellera Serum

Ty-

Tyrio miscere veneno.
Somnos dabat herba salubreis:
Potum quoque lubricus amnis;
Vmbras altissima pinus,
Nondum maris alta secabat,
Nec mercibus undique lectis
Nova litora viderat hospes.
Tunc classica saeva tacebant,
Odiis neque fusus acerbis
Cruor horrida tinxerat arma:
Quid enim furor hostibus ulla
Vellet prior arma movere,
Cum vulnera saeva videret:
Nec praemia sanguinis ulla?
Vtinam modo nostra redirent
In mores tempora priscos!
Sed saevior ignibus Aetnae
Fervens amor ardet habendi.
Hei, quis primus fuit ille,
Auri qui pondera tecti,
Gemmasque latere volenteis,
Pretiosa pericula fodit?

PROSA VI.

uid autem de dignitatibus, potentiaque disseram, quas vos verae dignitatis ac potestatis ii coelo exaequatis? Quae si in improbissimum mque ceciderint, quae incendia flammis Aetnae stantibus, quod diluvium tantas strages dede- Certe, uti meminisse te arbitror, consulare erium, quod libertatis principium fuerat, ob

ſuperbiam conſulum veſtri veteres abolere cup
runt· qui ob eandem ſuperbiam prius regium
civitate nomen abſtulerant. At, ſi quando, qu
perrarum eſt, probis honores deferantur, q
in eis aliud, quam probitas utentium, placet?
ſit, ut non virtutibus ex dignitate, ſed virtute
gnitatibus honor accedat. Quae vero eſt iſta
ſtra expetibilis, ac praeclara potentia? Nonn
terrena animalia conſideratis, quibus praeſidere
deamini? Nam ſi inter mures videres unum
quem jus ſibi, ac poteſtatem prae caeteris vindic
tem; quanto movereris cachinno? Quid vero
corpus ſpectes, imbecillius homine reperire qu
quos ſaepe muſculorum quoque vel morſus, ve
ſecreta quaeque reptantium necat introitus? Q
vero quiſquam jus aliquod in quempiam, niſi
ſolum corpus, et quod infra corpus eſt, fortun
loquor, poſſit exercere? Num quidquam unq
libero imperabis animo? Num mentem firma
ratione cohaerentem de ſtatu propriae quietis a
vebis? Cum liberum quendam virum ſupplici
tyrannus adacturum putaret, ut adverſum ſe fa
conjurationis conſcios proderet, linguam ille
mordit atque abſcidit, et in os tyranni ſaevie
abjecit: ita cruciatus, quos putabat tyrannus
teriam crudelitatis, vir ſapiens fecit etiam virt
Quid autem eſt, quod in alium quiſquam fa
poſſit, quod ſuſtinere ab alio ipſe non poſſit?
ſiridem accepimus necare hoſpites ſolitum, ab I
cule hoſpite fuiſſe mactatum. Regulus plures
norum bello captos in vincula conjecerat: ſed
ipſe victorum catenis manus praebuit. Vlla

gitur ejus hominis potentiam putas, qui, quod pse in alio potest, ne id in se alter valeat, efficere non possit? Adhaec, si ipsis dignitatibus ac potestatibus inesset aliquid naturalis ac proprii boni, numquam pessimis provenirent. Neque enim sibi olent adversa sociari. Natura respuit, ut contraria quaeque jungantur. Ita cum pessimos plerumque dignitatibus fungi dubium non sit, illud etiam iquet, natura sibi bona non esse, quae se pessimis aerere patiantur. Quod quidem de cunctis forunae muneribus dignius existimari potest, quae d improbissimum quemquam uberiora proveniunt. De quibus etiam illud considerandum puto, quod emo dubitat esse fortem, cui fortitudinem inesse onspexerit: et cuicumque velocitas adest manifeum est, esse velocem. Sic musica quidem musios, medicina medicos, rhetorica rhetores facit. git enim cujusque rei natura, quod proprium est: ec contrariarum rerum miscetur effectibus, sed tro, quae sunt adversa, depellit. Atqui nec opes explετam restinguere avaritiam queunt: nec postas sui compotem fecerit, quem vitiosae libidies insolubilibus adstrictum retinent catenis. Et llata improbis dignitas, non modo non efficit gnos, sed prodit potius, et ostentat indignos. ır ita provenit? Gaudetis enim sese res aliter bentes falsis compellare nominibus, quae facile sarum rerum redarguuntur effectu: itaque nec le divitiae, nec illa potentia, nec haec dignitas re appellari potest. Postremo idem de tota forna concludere licet, in qua nihil expetendum, hil nativae bonitatis inesse manifestum est: quae

nec se bonis semper adjungit; et bonos, q
fuerit adjuncta, non efficit.

METRVM VI.

Novimus quantas dederit ruinas,
Vrbe flammata, patribusque caesis,
Fratre qui quondam ferus interemto,
Matris effuso maduit cruore;
Corpus et visu gelidum pererrans,
Ora non tinxit lacrymis, sed esse
Censor exstincti potuit decoris.
Hic tamen sceptro populos regebat,
Quos videt condens radios sub undas
Phoebus, extremo veniens ab ortu;
Quos premunt septem gelidi triones;
Quos Notus sicco violentus aestu
Torret, ardenteis recoquens arenas,
Celsa num tandem valuit potestas
Vertere insani rabiem Neronis?
Heu gravem sortem, quoties iniquus
Additur saevo gladius veneno!

PROSA VII.

Tum ego, Scis, inquam, ipsa minimum
ambitionem mortalium rerum fuisse do
tam: sed materiam gerendis rebus optavimus
ne virtus tacita consenesceret. Et illa: Atqu
unum est, quod praestantes quidem natura
tes, sed nondum ad extremam manum virt
perfectione perductas allicere possit, gloria

licet cupido, et optimorum in rempublicam fama meritorum: quae quam ſit exilis et totius ponderis vacua, ſic conſidera. Omnem terrae ambitum, ſicuti aſtrologicis demonſtrationibus accepiſti, ad coeli ſpatium, puncti conſtat obtinere rationem, id eſt, ut ſi ad coeleſtis globi magnitudinem conferatur, nihil ſpatii prorſus habere judicetur. Hujus igitur tam exiguae in mundo regionis quarta fere portio eſt, ſicut Ptolemaeo probante didiciſti, quae à nobis cognitis animantibus incolatur. Huic quartae, ſi quantum maria, paludeſque premunt, quantumque ſiti vaſta regio diſtenditur, cogitatione ſubtraxeris, vix anguſtiſſima inhabitandi hominibus area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumſepti, atque concluſi, de pervulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? At quid habet amplum, magnificumque gloria, tam anguſtis exiguiſque limitibus arctata? Adde quod hoc ipſum brevis habitaculi ſeptum plures incolunt nationes, lingua, moribus, totius vitae ratione diſtantes, ad quas tum difficultate itinerum, tum loquendi diverſitate, tum commercii inſolentia, non modo fama hominum ſingulorum, ſed ne urbium quidem pervenire queat. Aetate denique Marci Tullii, ſicut ipſe quodam loco ſignificat, nondum Caucaſum montem Romanae reipublicae fama tranſcenderat, et erat tunc adulta. Parthis etiam, caeteriſque id locorum gentibus formidoloſa. Videſne igitur quam ſit anguſta, quam compreſſa gloria, quam propagare ac dilatare laboratis? An ubi Romani nominis tranſire fama nequit, Romani hominis gloria progredietur? Quid,

quod diverſarum gentium mores inter ſe, atque inſtituta diſcordant; ut quod apud alios laude, apud alios ſupplicio dignum judicetur. Quo fit, ut ſi quem famae praedicatio delectat, huic, in plurimos populos nomen proferre, nullo modo conducat. Erit igitur pervagata inter ſuos gloria quiſque contentus, et intra unius gentis terminos praeclara illa famae immortalitas coarctabitur. Sed quam multos clariſſimos ſuis temporibus viros ſcriptorum inops delevit oblivio! Quamquam quid ipſa ſcripta proficiunt, quae cum ſuis auctoribus premit longior, atque obſcura vetuſtas? Vos autem immortalitatem vobis propagare videmini, cum futuri famam temporis cogitatis. Quod ſi ad aeternitatis infinita ſpatia pertractes, quid habes, quod de tui nominis diuturnitate laeteris? Vnius enim mora momenti, ſi decem millibus conferatur annis, quoniam utrumque ſpatium definitum eſt, minimam licet, habet tamen aliquam portionem. At hic ipſe numerus annorum, ejuſque quantumlibet multiplex, ad interminabilem diuturnitatem ne comparari quidem poteſt. Etenim finitis ad ſe invicem fuerit quaedam; infiniti vero, atque finiti, nulla umquam poterit eſſe collatio. Ita fit, ut quamlibet prolixi temporis fama, ſi cum inexhauſta aeternitate cogitetur, non parva, ſed plane nulla eſſe videatur. Vos autem niſi ad populareis auras, inaneisque rumores, recte facere neſcitis; et relicta conſcientiae, virtutisque praeſtantia, de alienis praemia ſermunculis poſtulatis. Accipe in hujuſmodi arrogantiae levitate quam feſtive aliquis illuſerit. Nam cum quidam adortus eſſet homi-

nem

nem contumeliis, qui non ad verae virtutis usum, sed ad superbam gloriam falsum sibi philosophi nomen induerat, adjecissetque jam se sciturum, an ille philosophus esset, siquidem illatas injurias leniter, patienterque tolerasset. Ille patientiam paullisper assumsit; acceptaque contumelia velut insultans: Iam tandem, inquit, intelligisne me esse philosophum? Tum ille nimium mordaciter, Intellexeram, inquit, si tacuisses. Quid autem est, quod ad praecipuos viros (de his enim sermo est) qui virtute gloriam petunt: quid, inquam, est, quod ad hos de fama post resolutum morte suprema corpus attineat? Nam si, quod nostrae rationes credi vetant, toti moriuntur homines, nulla est omnino gloria: cum is, cujus ea esse dicitur; non exstet omnino. Sin vero sibi mens bene conscia, terreno carcere resoluta, coelum libera petit, nonne omne terrenum negotium spernet, quae se, coelo fruens, terrenis gaudet exemtam?

METRVM VII.

Quicumque solam mente praecipiti petit,
Summumque credit gloriam;
Late patentes aetheris cernat plagas,
Arctumque terrarum situm:
Brevem replere non valentis ambitum
Pudebit aucti nominis.
Quid ô superbi colla mortali jugo
Frustra levare gestiunt?
Licet remotos fama per populos means
Diffusa, linguas explicet,

Et

Et magna titulis fulgeat claris domus,
Mors spernit altam gloriam.
Involvit humile pariter, et celsum caput,
Aequatque summis infima.
Vbi nunc fidelis ossa Fabricii jacent?
Quid Brutus, aut rigidus Cato?
Signat superstes fama tenuis pauculis
Inane nomen litteris.
Sed quod decora novimus vocabula,
Num scire consumtos datur?
Iacetis ergo prorsus ignorabiles,
Nec fama notos efficit.
Quod si putatis longius vitam trahi
Mortalis aura nominis,
Cum sera vobis rapiet hoc etiam dies,
Iam vos secunda mors manet.

PROSA VIII.

Sed ne me inexorabile contra fortunam gerere bellum putes, est aliquando cum de hominibus illa fallax non nihil bene mereatur; tum scilicet, cum se aperit, cum frontem detegit moresque profitetur. Nondum forte quid loquar, intelligis. Mirum est, quod dicere gestio, eoque sententiam verbis explicare vix queo. Etenim plus hominibus reor adversam, quam prosperam prodesse fortunam. Illa enim semper specie felicitatis, cum videtur blanda, mentitur: haec semper vera est, cum se instabilem mutatione demonstrat. Illa fallit; haec instruit: illa mendax specie bonorum mentes fluentium ligat; haec cognitione fragilis felicitatis

tatis abſolvit. Itaque illam videas ventoſam, fluentem, ſuique ſemper ignaram: hanc ſobriam, ſuccinctamque, et ipſius adverſitatis exercitatione prudentem. Poſtremo felix, à vero bono devios blanditiis trahit: adverſa plerumque ad vera bona reducens, unco retrahit. An hoc inter minima aeſtimandum putas, quod amicorum tibi fidelium menteis haec aſpera, haec horribilis fortuna detexit: haec tibi certos ſodalium vultus, ambiguoſque ſecrevit; diſcedens, ſuos abſtulit, tuos reliquit? Quanti hoc integer, et, ut videbaris tibi, fortunatus emiſſes? Deſine nunc amiſſas opes quaerere, quod pretioſiſſimum genus divitiarum eſt, amicos inveniſti.

METRVM VIII.

Quod mundus ſtabili fide
Concordes varias vices,
Quod pugnantia ſemina
Foedus perpetuum tenent,
Quod Phoebus roſeum diem
Curru provehit aureo,
Vt quas duxerit Heſperus,
Phoebe noctibus imperet,
Vt fluctus avidum mare
Certo fine coërceat,
Ne terris liceat vagis
Latos tundere terminos,
Hanc rerum ſeriem ligat,
Terras ac pelagus regens,
Et coelo imperitans amor.

Hic

Hic si frena remiserit,
Quidquid nunc amat invicem,
Bellum continuo geret:
Et quam nunc socia fide
Pulchris motibus incitant,
Cer:ent solvere machinam.
Hic sancto populos quoque
Iunctos foedere continet:
Hic et conjugii sacrum
Castis nectit amoribus:
Hic fidis etiam suae
Dictat jura sodalibus.
O felix hominum genus,
Si vestros animos amor,
Quo coelum regitur, regat.

LIBER TERTIV

PROSA. I.

Iam cantum illa finierat, cum me audiendi avidı stupentemque arrectis adhuc auribus carmi mulcedo defixerat. Itaque paullo post, ô, inqu summum lassorum solamen animorum, quanr me vel sententiarum pondere, vel canendi eti jucunditate resovisti! adeo ut jam me posthac i parem fortunae ictibus non arbitrer. Itaque media, quae paullo ante acriora esse dicebas, n modo non perhorresco, sed audiendi avidus ve menter efflagito. Tum illa, Sensi, inquit, cı

veı

rba nostra tacitus, attentusque rapiebas, eum-
ie tuae mentis habitum vel exspectavi, vel, quod
: verius, ipsa perfeci. Talia sunt quippe quae
stant, ut degustata quidem mordeant, interius
tem recepta dulcescant. Sed quod tu te audien-
cupidum dicis, quanto ardore flagrares, si, quo-
m te ducere aggrediamur, agnosceres? Quonam
juam? Ad veram, inquit, felicitatem, quam
us quoque somniat animus: sed occupato ad ima-
ies visu, ipsam illam non potes intueri. Tum
o: Fac obsecro, et, quae illa vera sit, sine cun-
ıtione demonstra. Faciam, inquit illa, tui caus-
libenter: sed quae tibi caussa notior est, eam prius
signare verbis, atque informare conabor: ut ea
rfecta, cum in contrariam partem flexeris ocu-
;, verae beatitudinis specimen possis agnoscere.

METRVM. I.

Qui serere ingenuum volet agrum,
Liberat arva prius fruticibus,
Falce rubos, filicemque resecat,
Vt nova fruge gravis Ceres eat.
Dulcior est apium mage labor,
Si malus ora prius sapor edat.
Gratius astra nitent, ubi Notus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer ut tenebras pepulerit,
Pulchra dies roseos agit equos.
Tu quoque falsa tuens bona, prius
Incipe colla jugo retrahere;
Vera dehinc animum subierint.

PRO-

PROSA II.

Tum defixo paullulum viſu, et velut in anguſtam ſuae mentis ſedem recepta, ſic coepit. Omnis mortalium cura, quam multiplicium ſtudiorum labor exercet, diverſo quidem calle procedit, ſed ad unum tamen beatitudinis finem nititur pervenire. Id autem eſt bonum, quo quis adepto, nihil ulterius deſiderare queat. Quod quidem eſt omnium ſummum bonorum, cunctaque intra ſe bona continens: cui ſi quid abforet, ſummum eſſe non poſſet, quoniam relinqueretur extrinſecus, quod poſſet optari. Liquet igitur, beatitudinem eſſe ſtatum bonorum omnium congregatione perfectum. Hunc, uti diximus, diverſo tramite mortales omnes conantur adipiſci. Eſt enim mentibus hominum veri boni naturaliter inſerta cupiditas: ſed ad falſa devius error abducit. Quorum quidem alii ſummum eſſe bonum nihilo indigere credentes, ut divitiis affluant, elaborant: alii vero bonum, quod ſit digniſſimum veneratione, judicantes, adeptis honoribus, reverendi civibus ſuis eſſe nituntur. Sunt qui ſummum bonum in ſumma potentia eſſe conſtituant: hi vel regnare ipſi volunt, vel regnantibus adhaerere conantur. At quibus optimum quiddam claritas videtur, hi vel belli, vel pacis artibus glorioſum nomen propagare feſtinant. Plurimi vero boni fructum gaudio, laetitiaque metiuntur: hi feliciſſimum putant voluptate diffluere. Sunt etiam, qui horum fineis, cauſſaſque alterutro permutant: ut, qui divitias ob potentiam, voluptateſque deſiderant, vel qui potentiam ſeu pecuniae cauſſa,

caussa, seu proferendi nominis petunt. In his igitur, caeterisque talibus humanorum actuum, votorumque versatur intentio, veluti nobilitas, favorque popularis, quae videntur quandam claritudinem comparare, uxor, ac liberi, qui jucunditatis gratia petuntur. Amicorum vero, quod sanctissimum quidem genus est, non in fortuna, sed in virtute numeratur. Reliquum vero vel potentiae caussa, vel delectationis assumitur. Iam vero corporis bona promptum est, ut ad superiora referantur. Robur enim magnitudoque videntur praestare valentiam: pulchritudo atque velocitas celebritatem: salubritas, voluptatem. Quibus omnibus solam beatitudinem desiderari liquet. Nam quod quisque prae caeteris petit, id summum judicat bonum. Sed summum bonum beatitudinem esse definimus. Quare beatum esse judicat statum, quem prae caeteris quisque desiderat. Habes igitur ante oculos propositam fere formam felicitatis humanae, opes, honores, potentiam, gloriam, voluptates. Quae quidem sola considerans Epicurus, consequenter sibi summum bonum voluptatem esse constituit, quod caetera omnia jucunditatem animo videantur afferre. Sed ad hominum studia revertor: quorum animus etsi caligante memoria, tamen bonum summum repetit; sed velut ebrius, domum quo tramite revertatur, ignorat. Nam enim videntur errare hi, qui nihilo [in]digere nituntur? Atqui non est aliud quod aeque [pe]rficere beatitudinem possit, quam copiosus bonorum omnium status, nec alieni egens, sed sibi ipsi sufficiens. Num vero labuntur hi, qui quod

ſit optimum, id etiam reverentiae cultu digniſſimum putant? minime. Neque enim vile quiddam, contemnendumque eſt, quod adipiſci omnium fere mortalium laborat intentio. An in bonis non eſt numeranda potentia? Quid igitur? Num imbecillum, ac ſine viribus aeſtimandum eſt, quod omnibus rebus conſtat eſſe praeſtantius? An claritudo nihili pendenda eſt? Sed ſequeſtrari nequit, quin omne quod excellentiſſimum ſit, id etiam videatur eſſe clariſſimum. Nam non eſſe anxiam, triſtemque beatitudinem, nec doloribus moleſtiisque ſubjectam, quid attinet dicere, quando in minimis quoque rebus id appetitur, quod habere, fruique delectet? Atqui haec ſunt, quae adipiſci homines volunt; eaque de cauſſa divitias, dignitates, regna, gloriam voluptateſque deſiderant, quod per haec ſibi ſufficientiam, reverentiam, potentiam, celebritatem, laetitiam credunt eſſe venturam. Bonum eſt igitur, quod tam diverſis ſtudiis homines petunt: in quo quanta ſit naturae vis, facile monſtratur, cum licet variae diſſidenteſque ſententiae, tamen in deligendo boni fine conſentiunt.

METRVM II.

Quantas rerum flectat habenas
Natura potens, quibus immenſum
Legibus orbem provida ſervet,
Stringatque ligans irreſoluto
Singula nexu, placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.

Quam-

Quamvis Poeni pulchra leones
Vincula gestent, manibusque datas
Captent escas, metuantque trucem
Soliti verbera ferre magistrum:
Si cruor horrida tinxerit ora,
Resides olim redeunt animi,
Fremituque gravi meminere sui;
Laxant nodis colla solutis,
Primusque lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras.
Quae canit altis garrula ramis
Ales, caveae clauditur antro:
Huic licet illita pocula melle,
Largasque dapes dulci studio
Ludens hominum cura ministret,
Si tamen arcto saliens tecto,
Nemorum gratas viderit umbras,
Sparsas pedibus proterit escas,
Silvas tantum moesta requirit,
Silvas dulci voce susurrat.
Validis quondam viribus acta,
Pronum flectit virga cacumen:
Hanc si curvans dextra remisit,
Recto spectat vertice coelum.
Cadit Hesperias Phoebus in undas:
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos vertit ad ortus.
Repetunt proprios quaeque recursus,
Redituque suo singula gaudent.
Nec manet ulli traditus ordo,
Nisi quod fini junxerit ortum,
Stabilemque sui fecerit orbem.

PROSA III.

Vos quoque ô terrena animalia, tenui lice
gine, vestrum tamen principium som
verumque illum beatitudinis finem, licet mi
perspicaci, qualicumque tamen cogitatione
spicitis, eoque vos, et ad verum bonum na
ducit intentio, et ab eodem multiplex error
cit. Considera namque, an per ea, quibus
mines adepturos beatitudinem putant, ad de
tum finem valeant pervenire. Si enim vel p
nia, vel honores, caeteraque tale quid affer
cui nihil bonorum abesse videatur, nos quoque
teamur fieri aliquos horum adeptione feli
Quod si neque id valent efficere, quod prom
bonisque pluribus carent, nonne liquido fals
eis beatitudinis species deprehenditur? Pri
igitur teipsum, qui paullo ante divitiis affl
interrogo. Inter illas abundantissimas opes
quamne animum tuum concepta ex qualibe
ria confudit anxietas? Atqui, inquam, tam l
me fuisse animo, quin aliquid semper anger
minisci nequeo. Nonne quia vel aberat, qu
esse non velles: vel aderat, quod adesse nol
Ita est, inquam. Illius igitur praesentiam
jus absentiam desiderabas. Confiteor, in
Eget vero, inquit, eo, quod quisque desi
Eget, inquam. Qui vero eget aliquo, n
usquequaque sibi ipsi sufficiens? Minime, in
Tu itaque hanc insufficientiam plenus, inqu
bus sustinebas? Quid ni? inquam. Opes
nihilo indigentem, sufficientemque sibi face

et hoc erat, quod promittere videbantur.
ıoc quoque maxime considerandum puto,
hil haleat suapte natura pecunia, ut his,
possidetur, invitis nequeat auferri. Fa-
quam. Quidni fateare, cum eam quoti-
ıtior aliquis eripiat invito? Vnde enim fo-
querimoniae, nisi quod vel vi vel fraude
ibus pecuniae repetuntur ereptae? Ita est,
Egebit igitur, inquit, extrinsecus pe-
sidio, quo suam pecuniam quisque tueatur.
inquam, neget? Atqui non egeret eo,
ideret pecuniam, quam possit amittere?
, inquam, nequit. In contrarium igitur
es est: nam quae sufficientes sibi facere pu-
opes, alieno potius praesidio faciunt in-
Quis autem modus est, quo pellatur di-
digentia? Num enim divites esurire ne-
num sitire non possunt? num frigus hi-
pecuniosorum membra non sentiunt? Sed
ıquies, opulentis, quo famem satient, quo
igusque depellant. Sed hoc modo con-
idem divitiis indigentia potest, auferri pe-
n potest. Nam si haec hians semper, at-
ıid poscens, opibus expletur, maneat ne-
quae possit expleri. Taceo, quod natu-
mum, quod avaritiae nihil satis est. Qua-
s nec summovere indigentiam possunt, et
m faciunt, quid est quod eas sufficientiam
: credatis?

METRVM III.

Quamvis fluente dives auri gurgite
N... expleturas cogat avarus opes.
Ornetque baccis colla rubri litoris,
Ruraque centeno scindat opima bove:
Nec cura mordax deserit superstitem,
Defunctumque leves non comitantur opes.

PROSA IV.

Sed dignitates honorabilem, reverendumque, provenerint, reddunt. Num vis ea est m stratibus, ut utentium mentibus virtutes inse vitia depellant? Atqui non fugare, sed illu potius nequitiam solent. Quo fit, ut indign eas saepe nequissimis hominibus contigisse. V Catullus licet in curuli Nonium sedentem, stru appellat. Videsne quantum dedecus malis ciant dignitates? Atqui minus eorum pateb dignitas, si nullis honoribus inclarescant. Tu que num tandem tot periculis adduci potuis cum Decorato gerere Magistratum putares, cu eo mentem nequissimi scurrae, delatorisque ceres? Non enim possumus ob honores rev tia dignos judicare, quos ipsis honoribus judic indignos. At si quem sapientia praeditum vi num posses eum vel reverentia, vel ea qua p tus est, sapientia, non dignum putare? Mi Inest enim dignitas propria virtuti, quam pro in eos, quibus fuerit adjuncta, transfundit. quia populares nequeunt facere honores, lique

prop

›priam dignitatis pulchritudinem non habere. In
› illud eſt animadvertendum magis: nam ſi eo
ectior eſt, quo magis à pluribus quisque con-
nnitur, cum reverendos facere nequeant, quos
ıribus oſtentat deſpectiores, potius dignitas im-
›bos facit. Verum non impune: reddunt nam-
e improbi parem dignitatibus vicem, quas ſua
ntagione commaculant. Atque ut agnoſcas ve-
m illam reverentiam per has umbratileis digni-
:es non poſſe contingere, ſic collige. Si quis
ultiplici conſulatu functus in Barbaras nationes
rte devenerit, venerandum ne Barbaris honor
:iet? Atqui ſi hoc naturale munus dignitatibus
ret, ab officio ſuo quoquo gentium nullo modo
ſſarent. ſicut ignis ubique terrarum, nunquam
nen calere deſiſtit. Sed quoniam id eis non
opria vis, ſed hominum fallax annectit opinio,
neſcunt illico, cum ad eos venerint, qui digni-
es eas eſſe non aeſtimant. Sed hoc apud exte-
ѕ nationes. Inter eos vero, apud quos ortae ſunt,
m perpetuo perdurant? Atqui praefectura ma-
a olim poteſtas, nunc inane nomen eſt, et Sena-
:ii cenſus gravis ſarcina. Si quis quondam po-
li curaſſet annonam, magnus habebatur. Nunc
praefectura quid abjectius? Vt enim paullo an-
diximus, quod nihil habet proprii decoris, opi-
›ne utentium nunc ſplendorem accipit, nunc
ııttit. Si igitur reverendos facere nequeunt di-
ıitates, ſi ultro improborum contagione ſorde-
ınt, ſi mutatione temporum ſplendere deſinunt,
gentium aeſtimatione vileſcunt, quid eſt, quod

in se expetendae pulchritudinis habeant, ne dum aliis praestent?

METRUM IV.

Quamvis se Tyrio superbus ostro
Comeret, et niveis lapillis,
Invisus tamen omnibus vigebat
Luxuriae Nero saevientis.
Sed quondam dabat improbus verendis
Patribus indecores curules.
Quis illos igitur putet beatos,
Quos miseri tribuunt honores?

PROSA V.

An vero regna Regumque familiaritas efficere potentem valent? Quid ni, quando eorum felicitas perpetuo perdurat? Atqui plena est exemplorum vetustas, plena etiam praesens aetas, qui Reges felicitatem calamitate mutaverint. O praeclara potentia, quae nec ad conservationem quidem sui satis efficax invenitur! Quod si haec regnorum potestas beatitudinis auctor est, nonne si qua parte defuerit, felicitatem minuat, miseriam importet? Sed quamvis late humana tendantur imperia, plures necesse est gentes relinqui, quibus Regum quisque non imperet. Qua vero parte beatos faciens desinit potestas, hac impotentia subintrat, quae miseros facit: hoc igitur modo majorem Regibus inesse necesse est miseriae portionem. Expertus sortis suae periculorum Tyrannus, regni metus pendentis supra verticem gladii terrore simulavit.

lavit. Quae est igitur haec potestas, quae solicitudinum morsus expellere, quae formidinum aculeos vitare nequit? Atqui vellent ipsi vixisse securi, sed nequeunt: dehinc de potestate gloriantur. An tu potentem censes, quem videas velle, quod non possit efficere? Potentem censes, qui satellite latus ambit: qui quos terret, ipse plus metuit? qui ut potens esse videatur, in servientium manu situm est? Nam quid ego de Regum familiaribus disseram, cum regna ipsa tantae imbecillitatis plena demonstrem? quos quidem regia potestas saepe incolumis, saepe autem lapsa prosternit? Nero Senecam familiarem, praeceptoremque suum ad eligendae mortis coëgit arbitrium. Papinianum diu inter aulicos potentem, militum gladiis Antoninus objecit. Atqui uterque potentiae suae renunciare voluerunt: quorum Seneca opes etiam suas tradere Neroni, seque in otium conferre conatus est. Sed dum ruituros moles ipsa trahit, neuter, quod voluit, effecit. Quae est igitur ista potentia, quam pertimescunt habentes: quam, nec, cum habere velis, tutus sis, et cum deponere cupias, vitare non possis? An praesidio sunt amici, quos non virtus, sed fortuna conciliat? Sed quem felicitas amicum fecit, infortunium faciet inimicum. Quae vero pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus?

METRVM V.

Qui se volet esse potentem,
Animos domet ille feroces,

Nec victa libidine colla
Foedis summittat habenis,
Etenim licet Indica longe
Tellus tua jura tremiscat,
Et serviat ultima Thule;
Tamen atras pellere curas,
Miserasque fugare querelas
Non posse, potentia non est.

PROSA VI.

Gloria vero quam fallax saepe, quam turpis (
Vnde non injuria Tragicus exclamat: ὦ δ
δόξα μυρίοισι δὴ βροτῶν, οὐδὲν γεγῶσι βίοτον ὤγ
τας μέγαν. Plures enim magnum saepe nom
falsis vulgi opinionibus abstulerunt. quo quid t
pius excogitari potest? Nam qui falso praedicant
suis ipsi necesse est laudibus erubescant. Qua
etiam meritis conquisitae sint, quid tamen sapie
adjecerint conscientiae, qui bonum suum non
populari rumore, sed conscientiae veritate m
tur? Quod si hoc ipsum propagasse nomen, p
chrum videtur; consequens est, ut foedum non
tendisse judicetur. Sed cum, uti paullo ante
serui, plures gentes esse necesse sit, ad quas u
fama hominis nequeat pervenire, fit, ut quem
aestimas gloriosum, proxima parte terrarum vi
tur inglorius. Inter haec vero popularem g
riam, ne commemoratione quidem dignam p
quae nec judicio provenit, nec umquam firma p
durat. Iam vero quam sit inane, quam futile
bilitatis nomen, quis non videat? quae si ad c
tudi

tudinem refertur, aliena est. Videtur namque esse nobilitas, quaedam de meritis veniens laus parentum. Quod si claritudinem praedicatio facit, illi sint clari necesse est, qui praedicantur. Quare splendidum te, si tuam non habes, aliena claritudo non efficit. Quod si quid est in nobilitate bonum, id esse arbitror solum, ut imposita nobilibus necessitudo videatur, ne à majorum virtute degenerent.

METRVM VI.

Omne hominum genus in terris
Simili surgit ab ortu:
Vnus enim rerum pater est,
Vnus cuncta ministrat.
Ille dedit Phoebo radios,
Dedit et cornua Lunae.
Ille homines etiam terris
Dedit, et sidera coelo.
Hic clausit membris animos
Celsa sede petitos.
Mortaleis igitur cunctos
Edit nobile germen.
Quid genus, et proavos strepitis?
Si primordia vestra,
Auctoremque Deum spectes,
Nullus degener exstat,
Ni vitiis pejora fovens
Proprium deserat ortum.

PROSA VII.

Quid autem de corporis voluptatibus loquar; quarum appetentia quidem plena est anxietatis, satietas vero poenitentiae? Quantos illae morbos, quam intolerabiles dolores, quasi quendam fructum nequitiae fruentium solent referre corporibus! quarum motus quid habeat jucunditatis, ignoro. Tristeis vero esse voluptatum exitus, quisquis reminisci libidinum suarum volet, intelliget. Quae si beatos explicare possunt, nihil causae est, quin pecudes quoque beatae esse dicantur; quarum omnis ad explendam corporalem lacunam festinat intentio. Honestissima quidem conjugis foret liberorumque jucunditas; sed nimis è natura dictum est, nescio quem filios invenisse tortores: quorum quam sit mordax quaecumque conditio, neque alias expertum te, neque nunc anxium necesse est admonere. In quo Euripides mei sententiam probo, qui carentem liberis infortunio dixit esse felicem.

METRVM VII.

Habet omnis hoc voluptas,
Stimulis agit fruenteis,
Apiumque par volantum,
Vbi grata mella fudit.
Fugit, et nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

PRO-

PROSA VIII.

Nihil igitur dubium est, quin hae ad beatitudinem viae devia quaedam sint, nec perducere eo quemquam valeant, ad quod se perducturas esse promittunt. Quantis vero implicitae molis sint, brevissime monstrabo. Quid enim? pecuniamne congregare conaberis? sed eripies habenti. Dignitatibus fulgere velis? danti supplicabis: et qui praeire ceteros honore cupis, poscendi humilitate vilesces. Potentiamne desideras? subjectorum insidiis obnoxius, periculis subjacebis. Gloriam petis? sed per aspera quaeque distractus, securus esse desistis. Voluptariam vitam degas, sed quis non spernat, atque abjiciat vilissimae fragilissimaeque rei corporis servicium? Iam vero qui bona prae se corporis ferunt, quam exigua, quam fragili possessione nituntur! Num enim elephantes mole, tauros robore superare poteritis? num tigres velocitate praeibitis? Respicite coeli spatium, firmitudinem, celeritatem, et aliquando desinite vilia mirari. Quod quidem coelum non his potius est, quam sua, qua regitur ratione, mirandum. Formae vero nitor ut rapidus est, ut velox, et vernalium florum mutabilitate fugatior! Quod si, ut Aristoteles ait, Lynceis oculis homines uterentur, ut eorum visus obstantia penetraret, nonne introspectis visceribus, illud Alcibiadis superficie pulcherrimum corpus, turpissimum videretur? Igitur te pulchrum videri, non tua natura, sed oculorum spectantium reddit infirmitas. Sed aestimate, quam vultis nimio corporis bona; dum sciatis hoc, quod-

cum-

cumque miramini, triduanae febris igniculo posse dissolvi. Ex quibus omnibus illud in summam redigere licet: quod haec, quae nec praestare, quae pollicentur, bona possunt, nec omnium bonorum congregatione perfecta sunt, ea nec ad beatitudinem, quasi quidam calles, ferunt, nec beatos ipsa perficiunt.

METRVM VIII.

Eheu, quam miseros tramite devio
Abducit ignorantia!
Non aurum in viridi quaeritis arbore,
Nec vite gemmas carpitis,
Non altis laqueos montibus abditis,
Vt pisce ditetis dapes.
Nec vobis capreas, si libeat sequi,
Tyrrhena captatis vada.
Ipsos quin etiam fluctibus abditos,
Norunt recessus aequoris,
Quae gemmis niveis unda feracior,
Vel quae rubentis purpurae:
Nec non quae tenero pisce, vel asperis
Praestant echinis litora.
Sed quonam lateat, quod cupiunt bonum,
Nescire coeli sustinent,
Et quod stelliferum trans abiit polum,
Tellure demersi petunt.
Quid dignum stolidis mentibus imprecer?
Opes, honores ambiant,
Et cum falsa gravi mole paraverint,
Tum vera cognoscant bona.

PRO-

PROSA IX.

Hactenus mendacis formam felicitatis ostendisse suffecerit; quam si perspicaciter intuearis, ordo est deinceps, quae sit vera monstrare. Atqui video, inquam, nec opibus sufficientiam, nec regnis potentiam, nec reverentiam dignitatibus, nec celebritatem gloria, nec laetitiam voluptatibus posse contingere. An etiam caussas, cur id ita sit, deprehendisti? Tenui quidem veluti rimula mihi videor intueri: sed ex te cognoscre apertius malim. Atqui promtissima ratio est. Quod enim simplex est, indivisumque natura, id error humanus separat, et à vero, atque perfecto ad falsum, imperfectumque traducit. An tu arbitraris, quod nihilo indigeat, egere potentia? minime, inquam. Recte tu quidem: nam si quid est, quod in ulla re imbecillioris valentiae sit, in hac praesidio necesse est egeat alieno. Ita est, inquam: igitur sufficientiae, potentiaeque una est, eademque natura. Sic videtur. Quod vero hujusmodi sit, spernendum ne esse censes, an contra rerum omnium veneratione dignissimum? At hoc, inquam, ne dubitari quidem potest. Addamas igitur sufficientiae, potentiaeque reverentiam, ut haec tria unum esse judicemus. Addamus, siquidem vera volumus confiteri. Quod vero, inquit, obscurum ne hoc atque ignobile censes esse, an omni celebritate clarissimum? Considera vero, ne, quod nihilo indigere, quod potentissimum, quod honore dignissimum esse concessum est, egere claritudine, quam sibi praestare non possit, atque ob id aliqua

ex

ex parte videatur abjectius. Non possum, inq
quin hoc uti est, ita etiam celeberrimum esse c
fitear. Consequens igitur est, ut claritudine
perioribus tribus nihil differre fateamur. Co
quitur, inquam. Quod igitur nullius egeat
ni, quod suis cuncti viribus possit, quod sit
rum, atque reverendum, nonne hoc etiam c
stat esse laetissimum? Sed unde huic, inquam,
moeror ullus obrepat, ne cogitare quidem poss
quare plenum esse laetitiae, siquidem superiora
nebunt, necesse est confiteri. Atqui illud q
que per eadem necessarium est, sufficientiae, p
tentiae, claritudinis, reverentiae, jucunditatis n
mina quidem esse diversa, nullo vero modo discre
pare substantiam. Necesse est, inquam. Hoc
igitur, quod est unum, simplexque natura, pra
vitas humana dispertit, et, dum rei, quae par
tibus caret, partem conatur adipisci, nec portio
nem, quae nulla est: nec ipsam, quam minime
fectat, assequitur. Quonam, inquam, modo? Q
divitias, inquit, petit, penuriae fuga, de pote
nihil laborat: vilis, obscurusque esse mavult, m
tas etiam sibi naturaleis quoque subtrahit volup
tes, ne pecuniam, quam paravit, amittat. S
hoc modo ne sufficientia quidem contigit ei, qu
valentia deserit, quem molestia pungit, quem v
tas abjicit, quem recondit obscuritas. Qui ve
solum posse desiderat; profligat opes, despicit v
luptates, honoremque potentia carentem, glori
quoque nihil pendit. Sed huic quoque quam m
ta deficiant, vides. Fit enim ut aliquando nece
sariis egeat, ut anxietatibus mordeatur; cumque h

dep

ellere nequeat, etiam id quod maxime petebat, ens esse desistit. Similiter ratiocinari de hono-is, gloria, voluptatibus licet. Nam cum unum-dque horum idem, quod caetera, sit, quisquis um aliquid sine caeteris petit, ne illud quidem, d desiderat, apprehendit. Quid igitur? in-m. Si quis cuncta simul cupiat adipisci, sum-n quidem ille beatitudinis velit: sed num in his ı reperiet, quae demonstravimus, id, quod pol-ıtur, non posse conferre? Minime inquam. ıis igitur, quae singula quaeque expetendorum :stare creduntur, beatitudo nullo modo investi-da est. Fateor, inquam, et hoc nihil dici ve-potest. Habes igitur, inquit, et formam fal-felicitatis, et caussas: deflecte nunc in adversum itis intuitum; ibi enim veram, quam promisi-, statim videbis. Atqui haec, inquam, vel cae-perspicua est, eamque tu paullo ante monstra-dum falsae beatitudinis caussas aperire conaba-Nam, ni fallor, ea vera est, et perfecta feli-:, quae sufficientem, potentem, reverendum, brem, laetumque perficiat. Atque ut me in-ıs animadvertisse cognoscas, quae unum ho-, quoniam idem cuncta sunt, veraciter prae-: potest, hanc esse plenam beatitudinem sine iguitate cognosco. O te alumne hac opinione em sentio, siquidem hoc, inquit, adjeceris. dnam? inquam. Essene aliquid in his morta-s caducisque rebus putas, quod hujusmodi sta-possit afferre? Minime, inquam, puto; idque nihil ut amplius desideretur, ostensum est. c igitur vel imagines veri boni, vel imperfecta

quaedam dare bona mortalibus videntur: ve
autem, atque perfectum bonum conferre non
sunt. Assentior, inquam. Quoniam igitur
visti, quae vera illa sit, quae autem beatitud
mentiantur, nunc superest, ut unde veram
petere possis, agnoscas. Id quidem, inquam,
dudum vehementer expecto. Sed cum, uti in
maeo Platoni, inquit, nostro placet, in minimis
que rebus divinum praesidium debeat impl
quid nunc faciendum censes, ut illius summi
sedem reperire mereamur? Invocandum, inq
rerum omnium patrem, quo praetermisso, nul
rite fundatur exordium. Recte, inquit; ac s
ita modulata est:

METRVM IX.

O qui perpetua mundum ratione gubernas,
Terrarum coelique sator, qui tempus ab ae
Ire jubes, stabilisque manens das cuncta mov
Quem non externae pepulerunt fingere causs
Materiae fluitantis opus; verum insita sum
Forma boni, livore carens, tu cuncta superno
Ducis ab exemplo: pulchrum pulcherrimus
Mundum mente gerens similique imagine for
Perfectasque jubens perfectum absolvere par
Tu numeris elementa ligas, ut frigora flamm
Arida conveniant liquidis: ne purior ignis
Evolet, aut mersas deducant pondera terras.
Tu triplicis mediam naturae cuncta movent
Connectens animam per consona membra res
Quae cum secta duos motum glomeravit in orb

In semet reditura meat, mentemque profundam
Circuit, et simili convertit imagine coelum.
Tu caussis animas paribus, vitasque minores
Provehis, et levibus sublimeis curribus aptans
In coelum, terramque seris: quas lege benigna
Ad te conversas reduci facis igne reverti.
Da pater augustam menti conscendere sedem,
Da fontem lustrare boni, da luce reperta
In te conspicuos animi defigere visus.
Disjice terrenae nebulas et pondera molis,
Atque tuo splendore mica: tu namque serenum,
Tu requies tranquilla piis: te cernere finis,
Principium, vector, dux, semita, terminus idem.

PROSA X.

Quoniam igitur quae sit imperfecti, quae etiam perfecti boni forma, vidisti: nunc demonstrandum reor, quonam haec felicitatis perfectio constituta sit. In quo illud primum arbitror inquirendum, an aliquod hujusmodi bonum quale paullo ante definisti, in rerum natura possit existere, ne nos praeter rei subjectae veritatem cassa cogitationis imago decipiat. Sed quin existat, sitque hoc veluti quidam omnium fons bonorum, negari nequit. Omne enim quod imperfectum esse dicitur, id diminutione perfecti imperfectum esse perhibetur. Quo fit, ut si in quolibet genere imperfectum quid esse videatur, in eo, perfectum quoque aliquod esse, necesse sit. Etenim perfectione sublata, unde illud, quod imperfectum perhibetur, extiterit, ne fingi quidem potest. Neque enim à diminutis, inconsummatisque natura rerum cepit

exordium, ſed ab integris, abſolutisque proce
in haec extrema atque effera dilabitur. Qu
uti paullo ante monſtravimus, eſt quaedam
fragilis imperfecta felicitas: eſſe aliquam ſo
perfectamque, non poteſt dubitari. Firmiſſim
quam, veriſſimeque concluſum eſt. Quo
inquit, habitet, ita conſidera. Deum rerum o
um principem, bonum eſſe, communis hu
rum conceptio probat animorum. Nam cu
hil Deo melius excogitari queat, id, quo meli
hil eſt, bonum eſſe quis dubibet? Ita ver
gum eſſe Deum ratio demonſtrat, ut p
ctum quoque bonum in eo eſſe convincat. N
ni tale ſit, rerum omnium princeps eſſe non po
rit; erit enim eo praeſtantius aliquid, perfectu
poſſidens bonum, quod hoc prius, atque antiqu
eſſe videatur: omnia namque perfecta minu
tegris priora eſſe claruerunt. Quare ne in i
tum ratio prodeat, confitendum eſt ſummum D
ſummi, perfectique boni eſſe pleniſſimum.
perfectum bonum veram eſſe beatitudinem
tuimus. Veram igitur beatitudinem in ſ
Deo ſitam eſſe, neceſſe eſt. Accipio, inqua
eſt quod contradici ullo modo queat. Sed c
inquit, te, vide quam id ſancte atque inviola
probes, quod boni ſummi ſummum Deum
mus eſſe pleniſſimum. Quonam, inquam,
Ne hunc rerum omnium patrem illud ſu
bonum, quo plenus eſſe perhibetur, vel e
eus accepiſſe, vel ita naturaliter habere pra
quaſi, habentis Dei, habitaeque beatitudinis
ſam cogites eſſe ſubſtantiam. Nam ſi extri

otum putes, praestantius id quod dederit, eo
l acceperit, existimare possis. Sed hunc esse
m omnium praecellentissimum, dignissime
temur. Quod si natura quidem inest, sed
ne diversum, cum de rerum principe loqua-
Deo, fingat qui potest, quis haec diversa con-
erit? Postremo quod à qualibet re diversum
d non est illud, à quo intelligitur esse diver-
Q re à summo bono diversum est sui na-
, id quod summum bonum non est: quod ne-
t de Deo cogitare, quo nihil constat esse prae-
ius. Omnino enim nullius rei natura suo
cipio melior poterit existere; quare quod omni-
principium sit, id etiam sui substantia summum
bonum verissima ratione concluserim. Rectis-
, inquam. Sed summum bonum beatitudinem
concessum est. Ita est, inquam. Igitur, in-
, Deum esse ipsam beatitudinem, necesse est
teri. Nec propositis, inquam, prioribus re-
ari queo, et ab illis hoc illatum consequens
perspicio. Respice, inquit, an hinc quoque
firmius approbetur, quod duo summa bona,
à se diversa sunt, esse non possunt. Etenim quae
epant bona, non esse alterum quod sit alte-
, liquet: quare neutrum poterit esse perfe-
, cum alterutri alterum deest. Sed quod per-
am non sit, id summum non esse manifestum
nullo modo igitur quae summa sunt bona, ea
unt esse diversa. Atqui et beatitudinem, et
m, summum bonum esse colligimus: quare
n necesse est summam esse beatitudinem, quae
amma divinitas. Nihil, inquam, nec re ipsa

verius, nec ratiocinatione firmius, nec Deo dignius concludi poteſt. Super haec, inquit, igitur veluti Geometrae ſolent, demonſtratis propoſitis, aliquid inferre, quae πορίσματα ipſi vocant, ita ego quoque tibi veluti corollarium dabo. Nam quoniam beatitudinis adeptione fiunt homines beati, beatitudo vero eſt ipſa divinitas, divinitatis adeptione fieri beatos, manifeſtum eſt. Sed uti juſtitiae adeptione juſti, ſapientiae ſapientes fiunt, ita divinitatem adeptos, deos fieri ſimili ratione neceſſe eſt. Omnis igitur beatus, Deus; ſed natura quidem unus, participatione vero nihil prohibet eſſe quam plurimos. Et pulchrum, inquam, hoc, atque pretioſum, ſive πόρισμα, ſive corollarium vocari mavis. Atqui hoc quoque pulchrius nihil eſt, quod his annectendum eſſe ratio perſuadet. Quid? inquam. Cum multa, inquit, beatitudo continere videatur, utrumne haec omnia unum veluti corpus beatitudinis quadam partium varietate conjungant, an ſit eorum aliquid, quod beatitudinis ſubſtantiam compleat, ad hoc vero caetera referantur? Vellem, inquam, id ipſarum rerum commemoratione patefaceres. Nonne, inquit, beatitudinem bonum eſſe cenſemus? Ac ſummum quidem, inquam. Addas, inquit, hoc omnibus licet. Nam eadem ſufficientia ſumma eſt, eadem ſumma potentia, reverentia quoque, claritas, et voluptas beatitudo eſſe judicatur. Quid igitur? Haeccine omnia bona, ſufficientia, potentia, caeteraque veluti quaedam beatitudinis membra ſunt, an ad bonum veluti ad verticem cuncta referuntur? Intelligo, inquam, quid inveſtigandum proponas: ſed quid

con-

constituas, audire desidero. Hujus rei discretionem sic accipe. Si haec omnia beatitudinis membra forent, à se quoque invicem discreparent. Haec est enim partium natura, ut unum corpus diversa componant. Atqui haec omnia idem esse monstrata sunt. Minime igitur membra sunt: alioquin ex uno membro beatitudo videbitur esse conjuncta, quod fieri nequit. Id quidem, inquam, dubium non est: sed id, quod restat, expecto. Ad bonum vero caetera referri palam est. Idcirco enim sufficientia petitur, quoniam bonum esse judicatur; idcirco potentia, quoniam id quoque esse creditur bonum. Idem de reverentia, claritudine, jucunditate, conjectare licet. Omnium igitur expetendorum summa atque caussa bonum est. Quod enim neque re, neque similitudine ullum in se retinet bonum, id expeti nullo modo potest. Contraque etiam, quae natura bona non sunt, tamen si esse videantur, quasi vera bona sint, appetuntur. Quo fit, uti summa, cardo, atque caussa expetendorum omnium, bonitas esse jure credatur. Cujus vero caussa quid expetitur, id maxime videtur optari. Veluti si salutis caussa quispiam velit equitare, non tam equitandi motum desiderat, quam salutis effectum. Cum igitur omnia boni gratia petantur, non illa potius quam bonum ipsum desideratur ab omnibus. Sed propter quod caetera optantur, beatitudinem esse concessimus: quare sic quoque sola quaeritur beatitudo. Ex quo liquido apparet ipsius boni, et beatitudinis unam atque eandem esse substantiam. Nihil video, cur dissentire quispiam possit. Sed Deum veramque beatitudinem unum,

atque idem esse monstravimus. Ita, inquam. re igitur concludere licet, Dei quoque in ip no, nec usquam alio, sitam esse substantiam.

METRUM X.

Huc omnes pariter venite capti,
Quos fallax ligat improbis catenis
Terrenas habitans libido menteis.
Heic erit vobis requies laborum,
Heic portus placida manens quiete,
Hoc patens unum miseris asylum.
Non quidquid Tagus aureis arenis
Donat, aut Hermus rutilante ripa,
Aut Indus calido propinquus orbi;
Candidis miscens virideis lapillos,
Illustrant aciem, magisque caecos
In suas condunt animos tenebras.
Hoc quidquid placet, excitatque mentes
Infimis tellus aluit cavernis.
Splendor quo regitur, vigetque coelum,
Vitat obscuras animae ruinas.
Hanc quisquis poterit notare lucem,
Candidos Phoebi radios negabit.

PROSA XI.

Assentior, inquam. Cuncta enim firmissi nexa rationibus constant. Tum illa, qui inquit, aestimabis, si bonum ipsum quid sit, ag veris? Infiniti, inquam: siquidem mihi pa Deum quoque, qui bonum est contingent agno re. Atqui hoc verissima, inquit, ratione pat

ci

ciam, maneant modo quae paullo ante conclusa sunt. Manebunt, inquam. Nonne, inquit, monstravimus ea, quae appetuntur à pluribus, idcirco vera perfectaque bona non esse, quoniam à se invicem discreparent, cumque alteri abesset alterum, plenum, absolutumque bonum afferre non posse? Tum autem verum bonum fieri, cum in unam veluti formam; atque efficientiam colliguntur, ut quae sufficientia est, eadem sit potentia, reverentia, claritas, atque jucunditas. Nisi vero unum, atque idem omnia sint, nihil habere, quo inter expetenda numerentur. Demonstratum est, inquam, nec dubitari ullo modo potest. Quae igitur, cum discrepant, minime bona sunt; cum vero unum esse coeperint, bona fiunt: nonne haec ut bona sint, unitatis fieri adeptione contingit? Ita, inquam, videtur. Sed omne quod bonum est, boni participatione bonum esse concedis, an minime? Ita est. Oportet igitur idem esse unum, atque bonum simili ratione concedas. Eadem namque substantia est eorum, quorum naturaliter non est diversus effectus. Negare, inquam, nequeo. Nostine igitur, inquit, omne quod est, tam diu manere atque subsistere, quam diu sit unum; sed interire atque dissolvi pariter, atque unum esse destiterit? Quonam modo? Vt in animalibus, inquit, cum in unum coëunt, ac permanent anima corpusque, id animal vocatur. Cum vero haec unitas utriusque separatione dissolvitur, interire, nec jam esse animal liquet. Ipsum quoque corpus cum in una forma, membrorum conjunctione, permanet, humana visitur species. At si distributae,

ſegregataeque partes corporis diſtraxerint unitatem, definit eſſe quod fuerat. Eoque modo percurrenti caetera proculdubio patebit ſubſiſtere unumquodque, dum unum eſt: cum vero unum eſſe deſinit, interire. Conſideranti, inquam, mihi plura, minime aliud videtur. Eſtne igitur, inquit, quod in quantum naturaliter agat, relicta ſubſiſtinendi apperentia, venire ad interitum, corruptionemque deſideret? Si animalia, inquam, conſiderem, quae habent aliquam volendi nolendique naturam, nihil invenio, quod, nullis extra cogentibus, abjiciant manendi intentionem, et ad interitum ſponte feſtinent. Omne namque animal tueri ſalutem laborat: mortem vero, perniciemque devitat. Sed quid de herbis, arboribusque, quid de inanimatis omnino conſentiam rebus, prorſus dubito. Atqui non eſt, quod de hoc poſſis ambigere, cum herbas, atque arbores intuearis, primum ſibi convenientibus innaſci locis, ubi quantum earum natura queat, cito exareſcere, atque interire non poſſunt. Nam aliae quidem campis, aliae montibus oriuntur, alias ferunt paludes, aliae ſaxis haerent, aliarum fecundae ſunt ſteriles arenae: quas ſi in alia quiſpiam loca transferre conetur, areſcant. Sed dat cuique natura quod convenit, ne, dum manere poſſunt, intereant, elaborat. Quid dicam, quod omnes, velut in terras ore demerſo, trahunt alimenta radicibus, ac per medullas robur, corticemque diffundunt? Quid, quod mollisſimum quodque, ſicuti medulla eſt, interiore ſemper ſede reconditur, extra vero quadam ligni firmitate tegitur: ultimus autem cortex adverſum

coe

coeli intemperiem, quasi mali patiens defensor opponitur? Iam vero quanta est naturae diligentia, ut cuncta semine multiplicato propagentur, quae omnia non modo ad tempus manendi, verum generatim quoque, quasi in perpetuum permanendi, veluti quasdam machinas esse quis nesciat? Ea etiam quae inanimata esse creduntur, nonne quod suum est, quaeque simili ratione desiderant? Cur enim flammas quidem sursum levitas vehit, terras vero deorsum pondus deprimit, nisi quod haec singulis loca, motionesque conveniunt? Porro autem quod cuique consentaneum est, id unumquodque conservat: sicuti ea, quae sunt inimica, corrumpunt. Iam vero quae dura sunt, ut lapides adhaerent tenacissime partibus suis, et, ne facile dissolvantur, resistunt. Quae vero liquentia ut aër, atque aqua, facile quidem dividentibus cedunt, sed cito in ea rursus, à quibus sunt abscissa, relabuntur. Ignis vero omnem refugit sectionem. Neque nunc nos de voluntariis animae cognoscentis motibus, sed de naturali intentione tractamus. Sicuti est, quod exceptas escas sine cogitatione transfigimus, quod in somno spiritum ducimus nescientes. Nam ne in animalibus quidem manendi amor ex animae voluntatibus, verum ex naturae principiis venit. Nam saepe mortem cogentibus caussis, quam natura reformidat, voluntas amplectitur: contraque illud, quo solo mortalium rerum durat diuturnitas, gignendi opus, quod natura semper appetit, interdum coërcet voluntas Adeo haec sui caritas non ex animali motione, sed ex naturali intentione procedit. Dedit enim providentia creatis à se rebus

hanc vel maximam manendi caussam, ut quoad pos-
sunt, naturaliter manere desiderent: quare nihil
est, quod ullo modo queas dubitare, cuncta, quae
sunt, appetere naturaliter constantiam permanen-
di, devitare perniciem. Confiteor, inquam, nunc
me indubitato cernere, quae dudum incerta vide-
bantur. Quod autem, inquit, subsistere ac per-
manere appetit, id unum esse desiderat, hoc enim
sublato, ne esse quidem cuiquam permanebit. Ve-
rum est, inquam. Omnia igitur, inquit, unum
desiderant. Consensi. Sed unum id ipsum monstra-
vimus esse, quod bonum est. Ita quidem. Cuncta
igitur bonum petunt: quod quidem ita describas li-
cet, ipsum bonum esse, quod desideretur ab omni-
bus. Nihil, inquam, verius excogitari potest.
Nam vel ad nihilum cuncta referuntur, et uno,
veluti vertice destituta, sine rectore, fluitabunt,
aut si quid est, ad quod universa festinent, id erit
omnium summum bonorum. Et illa, nimium, in-
quit, ô alumne laetor: ipsam enim mediae verita-
tis notam mente fixisti: sed in hoc patuit tibi, quod
ignorare te paullo ante dicebas. Quid? inquam.
Quis esset, inquit, rerum omnium finis? Id est
enim profecto, quod desideratur ab omnibus:
quod quia bonum esse collegimus, oportet, rerum
omnium finem bonum esse fateamur.

METRVM XI.

Quisquis profunda mente vestigat verum,
Cupitque nullis ille deviis falli,
In se revolvat intimi lucem visus,
Longosque in orbem cogat inflectens motus,

Animum-

Animumque doceat quidquid extra molitur,
Suis retrusum possidere thesauris.
Dudum quod atra texit erroris nubes,
Lucebit ipso perspicacius Phoebo.
Non omne namque mente depulit lumen,
Obliviosam corpus invehens molem.
Haeret profecto semen introrsum veri,
Quod excitatur ventilante doctrina.
Nam cur rogati sponte recta censetis,
Ni mersus alio viveret fomes corde?
Quid si Platonis Musa personat verum.
Quod quisque discit, immemor recordatur.

PROSA XII.

Tum ego, Platoni, inquam, vehementer assentior: nam me horum jam secundo commemoras. Primum, quod memoriam corporea contagione, dehinc cum moeroris mole pressus, amisi. Tum illa, si superiora, inquit, concessa respicias, ne illud quidem longius aberit, quin recorderis, quod te dudum nescire confessus es. Quid? inquam. Quibus, ait illa, gubernaculis mundus regatur. Memini, inquam, me inscitiam meam fuisse confessum: sed quid afferas, licet jam prospiciam, planius tamen ex te audire desidero. Mundum hunc, inquit, à Deo regi paullo ante minime dubitandum putabas. Ne nunc quidem arbitror, inquam; nec unquam dubitandum putabo, quibusque in hoc rationibus accedam, breviter exponam. Mundus hic ex tam diversis contrariisque partibus in unam formam minime con-

venisset,

veniſſet, niſi unus eſſet, qui tam diverſa conjungeret; conjuncta vero naturarum ipſa diverſitas, invicem diſcors, diſſociaret, atque divelleret; niſi unus eſſet, qui quod nexuit, contineret. Non tam vero certus naturae ordo procederet, nec tam diſpoſitos motus, locis, temporibus, efficientia, ſpatiis, qualitatibus explicaret, niſi unus eſſet, qui has mutationum varietates manens ipſe diſponeret. Hoc quidquid eſt, quo condita manent, atque cogitantur, uſitato cunctis vocabulo Deum nomino. Tum illa, cum haec, inquit, ita ſentias, parvam tibi reſtare operam puto, ut felicitatis compos, patriam ſoſpes reviſas: ſed quae propoſuimus, intueamur. Nonne in beatitudine ſufficientiam numeravimus, Deumque beatitudinem ipſam eſſe conceſſimus? Ita quidem. Et ad mundum igitur, inquit, regendum nullis extrinſecus adminiculis indigebit: alioquin ſi quo egeat, plenam ſufficientiam non habebit, Id, inquam, ita eſt neceſſarium. Per ſe igitur ſolum cuncta diſponit. Negari, inquam, nequit. Atqui Deus ipſum bonum eſſe monſtratus eſt. Memini, inquam. Per bonum igitur cuncta diſponit: ſiquidem per ſe regit omnia, quem bonum eſſe conceſſimus; et hic eſt veluti quidam clavus atque gubernaculum, quo mundana machina ſtabilis atque incorrupta ſervatur. Vehementer aſſentior, inquam, et id te paullo ante dicturam, tenui licet ſuſpicione, proſpexi. Credo, inquit: jam enim, ut arbitror, vigilantius ad cernenda vera oculos deducis: ſed quod dicam non minus ad contuendum patet. Quid? inquam. Cum Deus, inquit, omnia bonitatis

clavo

clavo gubernare jure credatur, eademque omnia, ſicuti docui, ad bonum naturali intentione feſtinent, num dubitari poteſt, quin voluntarie regantur, ſeque ad diſponentis nutum, veluti convenientia, contemperataque rectori, ſponte convertant. Ita, inquam, neceſſe eſt: nec beatum regimen eſſe videretur; ſiquidem detrectantium jugum foret, non obtemperantium ſalus. Nihil eſt igitur, quod naturam ſervans, Deo contraire conetur. Nihil, inquam. Quod ſi conetur, ait, num tandem proficiet quidquam adverſus eum, quem jure beatitudinis potentiſſimum eſſe conceſſimus? Prorſus, inquam, nihil valeret. Non eſt igitur aliquid, quod ſummo huic bono vel velit, vel poſſit obſiſtere. Non, inquam, arbitror. Eſt igitur, inquit, ſummum bonum, quod regit cuncta fortiter, ſuaviterque diſponit. Tum ego, quam, inquam, me non modo ea, quae concluſa eſt, ſumma rationum, verum multo magis haec ipſa verba, quibus uteris, delectant, ut tandem aliquando ſtultitiam magna latrantem ſui pudeat. Accepiſti, inquit, in fabulis laceſſenteis coelum Gigantes: ſed illos quoque, ut condignum fuit, benigna fortitudo depoſuit. Sed viſne rationes ipſas invicem collidamus? forſitan ex hujusmodi conflictatione pulchra quaedam veritatis ſcintilla diſſiliet. Tuo, inquam, arbitratu. Deum, inquit, eſſe omnium potentem nemo dubitaverit. Qui quidem, inquam, mente conſiſtat, nullus prorſus ambigat. Qui vero eſt, inquit, omnium potens, nihil eſt, quod ille non poſſit. Nihil, inquam. Num igitur Deus facere malum poteſt? Minime, inquam.

Malum

Malum igitur, inquit, nihil eſt, cum id fa
ille non poſſit, qui nihil non poteſt. Ludisne
quam, me, inextricabilem Labyrinthum ration
texens, quo nunc quidem, qua egrediaris, in
ëas; nunc vero quo introieris, egrediare
mirabilem quendam divinae ſimplicitatis o
complicas? Etenim paullo ante à beatitudine
piens, eam ſummum bonum eſſe dicebas, c
in ſummo Deo ſitam loquebare: ipſum qu
Deum ſummum eſſe bonum, plenamque bea
dinem diſſerebas: ex quo neminem beatum
niſi qui pariter Deus eſſet, quaſi munuſculum
bas. Rurſus ipſam boni formam, Dei, ac b
tudinis loquebaris eſſe ſubſtantiam: ipſumque u
id ipſum eſſe bonum dicebas, quod ab omni
rum natura peteretur: Deum quoque bonitatis g
bernaculis univerſitatem regere diſputabas, vo
tiaque cuncta parere, nec ullam mali eſſe natur
atque haec nullis extrinſecus ſumptis, ſed alter
altero fidem trahente, inſitis, domeſticisque pr
tionibus explicabas. Tum illa, minime, inquit
dimus, remque omnium maximam Dei mun
quem dudum deprecabamur, exegimus. Ea
enim divinae forma ſubſtantiae, ut neque in
terna dilabatur, nec in ſe externum aliquod
ſuſcipiat: ſed ſicut de ea Parmenides ait: Πα
οθεν ἐν κύκλοισι φέρειν ἐναλίγκιον ὄγκον. Q
ſi rationes quoque non extra petitas, ſed intra
quam tractabimus, ambitum collocatas agitavir
nihil eſt quod admirere, cum Platone ſanci
didiceris, cognatas, de quibus loquimur, re
oportere eſſe ſermones.

METR

METRVM XII.

Felix qui potuit boni
Fontem visere lucidum:
Felix, qui potuit gravis
Terrae solvere vincula.
Quondam funera conjugis
Vates Threicius gemens,
Postquam flebilibus modis
Silvas currere, mobileis
Amneis stare coegerat,
Iunxitque intrepidum latus
Saevit cerva leonibus,
Nec visum timuit lepus
Iam cantu placidum canem,
Cum flagrantior intima
Fervor pectoris ureret.
Nec qui cuncta subegerant,
Mulcerent dominum modi,
Immiteis superos quaerens,
Infernas adiit domos.
Illic blanda sonantibus
Chordis carmina temperans,
Quicquid praecipuis Deae
Matris fontibus hauserat,
Quod luctus dabat impotens,
Quod luctum geminans amor
Deflet; Taenara commovens,
Et dulci veniam prece
Vmbrarum dominos rogat.
Stupet tergeminus novo
Captus carmine janitor,

Quae sontes agitant mala
Vltrices scelerum deae,
Iam moestae lacrimis madent.
Non Ixionium caput
Velox praecipitat rota,
Et longa site perditus
Spernit flumina Tantalus.
Vultur dum satur est modis,
Non traxit Tayi jecur.
Tandem, vincimur, arbiter
Vmbrarum miserans ait.
Donemus comitem viro
Emtam carmine conjugem:
Sed lex dona coërceat,
Ne, dum Tartara liquerit,
Fas sit lumina flectere.
Quis legem det amantibus?
Major lex amor est sibi.
Heu, noctis prope terminos
Orpheus Eurydicen suam
Vidit, perdidit, occidit.
Vos haec fabula respicit,
Quicunque in superum diem
Mentem ducere quaeritis.
Nam qui Tartareum in specus
Victus lumina flexerit,
Quicquid praecipuum trahit,
Perdit, dum videt inferas.

LIBER QVARTVS.

PROSA I.

Haec cum Philosophia, dignitate vultus, et oris gravitate servata, leniter, suaviterque cecisset, tum ego, nondum penitus insiti moeroris ›litus, intentionem dicere adhuc aliquid parantis rupi. Et ô, inquam, veri praevia luminis, quae]ue adhuc tua fudit oratio, tum sui speculatione ›ina, tum tuis rationibus invicta patuerunt; eae mihi, etsi ob injuriae dolorem nuper oblita, n tamen antehac prorsus ignorata dixisti. Sed ipsa est vel maxima nostri caussa moeroris, quod, m rerum bonus rector existat, vel esse omnino ıla possint, vel impunita praetereant. Quod som quanta dignum sit admiratione, profecto conera. At huic aliud majus adjungitur: nam imrante, florenteque nequitia, virtus non solum aemiis caret, verum etiam sceleratorum pedibus ›jecta calcatur, et in locum facinorum supplicia t. Quae fieri in regno scientis omnia, potentis ›nia, sed bona tantummodo volentis Dei, nemo is potest nec admirari, nec conqueri. Tum ı, et esset, inquit, infiniti stuporis, omnibusque rribilius monstris, si, uti tu existimas, in tanti ut patrisfamilias dispositissima domo, vilia vasa erentur, pretiosa sordescerent: sed non ita est. ım si ea, quae paullo ante conclusa sunt, inconlsa servantur, ipso, de cujus nunc regno loquiır, auctore cognosces semper quidem potentes ›os esse, malos vero abjectos semper, atque im-

 becil-

bacilles; nec sine poena unquam esse vitia; n
sine praemio virtutes: bonis felicia, malis semp
infortunata contingere, multaque id genus, q
sopitis querelis firma te soliditate corroborent.
quoniam verae formam beatitudinis me dud
monstrante vidisti, quo etiam sita sit agnov
decursis omnibus, quae praetermittere nece
rium, puto viam tibi, quae te domum reveh
ostendam. Pennas, etiam tuae menti, quibus
in altum tollere possit, affigam, ut perturbatio
depulsa, sospes in patriam, meo ductu, mea sem
ta, meis etiam vehiculis revertaris.

METRVM I.

Sunt enim pennae volucres mihi,
Quae celsa conscendant poli:
Quas sibi cum velox mens induit,
Terras perosa despicit,
Aëris immensi superat globum,
Nubesque post tergum videt,
Quique agili motu calet aetheris,
Transcendit ignis verticem,
Donec in astriferas surgat domos,
Phoeboque conjungat vias.
Aut comitetur iter, gelidi senis,
Miles corusci sideris,
Vel quocunque micans nox pingitur,
Recurrat astri circulum.
Atque ubi jam exhausti fuerit satis,
Polum relinquat extimum,
Dorsaque velocis premat aetheris
Compos verendi luminis.

Hic

Heic regum sceptrum dominus tenet,
Orbisque habenas temperat,
Et volucrem currum stabilis regit,
Rerum coruscus arbiter.
Huc te si reducem referat via,
Quam nunc requiris immemor,
Haec dices, memini, patria est mihi,
Hinc ortus, heic sistam gradum.
Quod si terrarum placeat tibi
Noctem relictam visere,
Quos miseri torvos populi timent,
Cernes tyrannos exsules.

PROSA II.

Tum ego, Papae, inquam, ut magna promittis! nec dubito quin possis efficere: tu modo quem excitaveris, ne moreris. Primum igitur, inquit, bonis semper adesse potentiam, malos cunctis viribus esse desertos, agnoscas licebit: quorum quidem alterum demonstratur ex altero. Nam cum bonum, malumque contraria sint, si bonum potens esse constiterit, liquet imbecillitas mali: at si fragilitas clarescat mali, boni firmitas nota est. Sed uti nostrae sententiae fides abundantior sit, alterutro calle procedam, nunc hinc, nunc inde proposita confirmans. Duo sunt, quibus omnis humanorum actuum constat affectus; voluntas scilicet, ac potestas: quorum si alterutrum desit, nihil est quod explicari queat. Deficiente etenim voluntate, ne aggreditur quidem quisque quod non vult: at si potestas absit, voluntas frustra sit. Quo fit, ut

ut si quem videas velle adipisci, quod minim[illegible]
piscatur, huic obtinendi quod voluerit, de[illegible]
valentiam dubitare non possis. Perspicuum
inquam, nec ullo modo negari potest. Quem
effecisse, quod voluerit, videas, num etiam po[illegible]
dubitabis? Minime. Quod vero quisque p[illegible]
in eo validus; quod vero non potest, in hoc i[illegible]
becillis esse censendus est. Fateor, inquam. [illegible]
ministine igitur, inquit, superioribus ration[illegible]
esse collectum, intentionem omnem voluntatis [illegible]
manae, quae diversis studiis agitur, ad beatitudi[illegible]
festinare? Memini, inquam, id quoque esse [illegible]
monstratum. Num recordaris beatitudinem ips[illegible]
esse bonum; eoque modo cum beatitudo petitur [illegible]
ab omnibus desiderari bonum? Minime, inqua[illegible]
recordor, quoniam id memoriae fixum teneo[illegible]
Omnes igitur homines boni pariter, ac mali, i[illegible]
screta intentione ad bonum pervenire nitun[illegible]
Ita, inquam, consequens est. Sed certum est, [illegible]
ptione boni, bonos fieri. Certum. Adipiscu[illegible]
igitur boni, quod appetunt? Sic videtur. [illegible]
vero si adipiscerentur, quod appetunt, bonum, [illegible]
esse non possent. Ita est. Cum igitur utri[illegible]
bonum petant, sed hi quidem adipiscantur, illi [illegible]
ro minime; non dubium est, bonos quidem [illegible]
tentes esse; qui vero mali sunt, imbecilles. Q[illegible]
quis, inquam, dubitat, nec rerum naturam, [illegible]
consequentiam potest considerare rationum. R[illegible]
sus inquit: Si duo sint, quibus idem secundum [illegible]
turam propositum sit, eorumque unus naturali [illegible]
ficio idipsum agat, atque perficiat; alter vero [illegible]
turale illud officium minime administrare qu[illegible]
al[illegible]

ero modo, quam naturae convenit, non qui-
impleat propositum suum, sed imitetur im-
em; quemnam horum valentiorem esse decer-
Etsi conjecto, inquam, quid velis, planius ta-
iudire desidero. Ambulandi, inquit, motum
dum naturam esse hominibus num negabis?
ne, inquam. Ejusque rei pedum officium
aturale num dubitas? Ne hoc quidem, in-
. Si quis igitur pedibus incedere valens am-
aliusque, cui hoc naturale pedum dedit of-
ı, manibus nitens, ambulare conetur, quis ho-
ure valentior existimari potest? Contexe, in-
, caetera: nam quin naturalis officii potens,
ii idem nequeat, valentior sit, nullus ambigit.
mmum, inquit, bonum, quod aeque malis bo-
: propositum est, boni quidem naturali officio
um petunt; mali vero variam per cupidita-
juod adipiscendi boni naturale officium non
ipsum conantur adipisci. An tu aliter exi-
? Minime, inquam; nam etiam, quod est
juens, patet. Ex his enim quae concesseram,
quidem potenteis, malos vero esse necesse est
illeis. Recte, inquit, percurris: idque, uti
i sperare solent, indicium est erectae jam, re-
isque naturae. Sed quoniam te ad intelli-
m promtissimum esse conspicio, crebras coa-
o rationes. Vide enim quanta vitiosorum
ium pateat infirmitas, qui ne ad hoc quidem
ire queunt, ad quod eos naturalis ducit, ac
compellit intentio. Et quid? si hoc tam
ı, ac pene invicto praeeuntis naturae dese-
ur auxilio? Considera vero quanta scelera-

tos homines habeat impotentia. Neque eni
via, ac ludicra praemia petunt, quae consequi
que obtinere non possunt: sed circa ipsam r
summam, verticemque deficiunt, nec in eo m
contigit effectus, quod solum dies, noctesque
liuntur: in qua re bonorum vires eminent.
enim eum, qui pedibus incedens, ad eum l
usque pervenire potuisset, quo nihil ulteriu
vium jaceret incessui, ambulandi potentissi
esse censeres: ita eum, qui expetendorum finem
nihil ultra est, apprehendit, potentissimum n
esse judices. Ex quo fit, quod huic objacet, uti
sceleſti, iidem viribus omnibus videantur de
serti. Cur enim relicta virtute vitia sectan
inscitiane bonorum? sed quid enervatius igno
tiae caecitate? An sectanda noverunt? sed tr
versos eos libido praecipitat: sic quoque fra
temperantia fragiles, qui obluctari vitio nequ
An scientes, volentesque, bonum deserunt, ad
deflectunt? Sed hoc modo non solum pot
esse, sed omnino esse desinunt. Nam qui
munem omnium, quae sunt, finem relinq
pariter quoque esse desistunt. Quod quidem
piam mirum forte videatur, ut malos, qui
hominum sunt, eosdem non esse dicamus:
sese res habet. Nam qui mali sunt, eos
esse non abnuo: sed eosdem esse pure, atqu
pliciter, nego. Nam uti cadaver hominem
tuum dixeris, simpliciter vero hominem app
non possis: ita vitiosos, malos quidem esse c
serim: sed esse absolute nequeam confiteri
enim quod ordinem retinet, servatque nat

quod vero ab hac deficit, esse etiam, quod in sui natura situm est, derelinquit. Sed possunt, inquies, mali; nec ego quidem negaverim: sed haec eorum potentia non à viribus, sed ab imbecillitate descendit. Possunt enim mala, quae minime valerent, si in bonorum efficientia manere potuissent. Quae possibilitas eos evidentius nihil posse demonstrat. Nam si, uti paullo ante collegimus, malum nihil est, cum mala tantummodo possunt, nihil posse improbos liquet. Perspicuum est. Atque ut intelligas, quaenam sit hujus potentiae vis: summo bono nihil potentius esse, paullo ante definivimus. Ita est, inquam. Sed idem, inquit, malum facere nequit. Minime. Est igitur, inquit, aliquis, qui omnia posse homines putet? Nisi quis insaniat, nemo. Atqui iidem possunt mala. Vtinam quidem, inquam, non possent! Cum igitur bonorum tantummodo potens possit omnia; non vero queant omnia potentes etiam malorum: eosdem, qui mala possunt, minus posse manifestum est. Huc accedit, quod omnem potentiam inter expetenda numerandam, omniaque expetenda referri ad bonum, velut ad quoddam naturae suae cacumen, ostendimus. Sed patrandi sceleris possibilitas referri ad bonum non potest. Expetenda igitur non est. Atqui omnis potentia expetenda est. Liquet igitur malorum possibilitatem non esse potentiam. Ex quibus omnibus bonorum quidem potentia, malorum vero minime dubitabilis apparet infirmitas. Veram illam Platonis esse sententiam liquet, Solos, quod desiderent, facere posse sapientes: improbos vero exercere quidem quod libeat: quod vero

desiderent, explere non posse. Faciunt enim
libet, dum per ea, quibus delectantur, id bo
quod desiderant, se adepturos putant; sed mi
adipiscuntur, quoniam ad beatitudinem p
non veniunt.

METRUM II.

Quos vides sedere celso
Solii culmine reges,
Purpura claros nitente,
Septos tristibus armis,
Ore torvo comminantes,
Rabie cordis anhelos,
Detrahat si quis superbis
Vani tegmina cultus,
Iam videbit intus arctas
Dominos ferre catenas.
Hinc enim libido versat
Avidis corda venenis;
Hinc flagellat ira mentem
Fluctus turbida tollens.
Moeror aut captos fatigat,
Aut spes lubrica torquet.
Ergo, cum caput tot unum
Cernas ferre tyrannos,
Non facit, quod optat, ipse
Dominis pressus iniquis.

PROSA III.

Vides ne igitur, quanto in coeno probra volvantur, qua probitas luce reſplendeat? In
o perſpicuum eſt, numquam bonis praemia,
mquam ſua ſceleribus deeſſe ſupplicia. Re-
m enim quae geruntur, illud, propter quod
aquaeque res geritur, ejusdem rei praemium
e non injuria videri poteſt: uti currenti in ſta-
o, propter quam curritur, jacet praemium co-
na. Sed beatitudinem eſſe idem ipſum bonum,
opter quod omnia geruntur, oſtendimus. Eſt
tur humanis actibus ipſum bonum, veluti prae-
um commune propoſitum. Atqui hoc à bonis
n poteſt ſeparari. Neque enim bonus ultra ju-
vocabitur, qui careat bono: quare probos mo-
s ſua praemia non relinquunt. Quantumlibet
tur ſaeviant mali, ſapienti tamen corona non
cidet, non areſcet. Neque enim probis animis
oprium decus aliena decerpit improbitas. Quod
extrinſecus accepto laetaretur, poterat hoc vel
ius quispiam, vel ille etiam, qui contuliſſet, au-
rre. Sed quoniam id ſua cuique probitas con-
rt, tum ſuo praemio carebit, cum probus eſſe
eſierit. Poſtremo cum omne praemium idcirco
ppetatur, quoniam bonum eſſe creditur, quis bo-
i compotem, praemii judicet expertem? At cu-
us praemii? omnium pulcherrimi, maximique.
Memento enim illius corollarii, quod paullo ante
praecipuum dedi; ac ſic collige: Cum ipſum bo-
num beatitudo ſit, bonos omnes eo ipſo quod bo-
i ſint, fieri beatos liquet. Sed qui beati ſunt,

Deos

Deos esse convenit. Est igitur praemium bonorum, quod nullus deterat dies, nullius minuat potestas, nullius fuscet improbitas, Deos fieri. Quae cum ita sint, de malorum quoque inseparabili poena dubitare sapiens nequeat. Nam cum bonum malumque, item poena atque praemium adversa fronte dissideant, quae in boni praemio videmus accidere, eadem necesse est in mali poena contraria parte respondeant. Sicut igitur probis probitas ipsa sit praemium: ita improbis nequitia ipsa supplicium est. Iam vero quisquis afficitur poena, malo se affectum esse non dubitat. Si igitur sese ipsi existimari velint, possunt ne sibi supplicii expertes videri, quos omnium malorum extrema nequitia non afficit modo, verum etiam vehementer inficit? Vide autem ex adversa parte bonorum, quae improbos poena comitetur. Omne namque quod sit, unum esse, ipsumque unum bonum esse paullo ante didicisti: cui consequens est, ut omne quod sit, id etiam bonum esse videatur. Hoc igitur modo, quidquid à bono deficit, esse desistit: quo fit, ut mali desinant esse quod fuerant. Sed fuisse homines adhuc ipsa humani corporis species ostentat. Quare versi in malitiam, humanam quoque amisere naturam. Sed cum ultra homines quemque provehere sola probitas possit, necesse est, ut quos ab humana conditione dejecit, infra hominis meritum detrudat improbitas. Evenit igitur, ut quem transformatum vitiis videas, hominem existimare non possis. Avaritia fervet alienarum opum violentus ereptor? similem lupi dixeris. Ferox, atque inquietus linguam litigiis exercet? cani comparabis.

parabis. Insidiator occultis surripuisse fraudibus gaudet? vulpeculis exaequetur. Irae intemperans fremit? leonis animum gestare credatur. Pavidus ac fugax non metuenda formidat? cervis similis habeatur. Segnis, ac stupidus torpet? asinum vivit. Levis, ac inconstans studia permutat? nihil ab avibus differt. Foedis, immundisque libidinibus immergitur? sordidae suis voluptate detinetur. Ita fit, ut qui, probitate deserta, homo esse desierit, cum in divinam conditionem transire non possit, vertatur in belluam.

METRVM III.

Vela Neritii ducis,
Et vagas pelago rates
Eurus appulit insulae,
Pulchra quae residens dea
Solis edita semine,
Miscet hospitibus novis
Tacta carmine pocula.
Quos ut in varios modos
Vertit herbipotens manus:
Hunc apri facies tegit;
Ille Marmaricus leo
Dente crescit, et unguibus:
Hic lupis super additus
Flere dum parat, ululat:
Ille, tigris ut Indica
Tecta mitis obambulat.
Sed licet variis malis
Numen Arcadis aliis

Obsitum

Obsitum miserans ducem
Peste solverit hospitiis:
Iam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant:
Iam sues Cerealia
Glande pabula verterant.
Et nihil manet integrum
Voce, corpore, perditis.
Sola mens stabilis, super
Monstra quae patitur, gemit.
O levem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quae valeant licet,
Corda vertere non valent!
Intus est hominum vigor
Arce conditis abdita.
Haec venena potentius
Detrahunt hominem sibi
Dira, quae penitus meant,
Nec nocentia corpori
Mentis vulnere saeviunt.

PROSA IV.

Tum ego, fateor, inquam, nec injuria dic
deo vitiosos, tametsi humani corporis
eiem servent, in belluas tamen animorum quali
mutari. Sed quorum atrox sceleratque mens
norum pernicie saevit, id ipsum eis licere nol
sem. Nec licet, inquit; uti convenienti mon
bitur loco: sed tamen si idipsum quod eis li
creditur, auferatur, magna ex parte sceleratoi
h

hominum poena relevatur. Etenim, quod incredibile forte cuiquam videatur, infeliciores esse necesse est malos, cum cupita perfecerint, quam si ea, quae cupiunt, implere non possint. Nam si miserum est voluisse prava, potuisse miserius est, sine quo voluntatis miserae langueret effectus. Itaque cum sua singulis miseria sit, triplici infortunio necesse est urgeantur, quos videas scelus velle posse perficere. Accedo, inquam: sed uti hoc infortunio cito careant, patrandi sceleris possibilitate desertі, vehementer exopto. Carebunt, inquit, ocyus, quam vel tu forsitan velis, vel illi sese existiment esse carituros. Neque enim est aliquid in tam brevibus vitae metis ita serum, quod expectare longum immortalis praesertim animus putet: quorum magna spes, et excelsa facinorum machina repentino atque insperato saepe fine destruitur; quod quidem illis miseriae modum statuit. Nam si nequitia miseros facit, miserior sit necesse est diuturnior nequam: quos infelicissimos esse judicarem, si non eorum malitiam saltem mors extrema finiret. Etenim si de pravitatis infortunio vera conclusimus, infinitam liquet esse miseriam, quam esse constat aeternam. Tum ego, mira quidem, inquam, et concessu difficilis illatio: sed his ea, quae prius concessa sunt, nimium convenire cognosco. Recte, inquit, existimas: sed qui conclusioni accedere durum putet, aequum est vel falsum aliquid praecessisse demonstret, vel collationem propositionum non esse efficacem necessariae conclusionis ostendat: alioquin concessis praecedentibus, nihil prorsus est, quod de illatione causetur.

ſetur. Nam hoc quoque quod dicam, non mi
mirum videatur, ſed ex his quae ſumta ſunt, a
eſt neceſſarium. Quidnam? inquam. Fe
res, inquit, eſſe improbos ſupplicia luentes, q
ſi eos nulla juſtitiae poena coërceat. Neq
nunc molior, quod cuivis veniat in mentem,
rigi ultione pravos mores, et ad rectum ſu
terrore deduci, caeteris quoque exemplum eſſe
panda fugiendi: ſed alio quodam modo infe
res eſſe improbos arbitror impunitos, tametſi
la ratio correctionis, nullus reſpectus habe
exempli. Et quis erit, inquam, praeter hos
modus? Et illa, Bonos, inquit, eſſe felices,
los vero miſeros nonne conceſſimus? Ita eſt, in
quam. Si igitur, inquit, miſeriae cujus
num aliquid addatur, nonne felicior eſt ea,
pura ac ſolitaria ſine cujusquam boni admi
miſeria eſt? Sic, inquam, videtur. Quid
dem miſero, qui cunctis careat bonis, praeter
quibus miſer eſt, malum aliud fuerit annexum,
ne multo infelicior eo cenſendus eſt, cujus in
tunium boni participatione relevatur? Quidni?
quam. Habent igitur improbi, cum puniu
quidem boni aliquid annexum, poenam ipſam
licet, quae ratione juſtitiae bona eſt: iidemque
ſupplicio carent, ineſt eis aliquid ulterius
ipſa impunitas, quam iniquitatis merito malum
ſe confeſſus es. Negare non poſſum. Multo igi
infeliciores improbi ſunt injuſta impunitate do
quam juſta ultione puniti. Sed puniri impro
juſtum, impunitos vero elabi, iniquum eſſe ma
feſtum eſt. Quis id neget? Sed ne illud quid

quisquam negabit, bonum esse omne, quod
um est: contraque quod injustum est, malum
:t esse. Tum ego: Ista quidem consequentia
eis, quae paullo ante conclusa sunt. Sed quae-
nquam, te, nullane animarum supplicia post
nctum morte corpus relinquis? Et magna qui-
, inquit: quorum alia poenali acerbitate, alia
purgatoria clementia exerceri puto. Sed nunc
s disserere consilium non est. Id vero hacte-
egimus, ut, quae indignissima tibi videbatur,
rum potestas, eam nullam esse cognosceres:
que impunitos querebare, videres numquam
obitatis suae carere suppliciis. Li[illegible]tiam quam
finiri precabaris, nec longam esse [illegible]isceres: in-
ioremque fore, si diuturnior; infelicissimam
, si esset aeterna. Post haec misericores esse
robos, injusta impunitate dimissos, quam ju-
ltione punitos. Cui sententiae consequens est,
um demum gravioribus suppliciis urgeantur,
impuniti esse creduntur. Tum ego, cum
, inquam, rationes considero, nihil dici ve-
puto. At si ad hominum judicia revertar, quis
est, cui haec non credenda modo, sed saltem
audienda videantur? Ita est, inquit illa. Ne-
unt enim oculos tenebris assuetos ad lucem per-
uae veritatis attollere; similesque avibus sunt,
rum intuitum nox illuminat, dies caecat: dum
n non rerum ordinem, sed suos intuentur af-
us, vel licentiam, vel impunitatem scelerum
ant esse felicem. Vide autem quid aeterna lex
:iat. Melioribus animum si conformaveris, ni-
opus est judice praemium deferente: tu te ipse

excellentioribus addidiſti. Si ſtudium ad pejora deflexeris, extra ne quaeſieris ultorem; tu te ipſe in deteriora detruſiſti: veluti ſi vicibus ſordidam humum, coelumque reſpicias, cunctis extra ceſſantibus, ipſa cernendi ratione nunc coeno, nunc ſideribus intereſſe videaris. At vulgus iſta non reſpicit. Quid igitur? his ne accedamus, quos belluis ſimileis eſſe monſtravimus? Quid, ſi quis amiſſo penitus viſu, ipſum etiam ſe habuiſſe oblivisceretur intuitum, nihilque ſibi ad humanam perfectionem deeſſe arbitraretur, num videntes eadem caecos putaremus? Nam ne illud quidem acquieſcent; quod aeque validis rationum utitur firmamentis, infeliciores eſſe eos, qui faciunt, quam qui patiuntur injuriam. Vellem, inquam, has ipſas audire rationes. Omnem, inquit, improbum num ſupplicio dignum negas? Minime. Infelices vero eſſe, qui ſunt improbi, multipliciter liquet. Ita eſt, inquam. Qui igitur ſupplicio digni ſunt, miſeros eſſe non dubitas? Convenit, inquam. Si igitur cognitor, ait, reſideres, cui ſupplicium inferendum putares, eine qui feciſſet, an qui pertuliſſet injuriam? Nec ambigo, inquam, quin perpeſſo ſatisfacerem dolore facientis. Miſerior igitur tibi injuriae illator, quam acceptor eſſe videretur. Conſequitur, inquam. Hinc igitur, aliisque de cauſſis ea radice nitentibus, quod turpitudo ſuapte natura miſeros faciat, apparet, illatam cuilibet injuriam non accipientis, ſed inferentis eſſe miſeriam. Atqui nunc, ait, contra faciunt oratores; pro his enim, qui grave quid, acerbumque perpeſſi ſunt, miſerationem judicum excitare cc

hantr

liantur; cum magis admittentibus justior misera-tio debeatur: quos non ab iratis, sed à propitiis po-tius, miserantibusque accusatoribus ad judicium, veluti aegros ad medicum duci oportebat, ut cul-pae morbos supplicio resecarent: quo pacto defen-sorum opera, vel tota frigeret, vel si prodesse ho-minibus mallet, in accusationis habitum vertere-tur. Ipsi quoque improbi, si eis aliqua rimula vir-tutem relictam fas esset adspicere, vitiorumque sor-des poenarum cruciatibus se deposituros viderent, compensatione adipiscendae probitatis, nec hos cruciatus esse ducerent, defensorumque operam repudiarent, ac se totos accusatoribus, judicibus-que permitterent. Quo fit, ut apud sapientes nullus prorsus odio locus relinquatur. Nam bonos quis nisi stultissimus oderit? malos vero odisse ratione caret. Nam sicuti corporum languor, ita vitiosi-tas quidam est quasi morbus animorum. Cum ae-gros corpore minime dignos odio, sed potius mi-seratione judicemus, multo magis non insequendi, sed miserandi sunt, quorum mentes omni languo-re atrocior urget improbitas.

METRVM IV.

Quid tantos juvat excitare motus,
Et propria fatum sollicitare manu?
Si mortem petitis, propinquat ipsa
Sponte sua, volucris nec remoratur equos,
Quos serpens, leo, tigris, ursus, aper
Dente petunt, iidem se tamen ense petunt.
An distant quia, dissidentque mores,
Injustas acies, et fera bella movent,

Alternisque volunt perire telis?
Non est justa satis saevitiae ratio.
Vis aptam meritis vicem referre?
Dilige jure bonos, et miseresce malis.

PROSA V.

Heic ego, video, inquam, quae sit vel feli
vel miseria in ipsis proborum atque impr
rum meritis constituta. Sed in hac ipsa for
populari, non nihil boni, malive inesse perp
Neque enim sapientum quisquam exsul, in
ignominiosusque esse malit potius, quam poll
opibus, honore reverendus, potentia valid
sua permanens urbe florere. Sic enim clari
statiusque sapientiae tractatur officium, cum i
contingenteis populos regentium quodam mo
beatitudo transfunditur: cum praesertim ca
nexus, caeteraque legalium tormenta poena
perniciosis potius civibus, propter quos etiam
stituta sunt, debeantur. Cur haec igitur
vice mutentur, scelerumque supplicia bonos
mant, praemia virtutum mali rapiant, vehe
ter admiror; quaeque tam injustae confusi
ratio videatur, ex te scire desidero. Minus e
mirarer, si misceri omnia fortuitis casibus cr
rem. Nunc stuporem meum Deus rector e
gerat, qui cum saepe bonis jucunda tribuat, m
aspera; contraque bonis dura tribuat, malis o
ta concedat; nisi caussa deprehendatur, quid
quod à fortuitis casibus differre videatur? Nec
rum, inquit, si quid ordinis ignorata ratione te

rari

im, confusumque credatur. Sed tu quamvis am tantae dispositionis ignores, tamen quo- bonus mundum rector temperat, recte fieri a ne dubites.

METRVM V.

Si quis Arcturi sidera nescit
Propinqua summo cardine labi,
Cur legat tardus plaustra Bootes,
Mergatque seras aequore flammas;
Cum nimis celeres explicet ortus,
Legem stupebit aetheris alti.
Palleant plenae cornua Lunae
Infecta metis noctis opacae,
Quaeque fulgenti texerat ore
Confusa Phoebe, detegat astra.
Commovet genteis publicus error,
Lassantque crebris pulsibus aera,
Nemo miratur flamina Cori
Litus frementi tundere fluctu,
Nec nivis duram frigore molem
Ferventi Phoebi solvier aestu.
Heic enim caussas cernere promtum est;
Illic latentes pectora turbant
Cuncta, quae rara provehit aetas,
Stupetque subitis mobile vulgus.
Sedat inscitiae nubilus error,
Cessent profecto mira videri.

PROSA VI.

Ita est, inquam. Sed cum tui muneris sit latentium rerum caussas evolvere, velatasque caligine explicare rationes: quaeso uti hinc decernas, et quoniam hoc me miraculum maxime perturbat, edisseras. Tum illa paullisper arridens, ad rem me, inquit, omnium quaesitu maximam vocas, cui vix exhausti quidquam satis sit. Talis namque materia est, ut una dubitatione succisa, innumerabiles aliae, velut hydrae capita, succrescant: nec ullus fuerit modus, nisi quis eas vivacissimo mentis igne coërceat. In hac enim de providentiae simplicitate, de fati serie, de repentinis casibus, de cognitione, ac praedestinatione divina, de arbitrii libertate quaeri solet: quae quanti oneris sint, ipse perpendis. Sed quoniam haec quoque te nosse, quaedam medicinae tuae portio est, quamquam angusto limite temporis septi, tamen aliquid deliberare conabimur. Quod si te musici carminis oblectamenta delectant, hanc oportet paullisper differas voluptatem, dum nexas tibi ordine contexo rationes. Vt libet, inquam. Tum velut ab alio orsa principio, ita disseruit. Omnium generatio rerum, cunctusque mutabilium naturarum progressus, et quidquid aliquo movetur modo, caussas, ordinem, formas, ex divinae mentis stabilitate sortitur. Haec in suae simplicitatis arce composita, multiplicem rebus gerendis modum statuit: qui modus cum in ipsa divinae intelligentiae puritate conspicitur, Providentia nominatur: cum vero ad ea quae movet, atque disponit, refertur, Fatum

à veteribus appellatum est. Quae diversa esse,
: liquebit, si quis utriusque vim mente con-
rit. Nam providentia est illa ipsa divina ra-
ı summo omnium principe constituta, quae
:a disponit: fatum vero inhaerens rebus mo-
ıs dispositio, per quam providentia suis quae-
connectit ordinibus. Providentia namque
:a pariter, quamvis diversa, quamvis infinita,
lectitur: fatum vero singula digerit in mo-
locis, formis, ac temporibus distributa: ut
temporalis ordinis explicatio, in divinae men-
unata prospectu, providentia sit: eadem ve-
unatio digesta, atque explicata temporibus,
vocetur. Quae licet diversa sint, alterum
pendet ex altero. Ordo namque fatalis ex
lentiae simplicitate procedit. Sicut enim ar-
aciendae rei formam mente percipiens, mo-
eris effectum, et quod simpliciter, praesen-
ıe prospexerat, per temporaleis ordines du-
a Deus providentia quidem singulariter, sta-
que facienda disponit: fato vero haec ipsa,
lisposuit, multipliciter ac temporaliter admi-
. Sive igitur, famulantibus quibusdam pro-
iae divinis spiritibus, fatum exercetur, seu
seu tota inserviente natura, seu coelestibus
n motibus, seu angelica virtute, seu daemo-
ıria sollertia, seu aliquibus horum, seu omni-
atalis series texitur: illud certe manifestum
ımobilem, simplicemque gerendarum for-
:rum esse providentiam; fatum vero eorum,
vina simplicitas gerenda esse disposuit, mo-
ıexum, atque ordinem temporalem. Quo

fit, ut omnia quae fato ſubſunt, providentiae quoque ſubjecta ſint: cui ipſum etiam ſubjacet fatum. Quaedam vero, quae ſub providentia locata ſunt, fati ſeriem ſuperant. Ea vero ſunt, quae primae propinqua divinitati ſtabiliter fixa, fatalis ordinem mobilitatis excedunt. Nam ut orbium circa eundem cardinem ſeſe vertentium, qui eſt intimus, ad ſimplicitatem medietatis accedit, caeterorumque extra locatorum veluti cardo quidam, circa quem verſentur, exiſtit: extimus vero majore ambitu rotatus, quanto à puncti media individuitate diſcedit, tanto amplioribus ſpatiis explicatur: ſi quid vero illi ſe medio connectat et ſociet, in ſimplicitatem cogitur, diffundique, ac diffluere ceſſat. Simili ratione quod longius à prima mente diſcedit, majoribus fati nexibus implicatur, ac tanto aliquid fato liberum eſt, quanto illum rerum cardinem vicinius petit. Quod ſi ſupernae mentis haeſerit firmitati, motu carens, fati quoque ſupergreditur neceſſitatem. Igitur uti eſt ad intellectum ratiocinatio; ad id quod eſt, id quod gignitur; ad aeternitatem tempus; ad puncti medium circulus: Ita eſt fati ſeries mobilis ad providentiae ſtabilem ſimplicitatem. Ea ſeries coelum ac ſidera movet, elementa in ſe invicem temperat, et alterna commutatione transformat. Eadem naſcentia, occidentiaque omnia per ſimileis foetuum, ſeminumque renovat progreſſus. Haec actus etiam, fortunasque hominum indiſſolubili cauſſarum connexione conſtringit: quae cum ab immobilis providentiae proficiſcantur exordiis, ipſas quoque immutabileis neceſſe eſt eſſe. Ita enim res optime reguntur, ſi

manens

manens in divina mente simplicitas, indeclinabilem caussarum ordinem promat: hic vero ordo res mutabileis, et alioquin temere fluituras propria incommutabilitate coërceat. Quo fit, ut tametsi vobis hunc ordinem minime considerare valentibus, confusa omnia perturbataque videantur, nihilominus tamen suus modus ad bonum dirigens cuncta disponat. Nihil est enim quod mali caussa nec ab ipsis quidem improbis fiat: quos, ut uberrime demonstratum est, bonum quaerentes pravus error avertit, ne dum ordo de summi boni cardine proficiscens, à suo quemquam deflectat exordio. Quae vero, inquies, potest ulla iniquior esse confusio, quam ut bonis tum adversa, tum prospera; malis etiam tum optata, tum odiosa contingant? Num igitur ea mentis integritate homines degunt, ut quos probos improbosve censuerint, eos quoque, uti existimant, esse necesse sit? Atqui in hoc hominum judicia depugnant; et quos alii praemio, alii supplicio dignos arbitrantur. Sed concedamus, ut aliquis possit bonos, malosve discernere. Num igitur poterit intueri illam intimam temperiem, veluti in corporibus dici solet, animorum? Non enim dissimile est miraculum nescienti; cur sanis corporibus; his quidem dulcia, illis vero amara conveniant. Cur aegri etiam quidam lenibus, quidam vero acribus adjuvantur. At hoc medicus, qui sanitatis ipsius, atque aegritudinis modum temperamentumque dignoscit, minime miratur. Quid vero animorum aliud salus videtur esse, quam probitas? quid aegritudo, quam vitia? Quis autem alius vel servator bonorum, vel

malorum depulſor, quam rector ac moderator mentium Deus? Qui, cum ex alta providentiae ſpecula reſpicit, quid unicuique conveniat, agnoſcit, et quod convenire novit, accommodat. Hinc jam fit illud fatalis ordinis inſigne miraculum, cum à ſciente geritur, quod ſtupeant ignorantes. Nam ut pauca, quae ratio valet humana, de divina profunditate perſtringam, de hoc, quem tu juſtiſſimum, et aequi ſervantiſſimum putas, omnia ſcienti providentiae diverſum videtur. Et victricem quidem cauſſam diis, victam vero Catoni placuiſſe familiaris noſter Lucanus admonuit. Hic igitur quidquid citra ſpem videas geri, rebus quidem rectus ordo eſt: opinioni vero tuae perverſa confuſio. Sed ſit aliquis ita bene moratus, ut de eo divinum judicium pariter, humanumque conſentiat: ſed eſt animi viribus infirmus: cui ſi quid eveniat adverſi, deſinet colere forſitan innocentiam, per quam non potuit retinere fortunam. Parcit itaque ſapiens diſpenſatio ei, quem deteriorem facere poſſit adverſitas, ne cui non convenit laborare, patiatur. Eſt alius cunctis virtutibus abſolutus, ſanctuſque, ac Deo proximus: hunc contingi quibuslibet adverſis nefas providentia judicat; adeo, ut ne corporis quidem morbis agitari ſinat. Nam ut quidam me quoque excellentior ait: *Ἀνδρὸς ἱεροῦ σῶμα δυνάμεις οἰκοδομοῦσι.* Fit autem ſaepe, uti bonis ſumma rerum gerenda deferatur, ut exuberans retundatur improbitas. Aliis miſta quaedam pro animorum qualitate diſtribuit: quosdam remordet, ne longa felicitate luxurient: alios duris agitari ſinit, ut virtutes animi patientiae uſu, at-

que

que exercitatione confirment. Alii plus aequo metuunt, quod ferre possunt: alii plus aequo despiciunt, quod ferre non possunt: hos, in experimentum sui, tristibus ducit. Nonnulli venerandum saeculi nomen gloriosae pretio mortis emerunt. Quidam suppliciis inexpugnabiles exemplum caeteris praetulerunt, invictam malis esse virtutem: quae quam recte atque disposite, et ex eorum bono, quibus accidere videntur, fiant, nulla dubitatio est. Nam illud quoque, quod improbis nunc tristia, nunc optata proveniunt, ex eisdem ducitur caussis. Ac de tristibus quidem nemo miratur, quod eos male meritos omnes existimant: quorum quidem supplicia, tum caeteros ab sceleribus deterrent; tum ipsos, quibus invehuntur, emendant; laeta vero magnum bonis argumentum loquuntur, quid de hujusmodi felicitate debeant judicare, quam famulari saepe improbis cernant. In qua re illud etiam dispensari credo, quod est forsitan alicujus tam praeceps atque importuna natura, ut eum in scelera potius exacerbare possit rei familiaris inopia: hujus morbo providentia collatae pecuniae remedio medetur. Hic foedatam probris conscientiam spectans, et secum fortunam suam comparans, forsitan pertimescit, ne rei, cujus jucundus usus est, sit tristis amissio. Mutabit igitur mores, ac dum fortunam metuit amittere, nequitiam derelinquit. Alios in cladem meritam praecipitavit indigne aucta felicitas. Quibusdam permissum puniendi jus, ut exercitii bonis, et malis esset caussa supplicii. Nam ut probis atque improbis nullum foedus est,

ita

ita ipſi inter ſe improbi nequeunt convenire.
Quidni? cum à ſemetipſis, diſcerpentibus con-
ſcientiam vitiis, quique diſſentiant, faciantque ſae-
pe, quae cum geſſerint, non fuiſſe gerenda decer-
nant: Ex quo ſaepe ſumma illa providentia protu-
lit inſigne miraculum, ut malos mali bonos face-
rent. Nam dum iniqua ſibi à peſſimis quidam
perpeti videntur, noxiorum odio flagrantes ad vir-
tutis frugem rediere, dum ſe eis diſſimileis ſtudent
eſſe, quos oderant. Sola eſt enim divina vis, cui
mala quoque bona ſint, cum eis competenter uten-
do, alicujus boni elicit effectum. Ordo enim qui-
dam cuncta complectitur, ut quod ab aſſignata or-
dinis ratione diſceſſerit, hoc idem licet in *alium*,
tamen in ordinem relabatur, ne quid in *regno pro-
videntiae* liceat temeritati. *Αργαλέον δ' ἐμὲ ταῦ-
τα θεῶν ὡς πάντ' ἀγορεύειν.* Neque enim fas eſt
homini cunctas divini operis machinas vel ingenio
comprehendere, vel explicare ſermone. Hoc tan-
tum proſpexiſſe ſufficiat, quod naturam omnium
proditor Deus idem ad bonum dirigens cuncta diſ-
ponat: dumque ea quae protulit, in ſui ſimilitudi-
nem retinere feſtinat, malum omne de reipubli-
cae ſuae terminis per fatalis ſeriem neceſſitatis eli-
minat. Quo fit, ut quae in terris abundare cre-
duntur, ſi diſponentem providentiam ſpectes, ni-
hil uſquam mali eſſe perpendas. Sed video jam
dudum te et pondere quaeſtionis oneratum, et ra-
tionis prolixitate fatigatum, aliquam carminis ex-
pectare dulcedinem. Accipe igitur hauſtum, quo
refectus, firmior in ulteriora contendas.

METRVM

METRVM VI.

Si vis celsi jura tonantis
Pura sollers cernere mente,
Adspice summi culmina coeli.
Illuc justo foedere rerum
Veterem servant sidera pacem.
Non sol rutilo concitus igne
Gelidum Phoebus impedit axem.
Nec quae summo vertice mundi
Flectit rapidos Vrsa meatus,
Numquam occiduo lota profundo,
Caetera cernens sidera mergi,
Cupit Oceano tingere flammas.
Semper vicibus temporis aequis
Vesper seras nunciat umbras,
Revehitque diem Lucifer almum,
Sic aeternos reficit cursus
Alternus amor: sic astrigeris
Bellum discors exulat oris.
Haec concordia temperat aequis
Elementa modis, ut pugnantia
Vicibus cedant humida siccis.
Iungantque fidem frigora flammis,
Pendulus ignis surgat in altum,
Terraeque graves pondere sidant.
Hisdem caussis vere tepenti
Spirat florifer annus odores,
Aestas Cererem fervida siccat.
Remeat pomis gravis autumnus,
Hiemem defluus irrigat imber.
Haec temperies alit, ac profert
Quidquid vitam spirat in orbe:

Eadem rapiens condit, et aufert,
Obitu mergens orta supremo.
Sedet interea conditor altus,
Rerumque regens flectit habenas,
Rex et dominus, fons et origo,
Lex, et sapiens arbiter aequi,
Et quae motu concitat ire,
Sistit retrahens, ac vaga firmat.
Nam nisi rectos revocans itus,
Flexos iterum cogat in orbeis,
Quae nunc stabilis continet ordo;
Dissepta suo fonte fatiscant.
Hic est cunctis communis amor,
Repetuntque boni fine teneri.
Quia non aliter durare queant;
Nisi converso rursus amore
Refluant caussae, quae dedit esse.

PROSA VII.

Iamne igitur vides, quid haec omnia, quae diximus, consequatur? Quid nam? inquam. Omnem, inquit, bonam prorsus esse fortunam. Et qui, inquam, fieri potest? Attende, inquit, cum omnis fortuna vel jucunda, vel aspera, tum remunerandi, exercendive bonos, tum puniendi, corrigendique improbos caussa deferatur, patet quod omnis bona est, quam vel justam constat esse, vel utilem. Nimis quidem, inquam, vera ratio: et si quam paullo ante docuisti providentiam, fatumve considerem, firmis viribus est nixa sententia. Sed eam, si placet, inter eas quas inopinabileis paullo ante

ante posuisti, numeremus. Quid? inquit: quia id hominum sermo communis usurpat, et quidem crebro, quorundam malam esse fortunam. Visne igitur, paullisper vulgi sermonibus accedamus, ne nimium velut ab humanitatis usu recessisse videamur? Vt placet, inquam. Nonne igitur bonum censes esse, quod prodest? Ita est, inquam. Quae vero aut exercet, aut corrigit, prodest? Fateor, inquam. Bona igitur? Quidni? Sed haec eorum est, qui vel in virtute positi, contra aspera bellum gerunt, vel à vitiis declinantes, virtutis iter arripiunt. Negare, inquam, nequeo. Quid vero jucunda, quae in praemium tribuitur bonis, num vulgus malam esse decernit? nequaquam, verum uti est, ita quoque esse optimam censet. Quid reliqua, quae cum sit aspera, et justo supplicio malos coërceat, num bonam populus putat? Immo omnium, inquam, quae excogitari possunt, judicat esse miserrimam. Vide igitur, ne opinionem populi sequentes quiddam valde inopinabile confecerimus. Quid? inquam. Ex his enim ait, quae concessa sunt; evenit eorum quidem, qui sunt vel in possessione, vel in profectu, vel in adeptione virtutis, omnem, quaecumque sit, bonam, in improbitate vero manentibus, pessimam esse fortunam. Hoc, inquam, verum est, tametsi nemo audeat confiteri. Quare, inquit, ita vir sapiens, moleste ferre non debet, quoties in fortunae certamen adducitur: ut virum fortem non decet indignari, quoties increpuit bellicus tumultus. Vtrique enim, huic quidem gloriae propagandae, illi vero confirmandae sapientiae difficultas ipsa, materia est. Ex quo etiam

iam virtus vocatur, quod ſuis viribus nitens non ſuperetur adverſis. Neque enim vos in provectu poſiti virtutis; diffluere deliciis, et emarceſcere voluptate veniſtis: ſed praelium cum omni fortuna nimis acre conſeritis, ne vos aut triſtis opprimat, aut jucunda corrumpat, firmis medium viribus occupate. Quidquid autem infra ſubſiſtit, aut ultra progreditur, habet contentum felicitatis, non habet praemium laboris. In veſtra eſt enim ſitum manu, qualem vobis fortunam formare malitis. Omnis enim, quae videtur aſpera, aut exercet, aut corrigit, aut punit.

METRVM VII.

Bella bis quinis operatus annis
Vltor Atreides, Phrygiae ruinis
Fratris amiſſos thalamos piavit.
Ille dum Grajae dare vela claſſi
Optat, et ventos redimit cruore,
Exuit patrem, miſerumque triſtis
Foderat gnatae jugulum ſacerdos.
Flevit amiſſos Ithacus ſodaleis,
Quos ferus, vaſto recubans in antro,
Merſit immani Polyphemus alvo.
Sed tamen caeco furibundus ore,
Gaudium moeſtis lacrymis rependit.
Herculem duri celebrant labores:
Ille Centauros domuit ſuperbos,
Abſtulit ſaevo ſpolium leoni,
Fixit et certis volucres ſagittis:
Poma cernenti rapuit draconi,

Aureo

Aureo laeva gravior metallo:
Cerberum traxit triplici catena.
Victor immitem posuisse fertur
Pabulum saevis dominum quadrigis.
Hydra combusto periit veneno;
Fronte turbatus Achelous amnis,
Ora demersit pudibunda ripis;
Stravit Anteum Lybicis arenis,
Cacus Evandri satiavit iras,
Quosque pressurus foret altus orbis
Setiger spumis humeros notavit.
Vltimus coelum labor irreflexo
Sustulit collo, pretiumque rursus
Vltimi coelum meruit laboris.
Ite nunc fortes, ubi celsa magni
Ducit exempli via: cur inertes
Terga nudatis? superata tellus
Sidera donat.

LIBER QVINTVS.

PROSA I.

Dixerat, orationisque cursum ad alia quaedam tractanda, et expedienda vertebat. Tum ego, recta quidem, inquam, exhortatio, tuaque prorsus auctoritate dignissima. Sed quod tu dudum de providentia quaestionem pluribus aliis implicitam esse dixisti, re experior. Quaero enim an esse aliquid omnino, et quidnam esse casum arbitrere. Tum illa, festino, inquit, debitum promissionis absolvere,

viamque tibi, qua patriam reveharis, aperire. Haec autem etſi perutilia cognitu, tamen à propoſiti noſtri tramite paulliſper averſa ſunt, verendumque eſt, ne deviis fatigatus, ad emetiendum rectum iter ſufficere non poſſis. Ne id, inquam, prorſus vereare. Nam quietis mihi loco fuerit ea, quibus maxime delector, agnoſcere. Simul cum omne diſputationis tuae latus indubitata fide conſtiterit, nihil de ſequentibus ambigitur. Tum illa, morem, inquit, geram tibi; ſimulque ſic exorſa: Siquidem, inquit, aliquis eventum temerario motu, nullaque cauſſarum connexione productum, caſum eſſe definiat, nihil omnino caſum eſſe confirmo, et praeter ſubjectae rei ſignificationem inanem prorſus vocem eſſe decerno. Quis enim, coërcente in ordinem cuncta Deo, locus eſſe ullus temeritati reliquus poteſt? Nam nihil ex nihilo exiſtere, vera ſententia eſt: cui nemo umquam veterum refragatus eſt: quamquam illi non de operante principio, ſed de materiali ſubjecto, hoc eſt, de naturâ omnium rationum, quaſi quoddam jecerint fundamentum. At ſi nullis ex cauſſis aliquid oriatur, id de nihilo ortum eſſe videbitur. Quod ſi hoc fieri nequit, nec caſum quidem hujusmodi eſſe poſſibile eſt, qualem paullo ante definivimus. Quid igitur? inquam, nihilne eſt, quod vel caſus, vel fortuitum jure appellari queat? An eſt aliquid, tametſi vulgus lateat, cui vocabula illa conveniant? Ariſtoteles meus id, inquit, in Phyſicis et brevi et veri propinqua ratione definivit. Quonam, inquam, modo? Quoties, ait, aliquid cujuſpiam rei gratia geritur, aliudque quibusdam de cauſſis, qu-

id intendebatur, obtingit, casus vocatur: ut si s colendi agri caussa fodiens humum, defossi pondus inveniat. Hoc igitur fortuito dem creditur accidisse: verum non de nihilo nam proprias caussas habet: quarum improvi- inopinatusque concursus casum videtur opera- Nam nisi cultor agri humum foderet, nisi oco pecuniam suam depositor obruisset, aurum esset inventum. Hae sunt igitur fortuiti caus- compendii, quod ex obviis sibi, et confluenti- caussis, non ex gerentis intentione provenit. que enim, vel qui aurum obruit, vel qui agrum cuit, ut ea pecunia reperiretur, intendit: sed, dixi, quod ille obruit, hunc fodisse convenit, ue concurrit. Licet igitur definire casum esse pinatum, ex confluentibus caussis, in his, quae liquid geruntur, eventum. Concurrere vero, ue confluere caussas facit ordo ille inevitabili nexione procedens, qui de providentiae fonte cendens, cuncta suis locis temporibusque ponit.

METRVM I.

pis Achaemeniae scopulis, ubi versa sequentum
Pectoribus figit spicula pugna fugax,
ris et Euphrates uno se fonte resolvunt,
Et mox abjunctis dissociantur aquis.
coeant, cursumque iterum revocentur in unum,
Confluat alterni quod trahit unda vadi:
veniant puppes, et vulsi flumine trunci,
Mistaque fortuitos implicet unda modos:

Quos tamen ipsa vagos terrae declivia casus,
Gurgitis et lapsi defluus ordo regit.
Sic, quae permissis fluitare videtur habenis,
Fors, patitur frenos, ipsaque lege meat.

PROSA II.

Animadverto, inquam, idque uti tu dicis, ita esse consentio. Sed in hac haerentium sibi serie caussarum, estne ulla nostri arbitrii libertas, an ipsos quoque humanorum motus animorum fatalis catena constringit? Est, inquit. Neque enim fuerit ulla rationalis natura, quin eidem libertas adsit arbitrii. Nam quod ratione uti naturaliter potest, id habet judicium, quo quodque discernat per se: igitur fugienda, optandave dignoscit. Quod vero quis optandum judicat esse, petit: refugit vero, quod existimat esse fugiendum. Quare quibus inest ratio, ipsis etiam inest volendi, nolendique libertas. Sed hanc non in omnibus aequam esse constituo. Nam supernis, divinisque substantiis et perspicax judicium, et incorrupta voluntas, et efficax optatorum praesto est potestas. Humanas vero animas liberiores quidem esse necesse est, cum se in mentis divinae speculatione conservant: minus vero, cum dilabuntur ad corpora, minusque etiam, cum terrenis artubus colligantur. Extrema vero est servitus, cum vitiis deditae, rationis propriae possessione ceciderint. Nam ubi oculos à summae luce veritatis ad inferiora et tenebrosa dejecerint, mox inscitiae nube caligant, perniciosis turbantur affectibus; quibus accedendo, consentien-

ntiendoque, quam invexere sibi, adjuvant servitem, et sunt quodam modo propria libertate ptivae. Quae tamen ille, ab aeterno cuncta proiciens, providentiae cernit intuitus, et suis quaee meritis praedestinata disponit, πάντ' ἐφορᾷ, ὶ πάντ' ἐπακούει.

METRVM II.

Puro clarum lumine Phoebum
Mellifluì canit oris Homerus:
Qui tamen intima viscera terrae
Non valet, aut pelagi, radiorum
Infirma perrumpere luce.
Haud sic magni conditor orbis:
Huic ex alto cuncta tuenti
Nulla terrae mole resistunt:
Non nox atris nubibus obstat,
Vno mentis cernit in ictu
Quae sint, quae fuerint, veniantque.
Quem, quia respicit omnia solus,
Verum possis dicere Solem.

PROSA III.

um ego, en, inquam, difficiliori rursus ambiguitate confundor. Quaenam, inquit, ista? Iam enim, quibus perturbare, conjectonium, inquam, adversari, ac repugnare vide-, praenoscere universa Deum, et esse ullum litatis arbitrium. Nam si cuncta prospicit Deus, que falli ullo modo potest, evenire necesse est,

 quod

quod providentia futurum esse praeviderit
si ab aeterno non facta hominum modo,
iam consilia, voluntatesque praenoscit,
arbitrii libertas: neque enim vel factum
lum, vel quaelibet existere poterit vo
quam nescia falli providentia divina p
Nam si res aliorsum, quam provisae sun
queri valent, non jam erit futuri firma
tia, sed opinio potius incerta: quod de
fas credere judico. Neque enim illam
tionem, qua se quidam credunt nunc q
modum posse dissolvere. Ajunt enim
quid esse eventurum, quoniam id provi
turum esse prospexerit: sed e contra
quoniam quid futurum est, id divinam
tiam latere non possit: eoque modo n
est, hoc in contrariam relabi partem. Ne
necesse est contingere, quae providentur
cesse est, quae futura sunt, provideri.
ro, quae cujusque rei caussa sit, praescien
turorum necessitatis, an futurorum nece
videntiae laboretur. At nos illud demons
tamur, quoquo modo sese habeat ordo cau
necessarium esse eventum praescitarum reru
iamsi praescientia futuris rebus eveniendi
tatem non videatur inferre. Etenim si qu
sedeat, opinionem quae eum sedere conject
ram esse necesse est: at e converso rursus
quopiam vera sit opinio, quoniam sedet, e
dere necesse est. In utroque igitur necess
est: in hoc quidem sedendi, at vero in alt
ritatis. Sed non idcirco quisque sedet, qu

vera est opinio: sed haec potius vera est, quoniam quempiam sedere praecessit. Ita cum caussa veritatis ex altera parte procedat, inest tamen communis in utraque necessitas. Similia de providentia, futurisque rebus ratiocinari oportet. Nam etiam si idcirco, quoniam futura sunt, providentur: non vero ideo, quoniam providentur, eveniunt: nihilominus tamen à Deo vel ventura provideri, vel provisa evenire necesse est: quod ad perimendam arbitrii libertatem solum satis est. Iam vero quam praeposterum est, ut aeternae praescientiae temporalium rerum eventus caussa esse dicatur? Quid est autem aliud arbitrari, ideo Deum futura, quoniam sunt eventura, providere, quam putare quae olim acciderunt, caussam summae illius esse providentiae? Adhaec, sicuti, cum quid esse scio, id ipsum esse necesse est: ita cum quid futurum novi, idipsum futurum esse necesse est. Sic fit igitur, ut eventus praescitae rei nequeat evitari. Postremo si quid aliquis aliorsum, atque sese res habet, existimet, id non modo scientia non est, sed est opinio fallax, à scientiae veritate longe diversa. Quare si quid ita futurum est, ut ejus certus ac necessarius non sit eventus, id eventurum esse praesciri qui poterit? Sicut enim scientia ipsa impermista est falsitati: ita id quod ab ea concipitur, esse aliter, atque concipitur, nequit. Ea namque caussa est, cur mendacio scientia careat, quod se ita rem quamque habere necesse est, uti iam sese habere scientia comprehendit. Quid igitur? Quonam modo Deus haec incerta futura praenoscit? Nam si inevitabiliter eventura censet,

quae etiam non evenire possibile est; fallitur: quod sentire non modo nefas est, sed etiam voce proferre. At si, uti sunt, ita ea futura esse decernit, ut aeque vel fieri ea, vel non fieri posse cognoscat; quae est haec praescientia, quae nihil certum, nihil stabile comprehendit? Aut quid hoc refert vaticinio illo ridiculo Tiresiae? *Quidquid dicam, aut erit, aut non.* Quid etiam divina providentia humana opinione praestiterit, si, uti homines, incerta judicat, quorum est incertus eventus? Quod si apud illum rerum omnium certissimum fontem nihil incerti esse potest, certus eorum est eventus, quae futura firmiter ille praescierit. Quare nulla est humanis consiliis actionibusque libertas: quas divina mens sine falsitatis errore cuncta prospiciens, ad unum alligat et constringit eventum. Quo semel recepto, quantus occasus humanarum rerum consequatur, liquet. Frustra enim bonis, malisque praemia, poenaeve proponuntur, quae nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum. Idque omnium videbitur iniquissimum, quod nunc aequissimum judicatur, vel puniri improbos, vel remunerari probos: quos ad alterutrum non propria mittit voluntas, sed futuri cogit certa necessitas. Nec vitia igitur, nec virtutes quidquam fuerint, sed omnium meritorum potius mista atque indiscreta confusio. Quoque nihil sceleratius excogitari potest, cum ex providentia rerum omnis ordo ducatur, nihilque consiliis liceat humanis, fit, ut vitia quaeque nostra ad bonorum omnium referantur auctorem. Igitur nec sperandi aliquid nec deprecandi ulla ratio est. Quid enim vel spe-

ret quiſquam, vel etiam deprecetur, quando optanda omnia ſeries indeflexa connectit? Auferetur igitur unicum illud inter homines Deumque commercium, ſperandi ſcilicet, ac deprecandi. Siquidem juſtae humilitatis pretio inaeſtimabilem vicem divinae gratiae promeremur: qui ſolus modus eſt, quo cum Deo colloqui homines poſſe videantur, illique inacceſſae luci prius quoque quam impetrent, ipſa ſupplicandi ratione conjungi: quae ſi recepta futurorum neceſſitate, nihil virium habere credantur, quid erit, quo ſummo illi rerum principi connecti, atque adhaerere poſſimus? Quare neceſſe erit humanum genus, uti paullo ante cantabas, diſſeptum, atque disjunctum ſuo fonte fatiſcere.

METRVM III.

Quae nam diſcors foedera rerum
Cauſſa reſolvit? quis tanta Deus
Veris ſtatuit bella duobus,
Vt quae carptim ſingula conſtent,
Eadem nolint miſta jugari?
An nulla eſt diſcordia veris,
Semperque ſibi certa cohaerent?
Sed mens, caecis obruta membris,
Nequit oppreſſi luminis igne
Rerum tenueis noſcere nexus.
Sed cur tanto flagrat amore
Veri tectas reperire notas?
Scitne, quod appetit anxia noſſe?
Sed quid nota reſcire laborat?
Et ſi neſcit, quid caeca petit?

Quis enim quidquam nescius optet?
Aut quis valeat nescita sequi?
Quove inveniat, quisve repertam
Queat ignarus noscere formam?
An cum mentem cerneret altam,
Pariter summam et singula norat?
Nunc membrorum condita nube,
Non in totum est oblita sui,
Summamque tenet singula perdens.
Igitur quisquis vera requirit,
Neutro est habitu: nam neque novit,
Nec penitus tamen omnia nescit:
Sed, quam retinens meminit, summam
Consulit, alte visa retractans,
Vt servatis queat oblitas
Addere parteis.

PROSA IV.

Tum illa, Vetus, inquit, haec est de providentia querela, à M. Tullio, cum divinationem distribuit, vehementer agitata, tibique ipsi res diu prorsus, multumque quaesita: sed haud quaquam ab ullo vestrum hactenus satis diligenter ac firmiter expedita. Cujus caliginis caussa est, quod humanae ratiocinationis motus ad divinae praescientiae simplicitatem non potest admoveri: quae si ullo modo cogitari queat, nihil prorsus relinquetur ambigui: quod ita demum patefacere, atque expedire tentabo, si prius ea quibus moveris, expeniero. Quaero enim, cur illam solventium rationem minus efficacem putes: quae quia praescientiam

tiam non esse futuris rebus caussam necessitatis existimat, nihil impediri praescientia arbitrii libertatem putat. Num enim tu aliunde argumentum futurorum necessitatis trahis, nisi quod ea quae praesciuntur, non evenire non possunt? Si igitur praenotio nullam futuris rebus adjicit necessitatem, quod tu etiam paullo ante fatebare; quid est, quod voluntarii exitus rerum ad certum cogantur eventum? Etenim positionis gratia, ut quid consequatur advertas, statuamus nullam esse praescientiam. Num igitur, quantum ad hoc attinet, quae ex arbitrio eveniunt, ad necessitatem coguntur? Minime. Statuamus iterum esse, sed nihil rebus necessitatis injungere; manebit, ut opinor, eadem voluntatis integra atque absoluta libertas. Sed praescientia, inquies, tametsi futuris eveniendi necessitas non est, signum tamen est, necessario ea esse ventura. Hoc igitur modo, etiam si praecognitio non fuisset, necessarios futurorum exitus esse constaret. Omne etenim signum, tantum quid sit, ostendit, non vero efficit quod designat. Quare demonstrandum prius est, nihil non ex necessitate contingere, ut praenotionem signum esse hujus necessitatis appareat. Alioquin si haec nulla est, nec illa quidem ejus rei signum poterit esse, quae non est. Iam vero probationem, firma ratione subnixam constat, non ex signis, neque petitis extrinsecus argumentis, sed ex convenientibus, necessariisque caussis esse ducendam. Sed qui fieri potest, ut ea non proveniant, quae futura esse providentur? Quasi vero nos ea, quae providentia futura esse praenoscit, non eventura credamus: ac non

illud

illud potius arbitremur, licet eveniant, nihil tamen ut evenirent, sui natura necessitatis habuisse: quod hinc facile perpendas licebit. Plura etenim dum fiunt, subjecta oculis intuemur: ut ea, quae in quadrigis moderandis, atque flectendis facere spectantur aurigae: atque ad hunc modum caetera. Num igitur, quidquam illorum ita fieri necessitas ulla compellit? Minime. Frustra enim esset artis effectus, si omnia coacta moverentur. Quae igitur cum fiunt, carent existendi necessitate, eadem prius quam fiant, sine necessitate futura sunt. Quare sunt quaedam eventura, quorum exitus ab omni necessitate sit absolutus. Nam illud quidem nullum arbitror esse dictorum, quod quae nunc fiunt, prius quam fierent, eventura non fuerint. Haec igitur etiam praecognita liberos habent eventus. Nam sicut scientia praesentium nihil his, quae fiunt; ita praescientia futurorum nihil his, quae ventura sunt, necessitatis importat. Sed hoc, inquis, ipsum dubitatur, an earum rerum quae necessarios exitus non habent, ulla possit esse praenotio. Dissonare etenim videntur, putasque, si praevideantur, consequi necessitatem; si necessitas desit, minime praesciri; nihilque scientia comprehendi posse, nisi certum. Quod si quae incerti sunt exitus, ea quasi certa providentur, opinionis constat id esse caliginem, non scientiae veritatem. Aliter enim ac sese res habeat, arbitrari, ab integritate scientiae credis esse diversum. Cujus erroris caussa est, quod omnia, quae quisque novit, ex ipsorum tantum vi, atque natura cognosci existimat quae sciuntur: quod totum contra est. Omne enim quod

quod cognoſcitur, non ſecundum ſui vim, ſed ſecundum cognoſcentium potius comprehenditur facultatem. Nam ut hoc brevi liqueat exemplo, eandem corporis rotunditatem aliter viſus, aliter tactus agnoſcit. Ille eminus manens, totum ſimul jactis radiis intuetur: hic vero cohaerens orbi, atque conjunctus, circa ipſum motus ambitum, rotunditatem partibus comprehendit. Ipſum quoque hominem aliter ſenſus, aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia contuetur. Senſus enim figuram in ſubjecta materia conſtitutam, imaginatio vero ſolam ſine materia judicat figuram. Ratio vero hanc quoque tranſcendit, ſpeciemque ipſam, quae ſingularibus ineſt, univerſali conſideratione perpendit. Intelligentiae vero celſior oculus exiſtit. Supergreſſa namque univerſitatis ambitum, ipſam illam ſimplicem formam pura mentis acie contuetur. In quo illud maxime conſiderandum eſt, quod ſuperior comprehendi vis amplectitur inferiorem: inferior vero ad ſuperiorem nullo modo conſurgit. Neque enim ſenſus aliquid extra materiam valet, vel univerſales ſpecies imaginatio contuetur, vel ratio capit ſimplicem formam: ſed intelligentia quaſi deſuper ſpectans, concepta forma, quae ſubſunt, cuncta dijudicat: ſed eo modo, quo formam ipſam, quae nulli alii nota eſſe poterat, comprehendit. Nam et rationis univerſum, et imaginationis figuram, et materiale ſenſibile cognoſcit, nec ratione utens, nec imaginatione, nec ſenſibus, ſed illo uno ictu mentis formaliter, ut ita dicam, cuncta proſpiciens. Ratio quoque cum quid univerſale reſpicit, nec

imagi-

imaginatione, nec ſenſibus utens, imaginabilia, vel ſenſibilia comprehendit. Hoc eſt enim, quae conceptionis ſuae univerſale ita definit: homo eſt animal bipes rationale; quae cum univerſalis notio ſit, tamen imaginabilem, ſenſibilemque eſſe rem nullus ignorat, quod illa non imaginatione, vel ſenſu, ſed rationali conceptione conſiderat. Imaginatio quoque tametſi ex ſenſibus viſendi, formandique figuras ſumſit exordium, ſenſu tamen abſente ſenſibilia quaeque colluſtrat, non ſenſibili, ſed imaginaria ratione judicandi. Videſne igitur, ut in cognoſcendo cuncta, ſua potius facultate, quam eorum, quae cognoſcuntur, utantur? Neque id injuria: nam cum omne judicium judicantis actus exiſtat, neceſſe eſt, ut ſuam quiſque operam non ex aliena, ſed ex propria poteſtate perficiat.

METRVM IV.

Quondam porticus attulit
Obſcuros nimium ſenes,
Qui ſenſus, et imagines
E corporibus extimis
Credant mentibus imprimi,
Vt quondam celeri ſtylo
Mos eſt aequore paginae,
Quae nullas habeat notas,
Preſſas figere litteras.
Sed mens ſi propriis vigens
Nihil motibus explicat,
Sed tantum patiens jacet

Notis subdita corporum,
Cassasque in speculi vicem
Rerum reddit imagines,
Vnde haec sic animis viget
Cernens omnia notio?
Quae vis singula prospicit,
Aut quae cognita dividit?
Quae divisa recolligit;
Alternumque legens iter
Nunc summis caput inserit,
Nunc desidit in infima,
Tum sese referens sibi,
Veris falsa redarguit?
Haec est efficiens magis
Longe caussa potentior
Quam quae materia modo
Impressas patitur notas.
Praecedit tamen excitans,
Ac vires animi movens,
Vivo in corpore passio.
Cum vel lux oculos ferit,
Vel vox auribus instrepit:
Tum mentis vigor excitus,
Quas intus species tenet,
Admotus simileis vocans,
Notis applicat exteris,
Introrsumque reconditis
Formis miscet imagines.

PRO-

PROSA V.

Quod si in corporibus sentiendis, quamvis afficiant instrumenta sensuum forinsecus objectae qualitates, animique agentis vigorem passio corporis antecedat, quae in se actum mentis provocet, excitetque interim quiescenteis intrinsecus formas: si in sentiendis, inquam, corporibus animus non passione insignitur, sed ex sua vi subjectam corpori judicat passionem; quanto magis ea quae cunctis corporum affectionibus absoluta sunt, in discernendo non objecta extrinsecus sequuntur, sed actum suae mentis expediunt? Hac itaque ratione multiplices cognitiones diversis ac differentibus cessere substantiis. Sensus enim solus cunctis aliis cognitionibus destitutus, immobilibus animantibus cessit: quales sunt conchae maris, quaeque alia saxis haerentia nutriuntur. Imaginatio vero mobilibus belluis, quibus jam inesse fugiendi, appetendive aliquis videtur affectus. Ratio vero humani tantum generis est, sicuti intelligentia sola divini: quo fit, ut ea notitia caeteris praestet quae suapte natura non modo proprium, sed caeterarum quoque notitiarum subjecta cognoscit. Quid igitur, si ratiocinationi sensus, imaginatioque refragentur, nihil esse illud universale dicentes, quod sese intueri ratio putet: Quod enim sensibile, vel imaginabile est, id universum esse non potest. Aut igitur rationis verum esse judicium, nec quidquam esse sensibile: aut quoniam sibi notum sit, plura sensibus et imaginationi esse subjecta, inanem conceptionem esse rationis, quae quod sensibile sit, ac singulare,

qu

quasi quoddam universale, consideret. Ad haec, si ratio contra respondeat, se quidem et quod sensibile, et quod imaginabile sit in universitatis ratione conspicere; illa vero ad universitatis cognitionem adspirare non posse: quoniam eorum notio corporaleis figuras non possit excedere. De rerum vero cognitione, firmiori potius, perfectiorique judicio esse credendum. In hujusmodi igitur lite, nos quibus tam ratiocinandi, quam imaginandi etiam, sentiendique vis inest, nonne rationis potius caussam probaremus? Simile est, quod humana ratio divinam intelligentiam futura, nisi ut ipsa cognoscit, non putat intueri. Nam ita disseris, si qua certos, ac necessarios habere non videantur eventus, ea certo eventura praesciri nequeunt. Harum igitur rerum nulla est praescientia, quam si etiam in his esse credamus, nihil erit, quod non ex necessitate proveniat. Si igitur, uti rationis participes sumus, ita divinae judicium mentis habere possemus, sicut imaginationem, sensumque rationi cedere oportere judicavimus, sic, divinae sese menti humanam summittere rationem, justissimum censeremus. Quare in illius summae intelligentiae cacumen, si possumus, erigamur; illic enim ratio videbit, quod in se non potest intueri, id autem est, quonam modo etiam quae certos exitus non habent, certa tamen videat ac definita praenotio: neque id sit opinio, sed summae potius scientiae nullis terminis inclusa simplicitas.

METRVM V.

Quam variis terras animalia permeant figuris!
Namque alia extento sunt corpore, pulveremque
verrunt,
Continuumque trahunt vi pectoris incitata sulcum.
Sunt quibus alarum levitas vaga, verberetque
ventos,
Et liquido longi spatia aetheris enatet volatu.
Haec pressisse solo vestigia gressibusque gaudent,
Vel virideis campos transmittere, vel subire silvas.
Quae variis videas licet omnia discrepare formis,
Prona tamen facies hebetes valet ingravare sensus.
Vnica gens hominum celsum levat altius cacumen,
Atque levis recto stat corpore, despicitque terras.
Haec, nisi terrenus male desipis, admonet figura,
Qui recto coelum vultu petis, exerisque frontem,
In sublime feras animum quoque, ne gravata
pessum,
Inferior sidat mens corpore celsius levato.

PROSA VI.

Quoniam igitur, uti paullo ante monstratum est, omne quod scitur, non ex sua, sed ex comprehendentium natura cognoscitur, intueamur nunc, quantum fas est, quis sit divinae substantiae status, ut quaenam etiam scientia ejus sit, possimus agnoscere. Deum igitur aeternum esse, cunctorum ratione degentium commune judicium est. Quid sit igitur aeternitas; consideremus. Haec enim nobis naturam pariter divinam, scientiamque patefe-

patefecerit. Aeternitas igitur est, interminabilis vitae tota simul et perfecta possessio: quod ex collatione temporalium clarius liquet. Nam quidquid vivit in tempore, id praesens à praeteritis in futura procedit: nihilque est in tempore constitutum, quod totum vitae suae spatium pariter possit amplecti. Sed crastinum quidem nondum apprehendit: hesternum vero jam perdidit. In hodierna quoque vita non amplius vivitis, quam in illo mobili, transitorioque momento. Quod igitur temporis patitur conditionem, licet illud, sicut de mundo censuit Aristoteles, nec coeperit unquam esse, nec desinat, vitaque ejus cum temporis infinitate tendatur, nondum tamen tale est, ut aeternum esse jure credatur. Non enim totum simul, infinitae licet vitae spatium comprehendit, atque complectitur: sed futura nondum transacta jam non habet. Quod igitur interminabilis vitae plenitudinem totam pariter comprehendit, ac possidet, cui neque futuri quidquam absit, nec praeteriti fluxerit, id aeternum esse jure perhibetur: idque necesse est, ut sui compos praesens sibi semper assistere, et infinitatem mobilis temporis habere praesentem. Vnde non recte quidam, qui cum audiunt visum Platoni, mundum hunc nec habuisse initium temporis, nec habiturum esse defectum, hoc modo conditori conditum mundum fieri coaeternum putant. Aliud est enim, per interminabilem duci vitam, quod mundo Plato tribuit: aliud interminabilis vitae totam pariter complexam esse praesentiam, quod divinae mentis proprium esse manifestum est. Neque Deus conditis rebus

antiquior videri debet temporis quantitate, sed simplicis potius proprietate naturae. Hunc enim vitae immobilis praesentiarium statum, infinitus ille temporalium rerum motus imitatur; cumque eum effingere, atque aequare non possit, ex immobilitate deficit immotum, et ex simplicitate praesentiae decrescit in infinitam futuri, ac praeteriti quantitatem; et, cum tota pariter vitae suae plenitudinem nequeat possidere, hoc ipso, quod aliquo modo nunquam esse desinit, illud, quod implere atque exprimere non potest, aliquatenus videtur aemulari, alligans se ad qualemcumque praesentiam hujus exigui volucrisque momenti: quae, quoniam manentis illius praesentiae quandam gestet imaginem, quibuscumque contigerit, id praestat, ut esse videantur. Quoniam vero manere non potuit, infinitum temporis iter arripuit: eoque modo factum est, ut continuaret eundo vitam, cujus plenitudinem complecti non valuit permanendo. Itaque si digna rebus nomina velimus imponere, Platonem sequentes, Deum quidem aeternum, mundum vero dicamus esse perpetuum. Quoniam igitur omne judicium secundum sui naturam, quae sibi subjecta sunt, comprehendit: est autem Deo semper aeternus, ac praesentarius status: scientia quoque ejus, omnem temporis supergressa motionem, in suae manet simplicitate praesentiae, infinitaque praeteriti, ac futuri spatia complectens, omnia quasi jam gerantur, in sua simplici cognitione considerat. Itaque si praescientiam pensare velis, qua cuncta dignoscit, non esse praescientiam, *quasi* futuri, sed scientiam, numquam deficientis

instan

tantiae rectius aestimabis. Vnde non praevi-
itia, sed providentia potius dicitur, quod por-
ab rebus infimis constituta, quasi ab excelso re-
n cacumine cuncta prospiciat. Quid igitur po-
lis, ut necessaria fiant, quae divino lumine lu-
ntur, cum ne homines quidem necessaria fa-
it esse, quae videant? Num enim quae praesen-
cernis, aliquam eis necessitatem tuus addit in-
us? Minime. Atqui si est divini humanique
esentis digna collatio, uti vos vestro hoc tem-
rio praesenti quaedam videtis, ita illa omnia
cernit aeterno. Quare haec divina praenotio
uram rerum, proprietatemque non mutat; ta-
ue apud se praesentia spectat, qualia in tempo-
lim futura provenient: nec rerum judicia con-
dit; unoque suae mentis intuitu tam necessario,
m non necessario ventura dignoscit. Sicuti
eum pariter ambulare in terra hominem con-
itis, et oriri in coelo Solem videtis; quamquam
ul utrumque conspectum, tamen discernitis; et
: voluntarium, illud esse necessarium judicatis.
igitur cuncta despiciens divinus intuitus, qua-
tem rerum minime perturbat, apud se quidem
esentium, ad conditionem vero temporis futu-
um. Quo fit, ut haec non sit opinio, sed veri-
: potius nixa cognitio, cum exstiturum quid esse
noscit, quod idem exsistendi necessitate carere
n nesciat. Heic si dicas, quod eventurum Deus
et, id non evenire non posse: quod autem non
est non evenire, id ex necessitate contingere,
jue ad hoc nomen necessitatis adstringas: Fate-
: quidem rem solidissimae veritatis, sed cui vix

aliquis nisi divini speculator accesserit. Respondebo namque idem futurum, cum ad divinam notionem refertur, necessarium; cum vero in sua natura perpenditur, liberum prorsus atque absolutum videri. Duae sunt etenim necessitates; simplex una, veluti quod necesse est, omneis homines esse mortaleis; altera conditionis, ut si aliquem ambulare scias, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque novit, id esse aliter ac notum est, nequit. Sed haec conditio minime secum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura, sed conditionis adjectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntarie gradientem, quamvis eum tamen, cum graditur, incedere necessarium sit. Eodem igitur modo, si quid providentia praesens videt, id esse necesse est, tametsi nullam habet naturae necessitatem. At qui Deus ea futura, quae ex arbitrii libertate proveniunt, praesentia contuetur. Haec igitur, ad intuitum relata divinum, necessaria fiunt per conditionem divinae notionis: per se vero considerata, ab absoluta naturae suae libertate non desinunt. Fiunt igitur proculdubio cuncta, quae futura Deus esse praenoscit, sed eorum quaedam de libero proficiscuntur arbitrio: quae quamvis eveniant existendo, tamen propriam naturam non amittunt: quia prius, quam fierent, etiam non evenire potuissent. Quid igitur refert non esse necessaria, cum propter divinae scientiae conditionem modis omnibus necessitatis instar, eveniant? Hoc scilicet, quod ea quae paullo ante proposui, Sol oriens, et gradiens homo, quae dum fiunt, non fieri non possunt: eorum

rum tamen unum prius quoque quam fieret, necesse erat existere: alterum vero minime. Ita etiam quae praesentia Deus habet, procul dubio existunt: sed eorum hoc quidem de rerum necessitate descendit: illud vero de potestate facientium. Haud igitur injuria diximus, haec, si ad divinam notitiam referantur, necessaria; si per se considerentur, necessitatis esse nexibus absoluta, sicuti omne quod sensibus patet, si ad rationem referas, universale est: si ad seipsum respicias, singulare. Sed si in mea, inquies, potestate situm est mutare propositum, evacuabo providentiam, cum, quae illa praenoscit, forte mutavero. Respondebo, Propositum te quidem tuum posse deflectere: sed quoniam et id te posse, et an facias, quove convertas, praesens providentiae veritas intuetur, divinam te praescientiam non posse vitare; sicuti praesentis oculi effugere non possis intuitum, quamvis te in varias actiones libera voluntate converteris. Quid igitur inquies? Ex meane dispositione scientia divina mutabitur: ut cum ego nunc hoc, nunc illud velim, illa quoque noscendi vires alternare videatur? Minime. Omne namque futurum divinus praecurrit intuitus, et ad praesentiam propriae cognitionis retorquet, ac revocat: nec alternat, ut tu existimas, nunc hoc, nunc illud praenoscendi vices: sed uno ictu mutationes tuas manens praevenit, atque complectitur. Quam comprehendi omnia, visendique praesentiam, non ex futurarum proventu rerum, sed ex propria Deus simplicitate sortitus est. Ex quo illud quoque resolvitur, quod paullo ante posuisti, indignum esse, si scien-

tiae Dei caussam futura nostra praestare dicantu
Haec enim scientiae vis praesentaria notione cun
complectens, rebus omnibus modum ipsa con
tuit, nihil vero posterioribus debet. Quae cu
ita sint, manet intemerata mortalibus arbitrii
bertas: Nec iniquae leges solutis omni necessit
voluntatibus, praemia poenasque proponunt. M
net etiam spectator desuper cunctorum praesc
Deus, visionisque ejus praesens semper aetern
cum nostrorum actuum futura qualitate concu
bonis praemia, malis supplicia dispensans. N
frustra sunt in Deo positae spes, precesque; q
cum rectae sint: inefficaces esse non possu
Aversamini igitur vitia, colite virtutes, ad rec
spes animum sublevate, humileis preces in exce
porrigite. Magna vobis est, si dissimulare n
vultis, necessitas indicta probitatis, cum ante o
los agitis judicis cuncta cernentis.

FINIS.

ANICII MANLII TORQUATI

SEVERINI BOETHII

VITA

IUL. MARTIANO ROTA

SCRIPTORE.

Anicius Severinus Boethius, Romanus, et nobilitate majorum et animi dotibus clarus, in ea tempora incidit, quibus Italia à Barbaris oppressa tenebatur. Natus est enim non ita multis post annis, quam ab Alarico Roma caperetur, floruitque Theodorici regis tempestate. Theodoricus hic à Zenone cum ingentibus copiis missus, ereptam Odoacri Italiam sibi vendicaverat; Ravennaeque regni sede locata, cuncta pro libidine administrabat: quod videns Boethius honestis disciplinis animum applicuit, id sibi tantum superesse intelligens, quod homine libero dignum foret. Eruditus itaque Graecis et Latinis litteris ab adolescentia cum esset, quaedam primum ex Euclide transtulit, atque ita transtulit, ut et dimetiendi rationes, et alia quaedam de suo adjungeret; ac quod nondum Aristotelis aetate repertum fuerat, aequale circulo quadratum astruere docuerit. Arithmeticam postea, Nicomachum, non ut interpres, secutus, sed suo usus judicio, Latinis verbis reddidit. Et inde Musicam, perplexam et involutam disciplinam, ex optimis quibusque collegit: qua in re et Aristoxenis copiam, et Pythagorae judicium expressit. Extat Theodorici regis ad Boethium epistola, quae et

Ptolomaei Syntaxin, et Archimedis Mechanicam ab eo Latinitate donatam affirmat. Verum praeludia haec fuisse crediderim eorum quae vir tantus mente agitabat. Philosophiam enim Latinis litteris illustrare constituerat, non ut Varro Stoicam, nec ut Tullius Academicam, sed eam quae caeteras obscuravit ab Aristotele invectam, et à tot praestantibus ingenio viris, aetate tam longe celebratam. Id ipse his verbis significat: Ego omne Aristotelis opus, quodcumque in manus venerit, in Romanum stilum vertens, eorum omnium commenta Latina oratione praescribam; ut si quid ex logicae artis subtilitate, et ex Moralis gravitate peritiae, et ex Naturalis acumine veritatis, *ab Aristotele* perscriptum est, id omne ordinatum transferam, atque id quodam lumine commentationis illustrem. Igitur Porphyrium, quem Victorinus Apher compendio transtulerat, explanavit, et eundem à se mox interpretatum novis rursum expositionibus illustravit. Praedicamentis manum admoverat, cum ecce Consul Romae creatur, hoc ipse suis verbis significat: Et si nos curae officii consularis impediunt, quo minus in his studiis omne otium plenamque operam consumimus, pertinere tamen videtur ad aliquam Reipublicae curam, elucubratae rei doctrina cives instruere. Nec male de civibus meis merear, si, cum prisca hominum virtus, urbium caeterarum ad hanc unam Rempublicam imperium transtulerit, ego ad id saltem quod reliquum est, Graecae sapientiae artibus, mores nostrae civitatis instruxero. Quare ne hoc quidem ipsum Consulis vacat officio, cum Romani moris

semper

semper fuerit, quod ubicumque gentium pulcherrimum esset atque laudabile, id magis ac magis imitatione honestare. Haec ille. Ex quibus illud etiam falsum esse convincitur, quod aliqui memoriae prodiderunt, Boethium omnia, non pleraque, relegatum scripsisse. Ad Consulatum autem juvenis pervenit favore principum civitatis, puerum enim a patre relictum curandum susceperant, quod et antiqua Manlii Torquati familia prognatum scirent, et novam Anicii proavi indolem perspectam in ipso haberent. Primo ejus Consulatu, rex Hunnorum et Italiae Odoacer, Phaeba Rugorum duce victo captoque, potitus est, sicuti Cassiodorus tradit; qui *bis* solum, cum Symmacho semel, ipsum in Consulibus nominat. Non solum autem dignitatem hanc ipse adeptus est, sed duos etiam filios suos, quod numquam antea contigerat, Consules eodem tempore vidit, Patricium et Hypatium. Anno illo Boethius in curia Theodoricum tum primum Romam accersitum, S. P. Q. R. nomine, magna facundia laudavit, et in circo duorum Consulum medius triumphale convivium multitudini exhibuit. Collegam in ultimo Consulatu Symmachum socerum habuit; cum quo magistratum ita gessit, ut commune bonum privatis amicitiis praeferret. Accidit ut Paulini consularis opes regii satellites appeterent: hominem ingenue tutatus est. Albinum falso Cyprianus accusavit: innocentem, consularem virum ostendit. Acerba fames Campaniam urgebat, et acerbiorem coëmptionem tyranni procuratores indixerant: eam exigi Consul non sustinuit. Triguillam quoque regiae domus praeposi-

tum

tum multoties ab injuria dejecit, et Conigastum fortunas optimi cujusque insectantem compescuit. Hisce rebus factum est, ut regis indignationem incurreret, perditorumque delationibus in exilium pelleretur. Accusationis summa haec fuit: Quod Senatum laesae majestatis accusaturum prohibuerit: quod ad Anastasium imperatorem litteras miserit de recuperanda libertate. Delatores perditis moribus homines tres extiterunt. Gaudentius et Opilio, tunc ob innumeras fraudes exilio damnati, Basiliusque pridem à procuratione domus regiae dejectus, obaeratusque plurimum. Purgasset facile Severinus objecta crimina, si coram delatores arguendi facultas sibi à Theodorico data *fuisset*. Sed vel iratus oblatam sibi ultionis occasionem amittere, vel improbus à se excitatam calumniam dissolvere noluit. Absens itaque vir, et innocens, et grandis natu Boethius, malorum conspiratione relegatus est; nec à bonis in patria retentus, Ticinum secessit, urbem in Insubribus positam, et sibi à tyranno praescriptam. In quam simul atque venit, quo posteris etiam innocentiam suam cognitam faceret, pulcherrimum illud de Consolatione volumen, Ciceronem imitatus, conscripsit. Nam sicut ille, quo filiae desiderium levaret, de animorum immortalitate disceptans, Tulliam supervivere monstrat; ita Severinus de falso et vero bono, deque providentia disputat, et omnia voluntate divina mortalibus evenire declarat. Verum in eo opere Cicero carmen non attigit. Boethius utramque orationem admiscet, atque ita admiscet, ut facile unicuique ostendat ingenium sibi, quic-

quid

quid tentasset, numquam defuisse. Sed quid naturali Philosophia difficilius? quid Dialectica spinosius? at utramque disciplinam sic oratione sua pervagatus est, ut abditissima quaeque cuivis prompta reddiderit. Neque vero selectum unum aliquod argumentum oratione consectatus est, sed Philosophiae penetralia ingressus, ea Latinis hominibus primus reseravit, quae princeps Aristoteles de industria pluribus occultaverat. Qua in re optimos quosque consuluit: Theophrastum dico, Eudemum, Andronicum, Aspasium, Herminium, Alexandrum, Syrianum, Porphyrium, Themistium; de quorum sententiis, tamquam honorarius arbiter, dijudicat. Attestatur hoc expositio in librum Aristotelis de Enuntiatione, tam prima duobus, quam secunda sex libris absoluta; in quorum tertio cum de tribus contingentium modis se melius scripsisse dicat in libris Physicis, suspicandum reliquit se naturalem quoque Philosophiam enucleasse. Verum hactenus tam hi desiderantur commentarii, licet fuerint Tarvisium hinc nuper asportati, quam illi, quos in Analyticen et Topicen emisit. Siquidem et hos ipse citat, et in Topica Ciceronis septem libros à se confectos profitetur, opus varium, difficile, eruditum, nec à quoquam antea quam à Victorino frustra tentatum. Platonis Dialogos ipse Latinos facturum se recepit, factos Cassiodorus asseverat. Mirarer quomodo tanta praestare potuerit, nisi divina illa in librum Aristotelis de Interpretatione commentaria biennio scirem ab eo confecta: quod tempus vix evolvendis tot expositoribus satis fuisse videtur, nedum eorum sententen-

ſententiis plerumque controverſis, et dijudicandis, et eligendis, et accommodandis. Inter Peripateticos enim celebris eſt ferme nullus, qui in hunc librum non ſcripſerit: quod et magnopere quidem neceſſarius ſit, et multa doctrina refertus, ſed acumine ſententiarum et verborum brevitate perobſcurus. Commentabatur autem haec, quo tempore Theodoricus. ſuperatis Alpibus Clodoveum ſocerum Francorum regem ingenti praelio profligavit. Caeterum Severinus non tantum in interpretando et exponendo Ariſtotele verſatus eſt, ſed pleraque etiam ipſe veluti procreavit. *Horum* in numero ſunt pulcherrimi illi quatuor *de* differentiis Topicis libri, quibus Dialecticos locos à Rhetoricis dirimit; et totidem alii de utroque Syllogiſmo, item de Diviſione et definitione ſinguli. Nam qui ad Syllogiſmos categoricos introductorius inſcribitur, titulum ſubornatum habet, cum libri Ariſtotelis de Enuntiatione vel breviarium ſit, ut ipſe appellat, vel certe idem quod primus de categoricis Syllogiſmis. Opus quoque de Scholaſtica diſciplina, non titulum modo, ſed et elocutionem et inventionem mentitur: aliter enim Boethius ſcripſiſſet, ſi ea de re ſcribere voluiſſet. Sed ipſum mittamus, ac de Hebdomadibus aliquid potius in medium afferamus. Sunt autem Hebdomades opera ſeptem partibus diſtributa; ſicuti decem libris Decades, et novem Enneades. Hebdomadas Varro primus inſcripſit, deinde hic ipſe: ex quibus libellus de Subſtantiae bono, et alius de Vnitate et uno ſumptus eſt; reliqua aut edita non ſunt, quod ea ſibi, ut ſignificare videtur,

commene

commentatus esset, aut ad nos usque non pervenerunt. Hebdomadas juvenis composuit, velut et de duabus naturis et una persona Christi. Hoc ut ita existimem, ejus verba faciunt: Episcopus (inquit), scriptor epistolae tanquam valde necessarium cum praeterire noluisset, e duabus naturis Christum consistere, et in duabus aequaliter, catholicos credere: novitate dicti perculsus, meditabar omnes animo quaestiones. Decretum hoc fuerat concilio Chalcedone celebrato, illucque Leo Romanus episcopus venerat: cujus epistola Romam missa, cum postea nitentibus acephalis condemnatum jam dogma revocare, pluribus convocatis Romae legeretur, nec satis jam quid decerneret intelligeretur, ansam Boethio dedit eum librum componendi contra Nestorium, qui duabus naturis personas totidem adjungebat, et Eutychetem, qui unicam naturam et personam tuebatur. Ergo si quis ab Imperatore Leone, qui rejectam sub Marciano Nestorii et Eutychetis opinionem fovebat, ad Iustinum usque supputet annos, paullo minus quinquaginta deprehendet; quibus de Boethii vita detractis, prima juventutis tempora relinquentur. Verum haec ut libuerit quisque accipiat, illud certe non admittendum contenderim, Boethium morte praeventum Musicam non absolvisse. Nam quod objiciunt aliqui titulos eorum quae desunt adhuc superesse, id nos in contrariam sententiam potius trahit, absurdum esse existimantes, nondum conscriptis rebus velle nomen imponere. Quod si quid imperfectum Severinus reliquit, id ipse Theologiam fuisse censuerim; satis enim su-

perque

perque Philoſophiam illuſtraverat. Itaque divina reſtabant: et jam multum proceſſerat, Auguſtinum ſecutus, ut ipſe de Trinitate ad Symmachum ſcribens affirmat: Vobis, inquit, inſpiciendum eſt, an ex beati Auguſtini ſcriptis ſemina rationum in nos venientia, fructus aliquos intulerint. Ex quibus illud etiam conjicere poſſumus, cur nono demum anno Theodoricus Severinum et Symmachum necarit: an quia ſenex in opinionem Arii defecit, et inimicus adeo Catholicis evaſit, ut eorum templa diruere in Italia voluerit, ſi Iuſtinus Arianos in Aſia non reſtitueret. Propugnatores autem ſani dogmatis cum alias ſemper, tum praecipue eo tempore, Boethius et Symmachus extiterunt. Quamobrem tyrannus conjectos in carcerem obtruncari juſſit. Ticini incolae ſemper à majoribus traditum conſtanter aſſeverant, Severinum, cum regius ſpiculator letale vulnus intuliſſet, utraque manu divulſum caput ſuſtinuiſſe, interrogatumque à quonam ſe percuſſum exiſtimaret? ab impiis, reſpondiſſe; atque ita cum in vicinum templum veniſſet, et flexis genibus ante altare ſacra percepiſſet, poſt paullum, expiraſſe. Extinctus divinos honores à noſtris conſecutus eſt, quod pro Catholicis contra perfidiam Arii mortem ſuſtinuerit. Sunt qui ſcribant ipſum antea Ravennam accerſitum, praetorioque regis praepoſitum, mox cum aliquot ſenatoribus occiſum: quod Symmacho potius convenire videtur. Turris enim lateritio lapide fabrefacta etiamnum Ticini monſtratur, Boethii carcer; ſepulcrumque ejus in aede beati Auguſtini viſitur, qua parte in adytum

tum templi aſcenſus incipit, hoc Epitaphio inciſum:

Moeonia et Latia lingua clariſſimus, et qui
Conſul eram, hic perii, miſſus in exilium.
Et quia mors rapuit, probitas me vexit ad auras:
Et nunc fama viget maxima, vivet opus.

Circumfertur et aliud Elogium, quo ſepulchrum ejus exornabatur, antequam illic à Luitprando Longobardorum rege collocaretur. Ipſum, quia paucis multa continet ad ejus vitam facientia, ſubjunximus:

Ecce Boethus adeſt in coelo magnus, et omni
Perſpectus mundo, mirus habendus homo.
Qui Theodorico regi delatus iniquo,
Ticini ſenium duxit in exilio.
In qua ſe moeſtum ſolans dedit urbe libellum;
Poſt ictus gladio, exiit e medio.

Hic finis viri clariſſimi fuit, qui facundia, probitate, doctrina, plurimum excelluit: ultimus omnium qui ex antiquis Romanis aliquid litterarum monumentis conſecrarint; primus omnium qui Ariſtotelicam diſciplinam Latinis litteris illuſtrare coeperint; tantae apud poſteros auctoritatis, ut ab ejus ſententiis nulla ferme ſit provocatio. Hujus morte magnam rem amiſimus, et fruſtra à multis poſtea tentatam, Platonis et Ariſto-

telis concordiam, quam utriusque Philosophiae peritissimus et pollicitus fuerat, et nisi vitam eripuissent improbi, praestare solus potuisset. Ultio tamen paullo post insecuta est divinitus, nam coenanti Theodorico, cum piscis caput illatum esset, visus est sibi rex in eo videre Symmachi faciem inferius labrum mordicus apprehendentem, torvisque oculis subinde minitantem: eo spectaculo consternatus tyrannus in morbum incidit, et, simulatque quod viderat, id se vidisse confessus est, expiravit. Ictu sanguinis mortem sui divulgarunt: verum Amalasiunta rei conscia, cum in regno successisset, patris acta contra jus et fas decreta rescidit; et Severini ac Symmachi bona in fiscum redacta, eorum liberis restituit, paucis annis antea quam Belisarius à Iustiniano missus, Italia Gothos omnes expulit. Porro Boethii multi fuerunt: primus Stoicus, de quo mentionem facit Diogenes in Zenonis vita: secundus Epicureus, quem Plutarchus in Conviviis introducit: tertius Cretensis, Aristotelis studiosus, et vir consularis, à Galeno celebratus. Praeter hos alii fuerunt et Philosophi ambo et Peripatetici; unus hic ipse, de quo satis jam dictum est, Patricius Romanus; alter Graecus et antiquior, quem et hic ipse in Porphyrio, et Ammonius atque Simplicius ut Aristotelis interpretem agnoscunt. Fuerunt itidem et duo Symmachi, magnae in litteris existimationis uterque: primus Gratiani et Valentiniani temporibus; secundus Zenonis et Anastasii. Illius epistolae circumferuntur, crebraque

braque de eo in Macrobii Saturnalibus mentio habetur. Hujus nihil quidem extat, sed ut Boethii testimonium praeteream; Priscianus Caesariensis de ponderibus scribens, sic eum laudat, ut omnes omnium disciplinarum apices consecutus videretur.

THEODORI PVLMANI

CRANEBVRGII

DE

METRIS BOETHIANIS

LIBELLVS.

Genera metrorum, quibus in libris de Consolatione Philosophiae usus est Boethius, sunt sex et viginti.

Metrum primum, Dicolon distrophon: constat enim Heroico, et Pentametro: quo bis utitur.

LIB. I. MET. I.

Carmina qui quondam studio florente peregi,
Flebilis, heu, moestos cogor inire modos.

5, 1 *Rupis Achaemeniae scopulis, ubi versa sequentum,*
Pectoribus figit spicula pugna fugax.

-vv -vv -vv -vv -vv - -
-vv - - - -vv -vv -

II Monocolon. Verſus eſt dactylicus Alcmanius tetrameter hypercatalectus: qui conſtat caeſura ſemiquinaria heroica, dactylo, et ſpondeo, ſive trochaeo: quo ſemel utitur.

1, 2 *Heu, quam praecipiti merſa profundo.*
- - -vv - -vv - -

III Dicolon diſtrophon. Primus quisque verſus eſt dactylicus. Secundus Alcmanius dactylicus tetrameter acatalectus, qui quatuor dactylis componitur: interdum tamen, praeterquam in quarta regione, ſpondeum admittit. Vtitur hoc metro ſemel.

1, 3 *Tunc me diſcuſſae liquerunt nocte tenebrae,*
Luminibuſque prior rediit vigor.
-- -- -- -- -vv --
-vv -vv -vv -vv

IV. Monocolon. Verſus eſt dactylicus Phalaecius pentameter hendecaſyllabus, conſtans ſpondeo, dactylo, et tribus trochaeis: quo bis utitur.

1, 4 *Quiſquis compoſito ſerenus aevo.*
-- -vv -v -v --

3, 10 *Huc omnes pariter venite capti.*
-- -vv -v -v --

Heic vero in prima regione nonnumquam pro ſpondeo trochaeum invenies.

V Mono-

V Monocolon. Verſus est anapaeſticus Pindaricus, dimeter acatalectus, conſtans anapaeſto: recipit tamen ſpondeum et dactylum: nonnumquam proceleusmaticum, ſed rarius. Vtitur hoc carminis genere quinquies.

1, 5 *O ſtelliferi conditor orbis!*
2, 2 *Quantas rerum flectat habenas.*
4, 6 *Si vis celſi jura tonantis.*
5, 2 *Puro clarum lumine Phoebum.*
5, 3 *Quae nam diſcors foedera rerum.*
-- -- -vv -v

Hoc Adonio finivit.

VI Monocolon. Verſus est Glyconius choriambicus trimeter acatalecticus. Conſtat ſpondeo, choriambo, et Pyrrhichio: quo quinquies utitur.

1, 6 *Cum Phoebi radiis grave.*
2, 8 *Quod mundus ſtabili fide.*
3, 12 *Felix qui potuit boni.*
4, 3 *Vela Neritii ducis.*

Verum in hoc carmine primus quisque pes fere trochaeus est, excepto ultimo verſu, in quo nonnulli tamen ulcere legunt.

5, 4 *Quondam porticus attulit.*
-- -vv -vv

VII Monocolon. Verſus est dactylicus Adonius

nius dimeter catalecticus, constans dactylo et spondeo, sive trochaeo. Semel hoc utitur.

1, 7 *Nubibus atris.*

-vv - -

VIII Monocolon. Versus est jambicus Hipponacteus trimeter acatalectus, qui scazon appellatur, quod in sexta regione spondeum vel trochaeum habeat. Recipit imparibus locis jambum, tribrachyn, spondeum, dactylum, et anapaestum: paribus jambum, et tribrachyn: apud comicos frequenter et anapaestum. Bis hoc utitur.

2, 1 *Haec cum superba verterit vices dextra.*

- - v- - - v- v- - -

3, 11 *Quisquis profunda mente vestigat verum.*

- - v- - - v- - - - -

IX Dicolon distrophon. Primus quisque versus est Asclepiadeus choriambicus tetrameter acatalectus, constans spondeo, duobus choriambis, et Pyrrhichio. Secundus est dactylicus Pherecratius trimeter acatalectus, constans spondeo, vel anapaesto, dactylo, et spondeo. Hoc metro semel utitur.

2, 2 *Si quantas rapidis flatibus incitus*
Pontus versat arenas.

- - -vv- -vv- vv

- - -vv - -

X Dico-

X Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus. Sapphicus pentameter acatalectus, constans trochaeo, spondeo, dactylo, et duobus trochaeis. Secundus est Glyconius: cujus supra VI carminis genere meminimus. Hoc metro semel utitur.

2, 3 *Cum polo Phoebus roseis quadrigis*
Lucem spargere coeperit.

-v -- -vv -v --
-- -vv- vv

XI Dicolon distrophon. Primus quisque versus est jambicus Anacreontius dimeter catalecticus, constans tribus pedibus et syllaba, primo enim loco habet jambum vel spondeum, secundo jambum, tertio jambum vel spondeum. Secundus Pherecratius: de quo IX carminis genere diximus. Hoc metro semel utitur.

2, 4 *Quisquis volet perennem*
Cautus ponere sedem.

-- v- v- v
-- -vv -v

XII Monocolon. Versus est anapaesticus Partheniacus dimeter catalecticus. In prima et secunda regione anapaestum, vel spondeum recipit, tertia solum anapaestum, postea superest syllaba. Hoc carminis genere bis utitur.

2, 5 *Felix nimium prior aetas.*
3, 5 *Qui se volet esse potentem.*
- - - vv- vv- -

XIII Monocolon. Versus est dactylicus Sapphicus pentameter acatalectus: de quo paullo ante X carminis genere memoravimus. Hoc carmine bis utitur.

2, 6 *Novimus quantas dederit ruinas.*
4, 7 *Bella bis quinis operatus annis.*
Hoc Adonio terminavit.
-v - - -vv -v - -

XIV Dicolon distrophon. Primus quisque versus est Iambicus Archilochius senarius acatalectus, imparibus locis recipiens interdum Anapaestum, in fine Pyrrhichium vel spondeum. Secundus est jambicus Archilochius dimeter acatalectus. Hoc metro semel utitur.

2, 7 *Quicumque solam mente praecipiti petit,*
Summamque credit gloriam.
- - v- - - v- vv- vv
- - v- - - vv

XV Monocolon. Versus est dactylicus Ityphallicus tetrameter acatalectus, constans tribus dactylis, et Pyrrhichio: quo semel utitur.

3, 1 *Qui serere ingenuum volet agrum.*
-vv -vv -vv vv

XVI Di-

XVI Dicolon diſtrophon. Primus quisque verſus eſt jambicus ſenarius acatalectus: de quo XIII carminis genere diximus. Secundus eſt elegiacus pentameter. Hoc metro ſemel utitur.

3, 3 *Quamvis fluente dives auri gurgite*
Non expleturas cogit avarus opes.

- - v- v- v- - - vv

- - - - - -vv -vv -

XVII Dicolon diſtrophon. Primus quisque verſus eſt dactylicus, Phalaecius, pentameter, hendecaſyllabus. Hic jambum pro ſpondeo in prima ſede poſitum reperies. Secundus eſt Archilochicus, vel, ut aliis placet, Alcmanius tetrameter acatalectus, conſtans duobus dactylis et totidem trochaeis: quo metro ſemel utitur.

3, 4 *Quamvis ſe Tyrio ſuperbus oſtro*
Comeret, et niveis lapillis.

- - -vv -v -v - -

-vv -vv -v -v

XVIII Dicolon diſtrophon. Primus quisque verſus eſt dactylicus Alcmanius trimeter hypercatalecticus, conſtans tribus pedibus heroici verſus, et ſyllaba: ita tamen, ut non ſit ex meris ſpondeis. Secundus eſt Pherecratius, de quo ſupra IX carminis genere memoravimus. Hoc metro ſemel utitur.

3, 6 *Omne hominum genus in terris,*
Simili surgit ab ortu.

-vv -vv -- -
vv- -vv --

XIX Monocolon. Versus est jambicus Anacreontius dimeter catalecticus: qui constat ex anapaesto, duobus jambis, et syllaba. Hoc semel utitur.

3, 7 *Habet omnis hoc voluptas.*

vv- v- v- -

XX Dicolon distrophon. Primus quisque versus est Asclepiadeus: de quo IX carminis genere diximus. Secundus est jambicus Archilochius dimeter catalecticus: cujus XIV metri genere meminimus. Hoc carmine semel utitur.

3, 8 *Eheu, quam miseros tramite devio.*
Abducit ignorantia!

-- -vv- -vv- v-
-- v- -- vv

XXI Monocolon. Versus est heroicus hexameter: quo semel utitur.

3, 9 *O qui perpetua mundum ratione gubernas.*

-- -vv -- -vv -vv --

XXII Dicolon distrophon. Primus quisque versus est dactylicus Alcmanius tetrameter acatalecticus:

ſticus: cujus III metri genere mentionem feci-
mus. Secundus eſt jambicus Archilochius dime-
ter acatalecticus: de quo ſupra XIV carminis ge-
nere diximus. Hoc metro ſemel utitur.

4, 1 *Sunt etenim pennae volucres mihi,*
Quae celſa conſcendant poli.
-vv - - -vv -vv
- - v- - - v-

XXIII Dicolon diſtrophon. Primus quisque
verſus eſt trochaicus Alcmanius/dimeter acatalecti-
cus. Recipit locis imparibus trochaeum, tribra-
chyn, nonnunquam dactylum: paribus vero cum
ſupradictos, tum etiam ſpondeum et anapaeſtum.
Secundus Pherecratius: cujus ante IX carminis ge-
nere meminimus. Hoc metro ſemel utitur.

4, 2 *Quos vides ſedere celſo*
Solii culmine Reges.
-v -v -v - -
vv- -vv - -

XXIV Dicolon diſtrophon. Primus quisque
verſus eſt dactylicus Phalaecius pentameter hen-
decaſyllabus: de quo ſupra XVII metri genere di-
ximus. Secundus eſt elegiacus. Hoc metro ſe-
mel utitur.

4, 4 *Quid tantos juvat excitare motus,*
Et propria fatum ſollicitare manu?
- - -vv -v -v -v
-vv - - - -vv -vv -

XXV

XXV Dicolon distrophon. Primus versus mistus videtur ex Sapphico et Alcmanio, constans trochaeo, spondeo, vel dactylo, cum syllaba, dactylo et spondeo, vel trochaeo. Secundus est Alcaicus tetrameter jambicus, constans ex penthemimeri jambica, dactylo, et spondeo. Quid si hunc dixerimus compositum ex Alcaico dimidiató et dimidiato Alcmanio? Hoc carminis genere semel utitur.

4, 5 *Si quis Arcturi sidera nescit*
Propinqua summo cardine labi.

\- - - - - -vv -v
v- v- - -vv - -

XXVI Monocolon. Versus est dactylicus Archilochius, constans tetrametro bucolico, et tribus trochaeis: quo semel utitur.

5, 5 *Quam variis terras animalia permeant figuris!*

-vv - - -vv -vv -v -v -v

FINIS.

LOCO-

LOCORVM
ET
VERSVVM
GRAECORVM
IN HISCE LIBRIS CITATORVM
INTERPRETATIO.

LIB. I. PROSA IV.

Ὄνος πρὸς λύραν: *id est*, Asinus ad lyram.

Ἐξαύδα, μὴ κεύθε νόῳ: *id est*, Eloquere, ne occultes intellectui.

ἕπου Θεῷ: *id est*, ſequere Deum.

PROSA V.

Ἀλλὰ εἷς, etc. *id est*, Sed unus Rex eſto, unus dominus.

LIB. II. PROSA II.

Δύο τοὺς πίθους, etc. *id est*, Duo dolia malorum quidem unum, alterum autem bonorum.

Al. οὐ μειράκιον ὢν ἔτι δύο πίθους, etc. *id est*, Non adoleſcentulus adhuc etiam duo dolia, etc.

LIB. III. PROSA VI.

Ω δόξα, etc. *id est*, O gloria, gloria, infinitis jam mortalibus nullius pretii vitam tu me feciſti magnam.

LIB.

LIB. III. PROSA XII.

Πάντοθεν, etc. *id est*, Vndiquè in circulis ducis ſimilem acervum.

LIB. IV. PROSA VI.

'Ανδρὸς, etc. *id eſt*, Viri ſacri corpus virtutes aedificavere.

'Αργαλέον δ', etc. *id eſt*, difficile autem eſt, me ſermione explicare, quemadmodum Deus omnia regat, et ſua providentia diſponat.

LIB. V. PROSA II.

Πάντ' ἐφορᾷ, etc. *id eſt*, Omnia videt, et omnia audit.

FINIS.